

מסכת כתובות

פרק רביעי נערה שנתפתתה

דף מ"ב

תשלומי פיתוי ואונס

מבואר במשנתנו, שהמפתה נערה בתולה ופנויה, משלם שלושה דברים: (א) **בושת** (ב) **פגם** (ג) **קנס** חמישים שקלים. אבל צער אינו משלם, כי מדעתה בא עליה, ואין לה צער.

וכמו כן מבואר, שהאונס נערה בתולה פנויה, משלם לה ארבעה דברים: (א-ב-ג) שלושת הדברים הנ"ל, בושת ופגם וקנס. (ד) **ונוסף על כך משלם לה את הצער**, שצער אותה.

ובפרק שלישי נתבאר, היאך אומדים את תשלום הבושת והפגם והצער.

עוד מבואר במשנתנו, שאת כל התשלומים הללו, האונס והמפתה משלמים לאבי הנערה.

אמנם לא היה צורך לשנות במשנתנו כל זאת, שהרי עניין זה, שהמפתה נותן שלושה דברים והאונס ארבעה, כבר מבואר בפרק שלישי. וכמו כן עניין זה שהתשלומים הם לאבי הנערה, סברא פשוטה הוא, שכן אם התשלומים ניתנים לנערה, המפתה היה פטור מכולם, כי מאחר שנתרצית לו, בוודאי מחלה לו על הכל^א.

והסיבה שנשנו דינים אלו במשנתנו, להיות הקדמה לדינים שיבוארו בעזה"י, שיש חילוק בין שעמדה בדין קודם מיתת האב, או אחרי כן, או קודם שבגרה, או אחרי כן.

תפוסה

האנוסה קרויה במשנתנו תפוסה, כלשון המקרא, "ויתפשה וְשָׁכַב עִמָּה" (דברים כ"ב כ"ח).

התשלומים לאב כשעמדה בדין בנערותה והאב קיים

נתבאר, שתשלומי פיתוי ואונס ניתנים לאב. אמנם כן הדין, כשעמדה בדין בהיותה נערה, והיה האב קיים בזמן שעמדה בדין. שמאחר שעדיין היא נערה,

^א אף על גב דאיכא למימר, דהא דמחייבין מפתה, היינו בקטנה, דלא שייך בה מחילה, וכדרבנן, דאמרי יש קנס במקום מכר, מכל מקום משמע ליה דבנערה איירי, דפשוטא דמתניתין אאלו נערות דרישא קאי. [תוס']

התשלומים לאב, ומאחר שהוא קיים, הוא זוכה בתשלומים, [ומעתה אף אם מת אחרי כן, בניו יורשים את הממון הזה].

אבל כשעמדה בדין אחרי שמת האב, מאחר שאין האב קיים, אינו זוכה בתשלומים, אלא היא עצמה זוכה בהם. וכמו כן כשעמדה בדין אחרי שכבר בגרה, אפילו אם האב קיים, אינו זוכה בתשלומים, אלא היא עצמה^ב.

עמדה בדין בנערותה בחיי האב ולא הספיק לגבות

נתבאר לעיל, שאנוסה או מפותה שעמדה בדין בנערותה בחיי האב, האב זוכה בתשלומים, ומעתה אם מת, בניו יורשים את הממון הזה, כמו שיורשים שאר ממון של אב, והיא אינה זוכה בו. וכשלא עמדה בדין בחיי האב, מאחר שלא זכה האב בתשלומים הללו בחייו, אינו מוריש אותם לבניו, והיא עומדת בדין וזוכה בתשלומים לעצמה, ואין לומר מאחר שהיה הממון ראוי לאב, הבנים יורשים זאת מהאב, כי כל זמן שלא עמד האב בדין, עדיין לא זכה בממון, אלא שהיה לו זכות ממון בבתו, וכלל בידינו, שאין אדם מוריש לבנו זכות שזכתה לו תורה בבתו, כפי שיתבאר בעזה"י בדף מ"ג.

ונחלקו חכמים, מה הדין כשעמדה בדין בחיי האב, ומת האב, ולא הספיק לגבות את התשלומים הללו בחייו.

לדעת חכמים – מאחר שעמדה בדין, ונפסק שהאונס והמפתה חייבים לשלם לאב, מעתה הרי זה כשאר חובות שחייבים לאב, ובניו יורשים אותם.

ולדעת רבי שמעון – כל זמן שלא בא הממון ליד האב, אף על פי שחויב האונס והמפתה לשלם לו, אין זה כשאר חובות שחייבים לאב, אלא כזכות שיש לאב בבתו, ולפיכך, כשמת האב אינו מוריש זכות זו לבניו, והתשלומים לאנוסה והמפותה.

שבועת הפיקדון

כל שתובעים אותו, בטענה, שיש בידו ממון השייך לתובע, [כגון שהממון מופקד אצלו, או ניתן לו בהלוואה, או גזלו, או חייב לשלם שכר התובע, או מצא דבר שאבד מהתובע], ונשבע על שקר, שאין הדבר בידו, ולאחר מכן הודה שנשבע לשקר, מלבד חיובו לשלם את הממון [=קרן], עליו להוסיף חומש [מבחוח כלומר על כל מנה מוסיף רביע מנה], ולהביא קרבן אשם, [ששווי לכל הפחות שני סלעים].

שבועת הפקדון בטענת אונס ופיתוי

מי שתבע אותו אבי נערה, בטענה שאנס או פיתה את בתו, והכחיש הדבר, ואמר, לא אנסתי ולא פיתיתי, ונשבע על כך לשקר, ולאחר מכן הודה שבאמת אנס או פיתה.

לדעת תנא קמא בברייתא – סתם אב התובע את מי שאנס או פיתה את בתו,

^ב תימה, תינח קנס, אלא בושת ופגם, דממונא הוא, דאחינן בעי למיהוי. ושמא מקראי דלעיל דנפקי בושת ופגם איתקוש אהדדי ... [תוס']

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

נתחייב בקנס, מעתה הרי זה כשאר ממון שהוא מחויב בו, ואם כפר בו ונשבע על שקר, והודה, משלם קרן וחומש ואשם.

אולם בברייתא מבואר, שנחלקו חכמים ורבי שמעון בדין זה.

לדעת חכמים, הנשבע לשקר על כפירת ממון, משלם קרן וחומש ואשם, לא רק כשכפר בממון שעיקרו היה חיוב ממון, אלא גם כשכפר בממון שעיקרו היה קנס, כגון שנתחייב תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמישה², וקנס של אונס ומפתה ומוציא שם רע, ולאחר שנתחייב בהם כפר בחיובו, ונשבע לשקר, והודה, שמשלם קרן וחומש ואשם, שנאמר בפרשה "וּמְעַלְהָ מַעַל", לרבות כופר חיוב ממון שעיקרו היה קנס.

ולדעת רבי שמעון, הנשבע על כפירת ממון שעיקרו קנס, אף על פי שכבר נתחייב בו ועתה דומה הוא לכל חיוב ממון, פטור מחומש ואשם, שנאמר בפרשה, "וְנִפְשׁוּ בְּיָדָם וּמַעַלְהָ מַעַל בְּה' וְכִחֹשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אֹרְחָיו וְכִחֹשׁ בְּגִזְלוֹ אוֹ עֲשָׂק אֶת עֵמִיתוֹ. אוֹ מִצָּא אֲבֹדָה וְכִחֹשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לְחֵטְא בְּהִנְיָהּ" (ויקרא ה' כ"א-כ"ב) לומר דווקא אלו, שהן ממון מעיקרו, להוציא חיוב ממון הבא מחמת קנס, כגון קנס של אונס ופיתוי, וקנס שלושים שקלים למי שהמית שורו עבד, וקנס הוצאת עבד לחירות על שהפילו לו שן או סימא את עינו³.

ואף שהיו יכולים לדחוק הברייתא, לומר, כולה דעת רבי שמעון, ותחילתה בקנס שעמד בו בדין, ולכן כפירתו נחשבת כפירת ממון, וסופה בקנס שלא עמד בו בדין, ולכן כפירתו אינה נחשבת כפירת ממון, לא דחקו כן, שהרי לא משמע כך מלשון הברייתא, [שנאמר באמצע רבי שמעון אומר, ומשמע שבא לחלוק על הרישא, ואם הכל דעת רבי שמעון, היה צריך לומר בתחילת כל הברייתא רבי שמעון אומר, או בסופה דברי רבי שמעון], ואין ראוי ליישב הברייתא הברייתא בדוחק [=שינויי דחיקי לא משנינן].

להוריש לבניו קנס שעמד בו בדין

נתבאר שלדעת רבי שמעון, לענין שבועת הפיקדון, אפילו קנס שעמד בו בדין, וכבר נתחייב בו, אינו נחשב כשאר ממון, ואם כפר בו ונשבע לשקר והודה, פטור מחומש ואשם.

ואמר רבה, שדווקא לענין שבועת הפיקדון, אמר רבי שמעון, שהקנס אינו נחשב כממון גמור גם אחרי שנתחייב בו, וזאת משום שכן גזרת הכתוב, הנלמדת מהכתוב "וְכִחֹשׁ בְּעֵמִיתוֹ"⁴, כפי שנתבאר לעיל, אבל לענין שאר דברים, מודה רבי שמעון, שקנס שנתחייב בו נחשב כשאר ממון שנתחייב בו, ומי שנתחייבו לו קנס, מוריש חיוב זה לבניו, כמו שמוריש להם שאר חובות שחייבים לו.

¹ רבי שמעון לא פליג לענין כפל וארבעה וחמישה, דלא שביק איניש מידי דכי מודה מיחייב, ותבע מידי דכי מודה מיפטר, דהכא הכל קייץ. [תוס'].

² ואם תאמר, מה ייחוד כלי שייך גבי עבד, דהא מיד כשהפיל את שניו קנה העבד בעצמו, דגבי עבד גלי רחמנא שזוכה בעצמו מיד כשיפיל שניו ... ותו לא הוי קנס ... ויש לומר דסימא את עינו אין צריך ייחוד, דאין ייחוד גדול מזה, שהרי העבד תובע את גופו מרבו שישחררו ויכתוב לו גט שחרור. ואם תאמר, פשיטא דלא מיחייב קרבן שבועה על העבד ... ויש לומר דאף על גב דבקרקות אין קרבן, בעבד יש קרבן ... [תוס'].

תביעתו על הבושת והפגם, שאי אפשר לנתבע להיפטר מהם, [שלא כמו הקנס, שאם הנתבע מודה, הוא נפטר ממנו], ומאחר שתביעתו היא על בושת ופגם, כשהנתבע מכחיש, ונשבע על שקר, הרי זה כשאר נשבע על שקר בכפירת ממון, וחייב לשלם קרן וחומש ואשם.

ולדעת רבי שמעון – סתם אב התובע את מי שאנס או פיתה את בתו, תביעתו על הקנס, שהוא דבר קצוב, וכלל בדינו, שהמודה בתביעת קנס, נפטר מתשלום הקנס, ואין חיוב הקנס חל אלא אם חייבו אותו ביי"ד על פי עדים, ואם כן, כל זמן שלא נתחייב בקנס על פי עדים, אם הכחיש המעשה, ונשבע על שקר, אינו כשאר נשבע על שקר בכפירת ממון, ואינו משלם חומש ואשם⁵.

ובסוף העניין יתבאר בעזרה⁶, שדברים אלו אמר רבי שמעון לפי דעת חכמים, כלומר לכל הפחות, אם עדיין לא חייבו אותו ביי"ד בקנס, לא יתחייב חומש ואשם על כפירתו, כי עיקר כפירתו בקנס, ואין כאן כפירת ממון. אבל לדעת רבי שמעון עצמו, אפילו אם כבר חייבו אותו ביי"ד קנס, ויש כאן חיוב ממון, אף על פי כן כשכופר בו ונשבע לשקר, אינו מתחייב על כך חומש ואשם, משום שכל דבר שעיקרו קנס, אינו בכלל דין שבועת הפקדון.

שבועת הפיקדון בכפירת קנס שכבר נתחייב בו

נתבאר, שלדעת רבי שמעון, מי שנשבע על שקר שלא אנס ולא פיתה, אין זו שבועת כפירת ממון, כי התביעה היא על הקנס, והקנס אינו ממון, כל זמן שלא נתחייב בו⁷.

ונסתפק אביי, מה הדין לדעת רבי שמעון, כשהאב טען כנגדו, אנסת או פיתית את בתי, והעמדתין בדין, ונתחייבת לי קנס, ועדיין לא נתת לי, והלה מכחישו, ואומר, לא אנסתי ולא פיתיתי ולא העמדתני בדין, ונשבע על כך לשקר, ולאחר מכן הודה. האם באופן הזה, מאחר שכבר נתחייב הנתבע בקנס, יש כאן שבועת כפירת ממון, ומשלם קרן וחומש ואשם, או שלעולם, כל הכופר בתביעת קנס, אינו דומה לשאר כופר ממון, ואינו משלם קרבן וחומש ואשם.

ומתחילה היה נראה שרבה השיב על כך, שגם לדעת רבי שמעון, מאחר שכבר

⁴ תימא לרי"י, תיפוק ליה דאפילו בעושק והלואה גופיהו, דכתיבי בקרא, לא מיחייב קרבן, אלא כשייחד לו כלי להלואתו ולעושקו, וכאן בקנס מה ייחוד שייך כאן, דמיירי בלא עמד בדין, דבעמד איבעיא ליה לאביי בסמוך. ואומר ר"י, כגון שייחד לו כלי כן, לכשיעמוד בדין ביי"ד ויתחייב לו היא כלי זה מיוחד לו לגבות ממנו דמי אונסו. [] ואם תאמר, וכי נימא דסבר רבי שמעון, דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דאפילו אם תמצי לומר, דאם אמר כלי זה יהא שלך אם ירדו גשמים היום, דחשיב דבר בא לעולם, היינו משום דכלי שנותן לו הוא בעולם, וזכה בו למפרע כשירדו גשמים, והא דקאמר אם ירדו, תנאה בעלמא הוא, אבל הכא אין נותן לו הכלי מיד, אלא שמייחדו לו לגבות הימנו קנס אם יתחייב כשיעמוד בדין, והא לא בא לעולם הוא. וכי תימא הכי נמי אם כן נחשביה בהדי הנך תנאי דחשיב בפרק האומר בקדושין, דסבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ... ואומר ר"י דרבי שמעון חזא ועוד קאמר, חדא דייחוד אינו מועיל לדבר שלא בא לעולם הוא, דאינו מתחייב כלל אלא משעת העמדה בדין ואילך, ועוד אפילו קונה בייחודו, אין כאן כפירת ממון, שאין משלם קנס על פי עצמו, ואי מודה מיפטר. [ורבן אית להו דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולא מייתיית התם אלא אותן תנאים שהוזכרו שם]. [תוס'].

² קצת קשה דבהך מתניתין לא פליגי אלא דלרבנן בושת ופגם קא תבע, ולרבי שמעון קנס קא תבע, אבל אם היה מפרש בהדיא דקנס קא תבע, היה פטור לרבנן כמו לרבי שמעון, אם כן אמאי בעי אליבא דרבי שמעון טפי מלרבנן, דהכי נמי הוה מצי למבעי לרבנן, אם פירש דקנס קא תבע, ואהיא ברייתא דמייתי בסמוך היה לו לקבוע בעיתו לרבי שמעון. [תוס'].

האב, או בגרה הנערה, קודם שעמד האב בדיו, שכן דווקא כשהקנס הזה מגיע לאב, אמרה תורה שאינו זוכה בו עד שמגיע לידו, אבל כשהקנס מגיע לאנוסה ומפותרה עצמה, הרי הוא אצלה כשאר קנסות.

ומעתה, פעמים גם אצל האב הוא כשאר קנסות, וזאת כשבגרה קודם שעמדה בדיו, ועמדה בדיו, שמאחר שבגרה חיוב הקנס הוא לה, ולא לאביה, ולפיכך, משנתחייב בו הנידון, נעשה חיוב ממון גמור, ולאחר מכן מתה, וירש אותה אביה, שבכך הוא יורש חיוב של קנס אונס ומפתה שהם חיוב ממון גמור גם קודם שיגיעו לידיו.

דף מ"ג

בת הניזונית מהאחים מעשה ידיה למי

בדף מ' נתבאר, שמאחר שהבת ניזונית משל אביה, תיקנו חכמים, שמעשה ידיה, כלומר שכר מלאכתה, וכן מציאות שמוצאת, לאביה הם.

והנה מתנאי הכתובה, שאדם מתחייב לאשתו, שאם ימות, בנות שתלד לו האשה, יהיו ניזונות מנכסיו עד שינשא, ואם כן כשמת, האחים שירשו את הנכסים, מחויבים לתת לה מזונות.

ונסתפק רבי אבינא¹, האם כשם שהבת הניזונית משל אביה, מעשה ידיה של אביה, כך הבת הניזונית מאחיה אחר מות האב, מעשה ידיה של אחים, או שיש חילוק בדבר, הבת הניזונית מאביה, דין הוא שיהיו מעשה ידיה לאביה, כי ניזונית משלו מדעתו, וכדי לפייסו, שלא ימנע מלזון אותה, תקנו שמעשה ידיה שלו, אבל הניזונית מהאחים, לא יהיו מעשה ידיה לאחים, כי מה שניזונית מהם לא מדעתם הוא, אלא מתנאי כתובה, [ואינם יכולים למנוע ממנה את המזונות].²

ולחן יתבאר בעז"הי היאך ניסו לפשוט ספק זה ומסקנת הסוגיה שמעשה ידיה לעצמה כפי שיתבאר בעז"הי.

מעשה ידי אלמנה לבנים

בדף נ"ח יתבאר בעז"הי, שמאחר שהאשה ניזונית משל בעלה, תקנו חכמים שמעשה ידיה, כלומר שכר מלאכתה, וכן מציאה שמוצאת, לבעלה הם.

והנה מתנאי הכתובה, שאדם מתחייב לאשתו, שאם ימות, תהא יושבת בביתו וניזונית מנכסיו כל ימי אלמנותה, ואם כן כשמת, האחים שירשו את הנכסים, מחויבים לתת לה מזונות.

אמנם לעיל נתבאר, שלענין קנס של אונס ומפתה אין הדבר כן, ולדעת רבי שמעון, אם מת האב אחר שעמדה בדיו, אף על פי שכבר נתחייב האונס והמפתה בקנס, אין האב מוריש חיוב זה לבניו, ואינו כשאר חובות שחייבים לאב.

ואמר רבא, שקושיה זו, נתקשו בה רבה ורב יוסף כל אותן עשרים ושתיים שנה שהיה רבה ראש הישיבה, ולאחר שמת רבה, ונתמנה רב יוסף תחתיו וישב בראש, סייעוהו מן השמים ליישב זאת להיות לו לשם³.

וכך אמר רב יוסף, שאמנם מודה רבי שמעון בשאר קנסות, שמאחר שעמד בהם בדיו ונתחייב בהם, נחשבים הם כשאר חוב של ממון, אולם יוצא מכלל זה קנס אונס ומפתה, שנאמר בו, "וַיִּתֵּן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאִבֵי הַנְּעִרָה הַמְּשִׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא יוּכַל שְׁלָחָהּ כִּיב כִּי"ט, לומר לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה, אבל עד שעת נתינה, אינו של אב להורישו לבניו, אף על פי שכבר עמד בדיו ונתחייב בו.

וקנס שלושים שקלים שקנסו את מי שהרג שורו עבד, אף על פי שגם בו נאמר לשון נתינה, "אם עבד יגח השור או אמה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִשְׁקָל" (שמות כ"א ל"ב), אין ללמוד מכך שלא זכתה תורה למקבל אלא משעת נתינה, שיש חילוק בין הלשון האמור בקנס אונס ומפתה, ללשון האמור בקנס של עבד, לענין קנס אונס ומפתה נאמר "וַיִּתֵּן", והוא לשון עבר, לומר, רק אחרי שנתן, יהיה הכסף לאבי הנערה, אבל לענין קנס של עבד נאמר "וַיִּתֵּן", והוא לשון ציווי, ואינו מלמד שרק אחר הנתינה הכסף למקבל⁴.

קנס אונס ומפתה הנחשב ממון

לעיל נתבאר, שלדעת רבי שמעון, קנס אונס ומפתה שונים משאר קנסות.

שכל שאר קנסות, משעה שנתחייב בהם הנידון, הרי הם כשאר חוב של ממון, ואדם מוריש אותם לבניו, ורק לענין שבועת הפקדון, דעת רבי שמעון, שאין מתחייבים על כפירתם חומש ואשם, כי אינם דומים לדברים המנויים בכתוב "וְכַחֵשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן או בְּתִשׁוּמַת יָד או בְּגִזְל או עֶשֶׂק אֶת עֵמִיתוֹ. או מִצָּא אֶבְדָּה וְכַחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר", שכולם עיקרם ממון, ואלו עיקרם קנס.

וקנס אונס ומפתה, גם אחר שנתחייב בהם הנידון, אינם נעשים כשאר חוב ממון, ואין האב זוכה בהם אלא כשיגיעו לידו, ולפי זה, אם כבר הנידון בחיובו זה, ונשבע על כך לשקר, דין פשוט הוא שאינו מתחייב חומש ואשם, אפילו אם על כפירת שאר קנסות מתחייבים חומש ואשם, שכן זה שכפר בחיוב קנס אונס ומפתה, לא כבר כלל בחיוב ממון גמור, שהרי אין האב זוכה בממון הזה עד שיגיע לידיו.

אמנם יש אופן, שבו גם קנס אונס ומפתה שווים לשאר קנסות, ומשעה שנתחייב בהם הנידון, יש כאן חיוב ממון, ואם כבר בו ונשבע לשקר, אינו נפטר מחומש ואשם אלא משום שהוא ממון שעיקרו קנס. והאופן הזה הוא, כשמת

¹ לפי שהיה רבה חריף, ולכן קראוהו עוקר הרים, ורב יוסף היה בעל שמועות ומשנה וברייתא, לכך קראוהו סיני. [רש"י].

² וגבי מוציא שם רע, דכתיב ונתנו לאבי הנערה, איכא למימר ונתן לחוד ונתנו לחוד. [תוס'].

³ מדאורייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה, כדדרשינן ... מ"והנתחלתם", אלא מדרבנן בעי, מדתלי טעמא במזונות, ומדמייתיה עלה מאלמנה, ומיבעיא ליה, כיון דניזונת משלה, מי התקינה להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא ... [תוס'].

⁴ וקצת מנגמג רשב"א, דהכא משמע דטפי הוה מעשה ידיה שלה, כיון שניזונת בעל כרחם בתנאי בי"ד, ממה שהיתה ניזונת מדעתם. ולקמן בריש אלמנה, גבי אלמנה משמע איפכא, דאדרבה כיון שניזונת על ידי תנאי בי"ד הוה מעשה ידיה שלהן טפי ממה שהיתה ניזונת מדעתם. וצ"ע. [נדחוק לחלק בין אלמנה לבת, דניחא ליה בהרווחה, דמכל מקום סברא הוי איפכא]. [תוס'].

ומבואר במשנה בדף צ"ה, שגם אלמנה כנגד מזונות שניזונית מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהם.

לענין הרווחה בתו עדיפה לו מאלמנתו

נתבאר שאלמנה הניזונית מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהם.

ואמר רב ששת, שמכאן יש ללמוד, שכשם שאלמנה הניזונית מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהם, כך הבת הניזונית מנכסי יתומים, מעשי ידיה שלהם.

אולם דחו רביה זאת, כי אפשר שיש חילוק בין אלמנה לבין הבת, אלמנתו, אינו רוצה שתהא ניזונית מבניו ברווח, בלא שיהיו מעשה ידיה להם, ובתו, רוצה שתהא ניזונית מבניו ברווח, בלא שיהיו מעשה ידיה להם.

לענין זילותא אלמנתו עדיפה לו מבתו

כבר נתבאר, שהבנים יורשים את נכסי האב ועיקר הנכסים שלהם, אלא שהבנות ניזונות והאלמנה ניזונית מהם מתנאי כתובה. וכמו כן אם הניח האב בת בלבד, היא יורשת את הנכסים, ועיקר הנכסים שלה, אלא שהאלמנה ניזונית מהם מתנאי כתובה.

ובמסכת בבא בתרא מבואר, שכשהניח האב בנים ובנות והיו הנכסים מועטים, ואין בהם כדי פרנסת שנים עשר חודש, אף על פי שמעיקר הדין הבנים עיקר בנכסים, תקנת חכמים היא להעדיף את הבנות על הבנים, והבנות יהיו ניזונות מהנכסים, והבנים ישאלו על הפתחים.

ואמר רבי אבא אמר רבי יוסי, שכמו כן, כשהניח האב בת בלא בנים וגם אלמנה, אף על פי שמעיקר הדין הבת עיקר בנכסים, תקנת חכמים היא להעדיף את האלמנה על הבת, והאלמנה תהא ניזונית מהנכסים, והבת תשאל על הפתחים^א.

ואף שלענין הרווחה נתבאר לעיל, שבתו עדיפה לו מאלמנתו, ונוח לו בהרווחת בתו ולא בהרווחת אלמנתו, לענין זילותא, להיות חוזרת על הפתחים, אלמנתו עדיפה לו מבתו, וחס על אלמנתו יותר מבתו.

ראיית רב יוסף ממשנתו

מבואר במשנתנו, שמעשה ידי הבת, כלומר שכר מלאכתה, שעשתה בחיי אביה, אף על פי שעדיין לא גבתה את השכר, ומת האב, בניו יורשים את השכר

הזה, כי היה ראוי להינתן לאב.

ואמר רב יוסף, שממשנתנו מבואר, שדווקא שכר מלאכה שעשתה בחיי אביה, שכבר היה ראוי להינתן לאביה, האחים נוטלים אותו כירושת אביהם, אבל שכר מלאכה שעשתה אחר מות אביה, שלא היה ראוי להינתן לאביה, אין האחים נוטלים אותו, ומכאן שהבת הניזונית משל אחים, מעשה ידיה שלה, ולא שלהם.

ודחו רביה זו, ואמרו, שאפשר שבת הניזונית משל אחים, מעשה ידיה לאחים, ומשנתנו בה מבואר, שמעשה ידי הבת לעצמה, כשאינה ניזונית מהם, כגון שלא הוריש האב נכסים שתוכל לזון מהם

וביאר רבה בר עולא, שאמנם, ענין זה שמעשה ידיה שהיא צריכה להם כדי לזון עצמה שלה הם, דין פשוט הוא, שהרי לא יתכן שהאחים יאמרו לה, עשי לנו מלאכה, בלא שיהיו לה מזונות, שהרי אפילו לעבד עברי אין הרב יכול לומר עשה עמי ואיני זן אותך, וכל שכן שלבת לא יוכלו האחים לומר עשי לנו מלאכתך, אף על פי שאין אנו יכולים לזון אותך.

אבל משנתנו באה ללמד, שכשמעשה ידיה עודפים על מה שהיא צריכה למזונותיה, גם אותו עודף שלה הוא, ולא של אחים. ומכל מקום, כל זה כשאינה ניזונית מהם, אבל כשהיא ניזונית מהם, אפשר שמעשה ידיה שלהם.

ואמר רבא, שלא יתכן שהוכחת רב יוסף ממשנתנו היא כמבואר לעיל, כי אדם גדול כרב יוסף היה יודע שיש לדחות ראיתו כפי המבואר לעיל, ולא היה אומר כן.

ולפיכך אמר רבא, שרב יוסף הביא ראיה ממשנתנו באופן אחר. וכך היא ראיתו של רב יוסף ממשנתו, שהבת הניזונית מהאחים מעשה ידיה שלה, שבמשנתנו השוו דין מעשה ידיה למציאתה, "מעשה ידיה אף על פי שלא גבתה, וכן מציאתה, מת האב הרי הן של אחיו", **ולענין מציאתה דין פשוט הוא, שאין האב זוכה בה אלא בחייו,** שהרי אפילו בחייו אינו זוכה במציאתה אלא כשהיא סמוכה על שלחנו, ומשום איבה, אבל אחר מותו מציאתה לעצמה, ומאחר שלענין האחים השוו דין מעשה ידיה למציאתה, על כרחך, כשם שאחר מיתת האב מציאתה לעצמה, כך לאחר מיתת האב מעשה ידיה לעצמה.

מסקנת הסוגיה בענין מעשה ידי הבת הניזונית מהאחים

נתבאר, שרב יוסף הוכיח ממשנתנו, שהבת, אף על פי שהיא ניזונית מהאחים, מעשה ידיה שלה ולא שלהם. וכן אמר רב יהודה אמר רב, בת הניזונית מן האחים, מעשה ידיה לעצמה.

ואמר רב כהנא, שענין זה למד מהכתוב, "וְהִתְחַלְתֶּם אִתָּם" [את עבדים כנענים] לְבָנֵיכֶם אֲחֵרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אֲחֵזָה לְעַלְם בְּהֵם תַּעֲבְדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֲחֵיו לֹא תִרְדָּה בּו בְּפָרְד" (ויקרא כ"ה מ"ו), שמשמעות הכתוב היא, אותם, כלומר את העבדים, אותם מורשישם לבניכם, אבל את בנותיכם, אין אתם מורשישם לבניכם, ומכאן שאין אדם מוריש לבנו זכות ממון שנתנה לו תורה בבתו².

² תימה אמאי איצטריך קרא להכי, הא היא גופה לא נפקא לן דמעשה ידיה לאביה אלא מלאמה,

^א ואם תאמר אלמנה אצל הבת אמאי קרי ליה נכסים מועטין, בשלמא גבי בת אצל אחיו מפרש ... כדי שיוזנו אלו ואלו עד שיבגרו, אבל הכא אין שייך אותו שיעור, שהאלמנה יש לה לעולם מזונות. ונראה לר"י, דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת, תקנו לאלמנה, ונתנו לה מה שהיה ליקח לבת, והיינו עד שתיבגר הבת, אבל כשאין אלא אלמנה ובנים, או אלמנה ובת, שהבת יורשת, לא עשו תקנה בשביל האלמנה, דמשום אלמנה לא רצו להפקיע כח הירושה, אלא כשכבר הפקיעו בשביל הבת, ובשביל הבת הפקיעו טפי לפי שהיא יורשת כשאין בנים. וכן משמע בירושלמי, בפרק מי שמת, דאמר התם, אין האלמנה דוחה את הבנות, ולא הבנות דוחות את האלמנה, ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי בנים, ואת הבנים על ידי הבנות. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

ורבה הקשה על דברי רב כהנא, שמא לא דיבר הכתוב הזה במעשה ידיה, אלא בקנס של פיתוי ואונס, וכן בחבלות שחבלו בבת, ודברים אלו אין האב מוריש לבניו, אבל את מעשה ידיה הוא מוריש להם, משום שהם זנים אותה. וכן שנה רב חנינא, שהכתוב הזה מדבר בקנס פיתוי ואונס, ובחבלות, אבל מעשה ידיה של האחים.

ודעת רב זירא או רבי זירא^א אמר רב מתנה אמר רב, כדברי רב יהודה אמר רב, וכטעמו של רב כהנא, שהבת הניזונת משל אחים מעשה ידיה שלה כי נאמר "והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם", אותם לבניכם, ולא בנותיכם לבניכם, מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו.

ואמר לו אבימי בר פפי, שגם שקוד אמר כן, והכוונה לשמואל, שהיה נקרא שקוד, כי הלכה כמותו בדינים ושוקד על דבריו לאומרם כהלכה.

ואמר מר בר אמימר לרב אשי, כך אמרו בני נהרדעי, הלכה כרב ששת, שהבת הניזונת משל אחים מעשה ידיה שלהם, [שדימה אותה לאלמנה הניזונת מהבת כפי שנתבאר לעיל].

ורב אשי אמר, שהלכה כרב, שאמר, בת הניזונת משל אחים מעשה ידיה שלה. וכן מסקנת הסוגיה, שהלכה כרב.

בה משלם לה על מה שציער אותה, שכן את תשלום הצער שלה לא זכתה תורה לאב ושל הבת הם^ב.

אלא הכוונה לחבלות שנחבלה בפניה, שמלבד הצער יש בהם הפסד לאב, שמעתה יוכל למוכרה בפחות מבתחילה, ונוק זה של אב הוא, אבל אינו מורישו לבניו.

כתובת קטנה או נערה מן האירוסין למי

במסכת בבא מציעא מבואר, שנחלקו חכמים, אם יש כתובה רק לנשואה או גם לארוסה.

ולדעת האומרים, שהארוסה גם כן יש לה כתובה, קטנה או נערה שאירס אותה אביה, ונתגרשה או נתאלמנה בעודה קטנה או נערה, כתובתה ניתנת לאביה.

ומבואר במשנתנו, שאפילו נתארסה מספר פעמים, ובכל פעם נתגרשה או נתאלמנה בעודה קטנה או נערה, כל כתובות המגיעות לה, הרי הן של אביה.

מי שמתו שני בעליה

לעיל נתבאר דין כתובת קטנה ונערה מן האירוסין, ולהלן יתבאר בעזה"י דין כתובת נערה וקטנה מן הנישואין. וכשישנו דינים אלו במשנתנו, וביארו היאך יהיו לאשה אחת שתי כתובות זו אחר זו, אמרו, שתחילה יצאה מבעלה הראשון על ידי גט [=גירשה], ולאחר מכן יצאה מבעלה השני על ידי שמת [=נתאלמנה].

ואמרו, שמשנתנו נקטה באופן הזה, שמאחד יצאה בגט ומהשני במיתתו, ולא באופן שיצאה משניהם במיתתם, כי משנתנו כדעת רבי, האומר, שבשתי פעמים יש חזקה, ומי שמתו שני בעליה, אסורה להינשא, כי הוחזקה להיות הורגת בעליה^ג.

כתובת נערה או קטנה מן הנישואין למי

ב. דעת רבי יהודה.

לדעת רבי יהודה, נערה או קטנה שנישאת, ונתגרשה או נתאלמנה, כשהיא יוצאת מן הנישואין הראשונים, כתובתה של אביה, אבל אם לאחר מכן נישאת פעם נוספת, כשיוצאת מהנישואין השניים כתובתה שלה.

לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך

במסכת גיטין נחלקו חכמים, האם האדון יכול לומר לעבדו הכנעני, עשה לי מלאכה ואיני זן אותך.

אכן גם לדעת האומרים, שהאדון יכול לומר לעבדו הכנעני עשה לי מלאכה ואיני זן אותך, לעבד עברי אינו יכול לומר כן, שבעבד עברי נאמר, "והיה כי יאמר אלקיך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו לעמך" (דברים ט"ו ט"ז).

כן הגרסא לפנינו. ותוס' כתבו, לא גרסינן "כי טוב לו", דבספרי לא מפיק ליה מהאי קרא, אלא דריש לה מ"כשכיר כתושב יהיה עמך", ומיותר הוא "עמך", דהוי מצי למכתב "כשכיר כתושב יהיה עד שנת היובל", אבל "כי טוב לו עמך" אינו אלא סיפור דברים בעלמא.

חבלות הבת השייכות לאב

לעיל נתבאר, שחבלות הבת הן מהזכויות הממוניות שזכתה תורה לאב בבתו, אלא שאינו מוריש זכות זו לבניו.

וביאר רבי יוסי בר חנינא, שאין הכוונה לכל חבלה שנחבלה בגופה, שהחובל

^א ואם תאמר, וכי אם קיצץ ידיה לא תהיה חבלה של אב, והלא מפסיד מעשה ידיה ... ויש לומר דפשיטא ליה דמייירי בחבלות קטנות, שאין בהן ביטול מלאכה, דאי יש בהם הפסד מעשה ידיה, אמאי אין מוריש לבנו כמו שמוריש מעשה ידיה להכי פריך דידה נינהו. [תוס'].

^ב משום מאן דאמר מעיין גורם דייק לה מסיפא. ואם תאמר, ותקשי ליה מרישא, דמשמע דמול גורם. ויש לומר דמצי למימר דנקט רישא אגב סיפא. וריב"ן מוקי כולה מתניתין באשה אחת, ומפרש הכי, טעמא דהשיאה גרשה אחר שאירסה ונתארמלה, הא השיאה ונתארמלה, תו לא הוי מצי למימר השיאה שנית. ואין נראה לר"י, דאם כן לא הוה מצי מוכח אלא למאן דאמר מול גורם, דלמאן דאמר מעיין גורם אכתי הוי מצי למתני תו השיאה, ואם כן תקשי ליה ממתניתין דהכא. [תוס'].

מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה, ואמה גופה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת ... ונראה לרשב"א, דלא איצטרך האי קרא אלא משום קטנה, דהקישא לא איצטרך אלא לנערה, אבל לקטנה לא צריך הקישא, דהשתא זבוני מזבן לה מעשה ידיה מיבעי. אי"נ אי לאו האי קרא הוי אמינא, לאמה לקטנה איצטרך, לאשמועינן דאין מעשה ידיה לאחין, דומיא דאמה, ולא הוה ידעינן נערה. אבל תימה, דהשתא זבוני מזבן לה הוי קל וחומר, ונימא דיו. [תוס'].

^א הוא רבי זירא הוא רב זירא, אלא בבבל מקמי דסליק לארעא דישראל לקמיה דרבי יוחנן, ואין סמיכה בבבל, הוה קרו ליה רב זירא, ובהא שמעתא איכא למאן דאמר מקמי דסמכוהו אמרה, ואיכא למאן דאמר בתר דסמכוהו אמרה. [רש"י].

לדעת רב הונא – מנה ומאתים שמתחייב בהם מתקנת חכמים מן האירוסין, נכסיו משועבדים להם **משעת האירוסין**, ותוספת שכותב לה מדעתו כמה שרוצה, משתעבד לה **בשעת כתיבת הכתובה** סמוך לנישואין, שאז מתחייב בתוספת בקנין שעושה. ובדף מ"ד מבואר, שכן אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי אלעזר ברבי שמעון.

ולדעת רב אסי – גם מנה ומאתים אף על פי שמתחייב בהם משעת אירוסין, היא מוחלת על השעבוד שמשעת אירוסין, ומתמצית שלא ישתעבדו הנכסים אלא **משעת כתיבת הכתובה** סמוך לנישואין. ובדף מ"ד מבואר, שכן דעת חכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון. ומסקנת הגמרא שם שכן ההלכה.²

הוציאה עליו שתי כתובות

אשה שנתגרשה או נתאלמנה, ויש בידה שתי כתובות, אחת מזמן מוקדם יותר, וכתוב בה מאתים זוז, [כלומר עיקר כתובה בלא תוספת], ושניה מזמן מאוחר יותר, וכתוב בה שלוש מאות זוז, [כלומר עיקר כתובה ותוספת מאה].

שתי כתובות אלו, כל אחת טובה מחברתה לדבר אחד. הכתובה המוקדמת טובה יותר לענין השעבוד, שהרי נכסיו משועבדים לה מהזמן המוקדם, ואם מכר נכסים בין זמן כתובה ראשונה לזמן כתובה שניה, הם משועבדים לתשלום כתובה ראשונה, ולא לתשלום כתובה שניה. והכתובה המאוחרת טובה יותר לענין הסכום, שהרי בכתובה שניה כתוב שלוש מאות, ובראשונה מאתים.

ואמר רב הונא, אף על פי שמוציאה את שתי הכתובות הללו, אין לומר שתיהן

בתו ובגרה ואחר כך ניסת קא בעי, דאי טעמא דמודה משום דלא נכתבו ברשותו, הוי טעמא משום דבשעת כתיבה מחלה לשעבודא, דלא תקינו ליה רבנן לאב אלא כשלא מחלה, ואם כן איהי גופה נמי לא גביא מידי, או דלמא טעמא דרבי יהודה לאו משום דמחלה לשעבודא קמא קאמר, אלא משום דלא תקינו לאב זכיה בשלא נכתבה ברשותו. ומיהו היכא דלא נכתבה כלל, פשיטא דהוי דאב, כגון שגרשה מן האירוסין, ואם כן גביא מזמן ראשון. ודוחק להעמיד כולה שמעתין אליבא דרבי יהודה. ונראה לרשב"א דאליבא דרבנן בעי, ובעי טפי הכא מבעלמא, היכא דליכא אב, דהכא אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין היתה הכתובה של אב, וכי היכי דמפסיד כחו האב בשעת נשואין, מספקא ליה אם גם היא מפסדת. [תוס'].

² תימה לרבינו יצחק, דהשתא מסקינן דאחד זה ואחד זה מן הנשואין, אף על גב דאוסוף לה, ופליגא אדרב נחמן דאמר, אי אוסף דיקלא לתוספת, אדעתא דתוספת כתיבה ולא ביטל שני את הראשון. וזהו תימה, דהלכתא כרב נחמן בדיני, ורפרם ורב אחא איפלגו אליביה, ודייקין נמי בשילהי הכותב כוותיה. ואומר ר"י, דהכא אף על גב דאיכא תוספת, ביטל את הראשון, וטעמא משום דליכא שטר כתובה באירוסין אלא מתנאי ב"ד, הלכך נתבטל תנאי ראשון על ידי שטר, אבל היכא דאיכא שני שטרות, כשהוסף בשני, לא ביטל את הראשון, הואיל והוא בידו עדיין. [] ואם תאמר, וכיון דאירי מילתייהו דרב הונא ורב אסי בדלא כתב לה, אם כן תפשוט מהכא הא דבעי בפרק קמא דבבא מצינא אי ארוסה אית לה כתובה בדלא כתב לה. ויש לומר שאינו רוצה לפשוט אלא מן המשנה או מברייטא, ואף על גב דאיכא לאוכוחי ממילתא דרבי אלעזר ב"ר שמעון ורבנן, הא נמי מימרא היא דרב יהודה אמר שמואל אמרה משמיה, ואינה ברייתא, וממתניתין דהמארס את בתו ליכא לאוכוחי, דאיכא לאוקמה בדכתב לה. [] ואם תאמר ותפשוט מהא דתניא לעיל מודה רבי יהודה במארס את בתו ובגרה ונשאת שאין לאביה רשות בה, ועל כרחך בדלא כתב לה מיירי, דאי כתב לה הוויא שלו, הואיל וברשותו נכתבה, כדאמר לעיל, ואי ארוסה אין לה כתובה, פשיטא דאין לו בה כלום. ונראה לרשב"א, דלעולם איכא לאוקמה בדכתב לה, ומיירי כגון שהוסף לה בשעת נשואין, דסלקא דעתא הואיל ומנה מאתים שלו, תוספת נמי שלו קא משמע לך. [תוס']

ומתחילה אמרו, שלדברי רבה ורב יוסף, הסיבה לכך שלדעת רבי יהודה, הכתובה מהבעל הראשון של האב, גם כשנישאת לבעל הראשון, כי הבעל מתחייב את הכתובה בשעת האירוסין, ולפיכך, אף על פי שבנישואין הבת יוצאת מרשות אביה לגמרי, ושוב אינה חוזרת לו, מאחר שהתחייבות היתה בשעת האירוסין כשעדיין היתה ברשות האב, האב זוכה בכתובה, אבל כשנישאת אחרי כן פעם שניה, כתובתה שלה, כי כשהבעל השני מתחייב לה כתובה, אף על פי שמתחייב בשעת אירוסין, כבר יצאה מרשות האב מנישואין ראשונים, ולכן מה שמתחייב בעל שני באירוסין, מתחייב לה ולא לאביה.

ורבא אמר, שלא יתכן שלדעת רבי יהודה האב זוכה בכתובה משעת אירוסין, שכן שנינו בברייתא, שגם לדעת רבי יהודה, אין האב זוכה בכתובת הנישואין הראשונים אלא כשנישאת כשהיא קטנה או נערה, אבל אם נישאת אחר שבגרה, אף על פי שהיו האירוסין בקטנות, לא זכה האב בכתובה, ואם זכייתו משעת אירוסין, היה לו לזכות בה, כי היו האירוסין כשהיתה ברשותו.

ולפיכך אמרו, שלדברי רבה ורב יוסף, הסיבה לכך שלדעת רבי יהודה הכתובה מהבעל הראשון של האב, כי זוכה בה מי שהיא נכתבת ברשותו, ולפיכך, אף על פי שבנישואין הבת יוצאת מרשות אביה לגמרי, ושוב אינה חוזרת לו, מאחר שכותבים את הכתובה קודם הנישואין, הכתובה מהנישואין הראשונים היא של אב, אבל כשנישאת אחרי כן פעם שניה, כתובתה שלה, כי כשהבעל כותב לה כתובה בנישואין שניים, כבר יצאה מרשות האב מנישואין ראשונים.

א. דעת תנא קמא.

לדעת תנא קמא, נערה או קטנה שנישאת, ונתגרשה או נתאלמנה, כשהיא יוצאת מן הנישואין, אף על פי שעודה נערה או קטנה, כתובתה שלה, ואפילו כשיצאת מנישואין ראשונים, כי לדעת תנא קמא הולכים אחר שעת גבית הכתובה, ולא אחר זמן כתיבתה, ומאחר שגביית הכתובה היא ביציאתה מהנישואין, הכתובה שלה, שהרי בכניסתה לנישואין כבר פקעה זכות האב.

ממתי נשתעבדו נכסים לכתובה

נתבאר לעיל, שאף על פי שלדעת משנתנו, הבעל מתחייב כתובה משעת האירוסין, אפילו רבי יהודה מודה, שלענין הזכיה בה, אין הולכים אחר שעת אירוסין, אלא אחר שעת כתיבתה, ומי שנכתבה ברשותו הוא זוכה בה.

ונסתפקו בגמרא, האם מאחר שהזכיה בה היא שעת כתיבתה, אין הנכסים משתעבדים לכתובה אלא באותה שעה, ואם מכר נכסים בין שעת אירוסין לשעת הכתיבה, אינה גובה אותם מהלקוחות, או מאחר שמשעת אירוסין מתחייב לה כתובה מתנאי ב"ד, משעת אירוסין נשתעבדו נכסיו לתשלום כתובתה, ויכולה לגבות מכל הנכסים שהיו לו בשעת אירוסין, אף על פי שמכרם קודם כתיבת הכתובה.³

³ כן פירש בקונטרס, אי משעת אירוסין, דהא מההיא שעתא איחייב ליה בתקנתא דרבנן, או דלמא עד שעת כתיבה דהוויא מלוה בשטר, לא טרפא ממשעבדי. וקשה לר"י, דמאי שייכא הך בעיא הכא, ועוד מדנקט מאימת גביא, משמע דבנשואה בעי מאיזה זמן טורפת, ואמאי ליבעי אי כל ארוסות טרפי ממשעבדי או לא. ונראה לר"י, דדוקא בהך דמיירי רבי יהודה בה, במארס את

תוספת על השטר הראשון, גם כן שני השטרות אמת, אלא שהוסיף בשטר השני, לומר יבחר איזה מהם שירצה, אם ירצה בראשון משום הקדמת השעבוד, יתקיים הראשון, ואם ירצה בשני משום התוספת, יתקיים השני.

אבל כשאין בשטר השני שום תוספת על הראשון, בזה אמר רב נחמן, שביטל שטר שני את הראשון, ואין בידו אלא שטר שני, והאחריות נכסים היא מזמן שטר שני בלבד.

- לדברי רפרם, הסיבה לכך שהשטר הראשון בטל, כי כשכתב לו שטר שני, אנו אומרים, שהודה בעל השטר שהשטר הראשון מזויף, ולפיכך ביקש מהכותב שטר אחר, ואם כן, חל השעבוד משעה שנתרצה וכתב לו שטר שני. [ולדעה זו: (א) העדים החתומים בשטר הראשון, הם בחזקת עדי שקר, כי השטר הראשון מזויף². (ב) ופירות שאכל הקונה בין זמן שטר ראשון לזמן שטר שני, גזל בידו, כי אז עוד לא היתה השדה שלו. (ג) ומס הקרקע [=טסקא] של אותו זמן מוטל על המוכר, כי באותו זמן היתה השדה שלו].

- ולדברי רב אחא, הסיבה לכך שהשטר הראשון בטל, כי כשכתב לו שטר שני, אנו אומרים שבעל השטר מחל על שעבודו הראשון, וביקש מהמוכר שיכתוב לו שטר אחר שיהיה לו שעבוד מזמן שני³. [ולדעה זו: (א) העדים החתומים בשטר הראשון, הם בחזקת כשרים, כי היה הכתוב בו אמת. (ב) ופירות שאכל הקונה בין זמן שטר ראשון לזמן שטר שני, כדין אכל, כי כבר אז היתה השדה שלו. (ג) ומס הקרקע של אותו זמן מוטל על הקונה, כי כבר באותו זמן היתה השדה שלו].

כתב לה, שתגבה גם מאתים מזמן מוקדם, וגם שלוש מאות מזמן מאוחר, שלא נתכוון לתת לה אלא כתובה אחת, ויפה את כוחה שתגבה באיזו שתרצה, שאם יש לה מהיכן לגבות כתובה שניה, תגבה את כל שלוש המאות מזמן שני, ואם אין לה מהיכן לגבות כתובה שניה, תוכל לגבות לכל הפחות מאתים מזמן ראשון.

ואין להקשות הלא לדעת רב הונא, עיקר כתובה גובה משעת אירוסין כפי שנתבאר, ואם כן, בכתובה שניה, שכתוב בה שלוש מאות, מאתים מתוכם שהם עיקר כתובה תוכל לגבות בכל אופן מזמן ראשון.

והסיבה לכך, כי כשכתב לה שתי כתובות, ולא כתב בכתובה שניה שהיא תוספת על הראשונה, מודה רב הונא שכתובה שניה נכתבה על דעת שתוכל לבחור באחת מהכתובות בלבד, וכל שתגבה מכתובה שניה, לא תגבה אלא מהזמן הכתוב בה, ולא משעת אירוסין.

ואין זה כשאר כתובות, שמבואר בהן עיקר כתובה לחוד, ומלבד זה כותב שמוסיף על כך תוספת כתובה, שבה מבואר שעיקר הכתובה היא כדינו, וחל שיעבודו משעת אירוסין, ותוספת חל שיעבודה מעתה.

דף מ"ד

שני שטרות היוצאים בזה אחר זה

הוציא אדם שני שטרות, שבהם נקנה לו שדהו, וזמן שטר זה מאוחר מזמן שטר זה.

כשהיה שטר אחד שטר מכר, ושטר אחד שטר מתנה, דין פשוט הוא, ששני השטרות אמת הם, שמתחילה כתב לו הנותן שטר אחד, ולאחר זמן כתב לו שטר נוסף, לייפות את כוחו באותה שדה.

שאם מתחילה כתב לו שטר מכר, בכך שלאחר מכן כתב לו שטר מתנה, ייפה את כוחו לענין דין בר מצרא. [שכשאחד מוכר את שדהו, יש עדיפות לבני השדות הסמוכים, ואם מכר לאחר, יכולים לערער על המכירה, אבל כשנותן שדהו במתנה, אינם יכולים לערער על כך⁴].

ואם מתחילה כתב לו שטר מתנה, בכך שלאחר מכן כתב לו שטר מכר, ייפה את כוחו להיות לו אחריות. [שאם יבואו בעלי חובות של הנותן, ויטלו את השדה הזו מחמת שמשועבדת לחוב שלהם, יחזור המקבל ויגבה מהנותן שדה אחרת תחת זו, שלשדה הנמכרת, יש אחריות, ולשדה הניתנת במתנה, אין אחריות].

וכשהיו שני השטרות שטרי מכר או שניהם שטרי מתנה, ויש בשטר השני

⁴ ויצינו אותו של מכר, דאם יראה שניהם, אית בה דינא דבר מצרא, דאפילו מתנה שכתוב בה אחריות אית בה דינא דבר מצרא. ונראה דאם הלוקח עצמו מצרו, דלא שייך דינא דבר מצרא, דביטל שני את הראשון. ויש מפרשים, דלאו דוקא נקט משום דינא דבר מצרא, דאפילו לא שייך דינא דבר מצרא לא ביטל שני את הראשון, דנפקא מינה לענין דרך דאפילו למאן דאמר, מוכר בעין רעה מוכר, נותן בעין יפה נותן. [תוס'].

[דברים כ"ב י"ג-כ"א] פי' יקח איש אשה ויבא אליה וישנאה. ויש לה עלילת דברים והוציא עליה שם רע ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים. ויקח אבי הפער ואמה והוציאו את בתולי הפער אל זקני העיר השערה. ואמר אבי הפער אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישנאה. והנה הוא שם עלילת דברים לאמר לא מצאתי לבתך בתולים ואלה בתולי בתי ופרשו השמלה לפני זקני העיר. ויקחו זקני העיר והוא את האיש ויסקרו אתו. וענשו אתו מאה קסף ונתנו לבתי הפער כי הוציא שם רע על בתולתו וישנאה לא יוכל לשלחה כל ימיו. [ו] ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לפער. והוציאו את הפער אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי עירא באבנים ומתה כי עשתה נבלה בישנאל לזנות בית אביה ובערית הרע מקרבך.

מיתת אשת איש המזנה

אשת איש שזנתה עם איש אחר, הרי זו נהרגת בחנק, שנאמר, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת אִשְׁתּוֹ רְעוּהָ מוֹת יוֹמֵת הָאָף וְהַצֶּאֱפֵת" [ויקרא

² תימה גדולה הוא מה שפירש בקונטרס, לפסול העדים, דאין יכול לפסול העדים בענין זה, [שהרי אין כאן אלא חשש שמא הודה לו שהשטר מזויף. ואפילו ודאי הודה אין נאמן אלא להפסיד עצמו ולא לפסול אחרים]. ונראה לר"י, דאם יש לזה מקבל מתנה שום שטר אחר, שהעדים אלו חתומים בו, מרעין ליה לשטרא, הואיל והוא מודה שהן פסולין. אי נמי לפסול חתימתו קאמר, דאימר זיופי זייף, הואיל והוא מודה שהשטר הזה מזויף. [תוס'].

³ תימה, מה אחליה לשיעבודא שייך גבי מתנה. ונראה לר"י, כגון שבין זמן הראשון לזמן שני קנה הנותן שדה אצל שדה הניתן, והשתא אחליה מקבל מתנה לשיעבודא, ולא יוכל לטעון דינא דבר מצרא. ועוד אומר רשב"א, דנפקא מינה אם לוח נותן בין זמן הראשון לזמן שני, שיטרפו בעלי חוביו מאותה שדה. אי"א אם יאכל הנותן פירות בין זמן ראשון לשני. [תוס'].

כ"י, וסתם מיתה האמורה בתורה היא חנק.

בי"ד].

דין מוציא שם רע

מי שנשא נערה בתולה בת ישראל, ולאחר שכנסה, הוציא עליה שם רע, שזנתה אחר אירוסין, לוקה ומשלם קנס מאה כסף, ובהמשך יתבאר דין זה.

המוציא שם רע על היתומה

נתבאר, שהכונס נערה בתולה, ומוציא עליה שם רע שזנתה אחר אירוסיה, לוקה ומשלם מאה כסף, ונחלקו חכמים, מה הדין אם היתה יתומה.

לדעת רבי יוסי ברבי חנינא – המוציא שם רע על היתומה, **פטור**, כי נאמר בענין, "וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנִתְּנוּ לְאָבִי הַנֶּעְרָה", וזו שאין לה אב, אינה בכלל הפרשה.¹

ולדעת רבא – המוציא שם רע על היתומה, **חייב**. שכן אמי שנה ברייתא, בה מבואר שהכתוב "כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל" בא ללמד, שדווקא לבתולה בת ישראל יש קנס על הוצאת שם רע, ולא לבתולה שהיא בת גרים,² ומתוך כך שהוצרך הכתוב למעט בת גרים, אף על פי שהיא נחשבת כיתומה,³ למדנו, שבת ישראל יש לה קנס, גם כשהיא יתומה.

יתומה שנאנסה או נתפתתה יש לה קנס

בענין פיתוי נאמר, "אִם מָאֵן וּמָאֵן אֲבִיהָ לְתַתָּהּ לוֹ כֶּסֶף וְיִשְׁקַל כְּמִתְּהַר הַבְּתוּלוֹת" (שמות כ"ב ט"ז), ואמר רבי יוסי הגלילי, שהריבוי "מָאֵן וּמָאֵן" בא ללמד, שכן הדין לא רק כשהאב קיים, והוא ממאן, אלא גם כשהאב מת והיא ממאנת. ומכאן, **שאנוסה ומפותה יש לה קנס, גם כשהיא יתומה, ואין לה אב**, [שדיני

לה אב. אבל קשה, דתקשי ליה מברייטא, דבעיר שרובה עובדי כוכבים סוקלין אותה על שער בי"ד, דדריש "בשעריך" ולא בשערי עובדי כוכבים, ואמאי לא פטרינן לה לגמרי. ויש לומר דברוב עובדי כוכבים הוי שעריך שערי בי"ד ולא שער העיר. [תוס'].]

¹ תימה דתקשי ליה ממתניתין, דקתני, הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה, ואין לה פתח בית אב, ולא מאה כסף, משמע הא ישראלית גמורה דכוותה, שאין לה אב, יש לה מאה כסף, ולעיל נמי תנן דגירות פחותה מבת שלוש יש לה קנס. ויש לומר דמוקי מתניתין אליבא דרבי עקיבא, דאמר לעיל, נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה, ודריש אשר לא אורסה לאביה, הא אורסה לעצמה. והכי נמי דריש לאבי הנערה, הא אין לה אב לעצמה, אבל רבי יוסי ברבי חנינא דהכא אליבא דרבי יוסי הגלילי קאמר דפטור, דכי היכי דדריש לעיל הא אורסה אין לה קנס, הכי נמי דריש הכא לאבי הנערה, הא אין לה אב אין לה קנס. ורבא דפליג עליה סבר דאפילו לרבי יוסי הגלילי חייב, מדתני אמי דדריש ליה מקרא, ומסתבר דלא פליג שום תנא אההיא דרשא ... [תוס'].]

² ואם תאמר אמאי איצטריך אם מאן ימאן לרבות יתומה, מבתולת ישראל נפקא, מדממעט דווקא בת גרים. ולמאי דפירש הקונטרס, דיתומה לאו מרבויה משמעא, ניחא. ונראה לרשב"א, דאי לאו דמרבין יתומה, ממאן ימאן לא הוה דרשינן בתולת ישראל ולא בתולת גרים, אלא לדרשה אחריתי, כיון דמשום בת גרים לא צריך קרא, דמונתן לאבי הנערה נפקא, ולא היה סברא לומר דלא איצטריך קרא אלא לדיוקא, הא יתומה בת ישראל יש לה קנס, אבל השתא דמרבין יתומה, לית לן למעוטי מלאבי הנערה בת גרים, דדרשינן שפיר בתולת ישראל ולא בתולת גרים. [תוס'].]

³ שנחשבת כמי שאין לה אב, דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי כשל חמור, דכתיב "וזרמת סוסים זרמתם" והוא לשון שכבת זרע הזורם כזרם מים. [רש"י].]

יצאת מכלל זה, בת ישראל [והוא הדין לבת גרים, שהורתה ולידתה בקדושה, שדינה כבת ישראל לכל דבר⁴], **שאם היא מזנה בעודה ארוסה, והיא נערה ובתולה, שמוציאים אותה אל פתח בית אביה, ונהרגת שם בסקילה**, שנאמר בענין הכונס את ארוסתו, ואומר שלא היתה בתולה, "וְאִם אָמַת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְּתוּלוֹת לְנַעַר [ונודע שזנתה אחר אירוסין]. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנֶּעְרָךְ אֶל פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וְסָקְלוּהָ אֲנָשֵׁי עִירָה בְּאֲבָנִים וְנִמְתָּה כִּי עָשִׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַתְךָ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ". וכמו כן, זו, אם הוציא עליה בעלה שם רע זה בשקר [ועדיו נמצאו זוממים], משלם קנס מאה כסף.

ומתוך כך שנאמר בכתוב הזה, "כִּי עָשִׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל", למדנו, שלא נאמר דין זה אלא במי שהיא ישראלית מלידה, **אבל אם היתה גיורת**, [ואפילו נתגיירה עם אמה בעודה קטנה ביותר, קודם היותה בת שלוש שנים⁵], אינה בכלל הכתוב הזה, **ונהרגת בחנק ולא בסקילה**. וכמו כן, זו, אם הוציא עליה בעלה שם רע זה בשקר, אינו משלם קנס מאה כסף.

וזו שנתגיירה אמה כשהיתה מעוברת, ונמצא שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, אף על פי שאין לה אב וממילא אין לה פתח בית אב, דינה בסקילה כבת ישראל, שנאמר בפרשה ריבוי, "וְנִמְתָּה", ללמד שגם זו בכלל הפרשה, ודינה בסקילה [ולכאורה נסקלת על שער העיר או על שער בי"ד, כדן ישראלית שאין לה פתח בית אב]. ומכל מקום רק לענין המיתה דינה כבת ישראל שנהרגת בסקילה, אבל אם הוציא עליה בעלה שם רע זה בשקר, אינו משלם קנס מאה כסף ואינו לוקה, שלענין זה לא נתרבתה להיות כבת ישראל.

הוצאה אל פתח בית אביה אינה מעעכת

נתבאר שבת ישראל, [והוא הדין לבת גרים, שהורתה ולידתה בקדושה], המזונה בעודה ארוסה, והיא נערה ובתולה, מוציאים אותה אל פתח בית אביה, ונהרגת שם בסקילה.

אמנם ענין זה של הוצאתה אל פתח בית אביה הוא מצוה לכתחילה, ואינו מעעכב. ולכן גם כשאין לאביה בית, או שאין לה אב כלל, כגון שמת אביה, ואם כן אין אפשרות להוציאה אל פתח בית אביה, נהרגת בסקילה בלא שתצא אל פתח בית אביה⁶, [ובדף מ"ה יתבאר בעזה"ו שהיא נסקלת על שער העיר או על שער

⁴ תימה דגבי חליצה דדרשינן, מ"ונקרא שמו בישראל", דאין כשר לדין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל, אלמא מעמיט מבישראל אפילו הורתו ולידתו בקדושה ... ואומר ר"י, כיון דהורתו ולידתו בקדושה ישראל מעליא הוא, כדאמרין הכא, אם כן הכי נמי בני גרים כיון שהורתו ולידתו בקדושה הוה ישראל מעלייתא, וקרינא בהו עליד, והואיל וכן בלא ונקרא שמו בישראל נפקא לן שפסול גר לחליצת בני גרים, דבעינן מקרב אחיך עד שתהא אמו מישראל, ולהכי אייתר בישראל לאצרכי אביו מישראל. [תוס'].]

⁵ לשון המשנה "הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזנתה" וכתבו התוס', הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתמא, משום דאיירי בפחותה מבת שלש, דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה. ועוד דאין סברא שיטבילה על דעת בי"ד, שאין מטבילין גר קטן על דעת בי"ד אלא אם כן הוא תובע להתגייר, וזאת פחותה מבת שלוש אין בה דעת לתבוע, להכי נקט שנתגיירה בתה עמה, והטבילה על דעת אמה. ועוד משום דבעי למיתני היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה. [תוס'].]

⁶ תימה, דתיקשי מהכא למאן דאמר בפרק נגמר הדין, נקטעה יד העדים פטור, דבעינן קרא דכתיב. ויש לומר, דשאני הכא דגלי קרא "ומתה" לרבות הורתה שלא בקדושה, והיינו נמי אין

אונס ופיתוי למדים זה מזה.

דף מ"ה

אמנם לדעת רבי יוסי ברבי חנינא, כל זה כשבשעת האונס והפיתוי היה להן אב, ולאחר מכן נתייטמו קודם שעמדו בדין.

אבל אם בשעת האונס והפיתוי כבר היו יתומות, ולא היה להן אב, אין להן קנס, שנאמר בענין אונס, "וַיִּתֵּן הָאִישׁ הַשֶּׁכֶב עִמָּה לְאִבֵי הַנְּעָרָה מְשִׁים כְּסָף" (דברים כ"ב כ"ט), ללמד שאין האונס מתחייב בקנס אלא אם כן היה לנערה אב בשעת האונס, והוא הדין למפתה.

שלוש מידות בדין זנות אירוסין של נערה

בדף מ"ד נתבאר, שנערה בתולה שמונה באירוסיה, מיתתה בסקילה בפתח בית אביה. ולהלן יתבאר בעזה"י, שפעמים אין הדין כן, אלא נסקלת בפתח ביי"ד, או נידונית בחנק, **וכן שנה שילא**, שלושת מידות במיתה הבאה על זנות נערה מאורסה.

המוציא שם רע על הקטנה

נתבאר, שהכונס נערה בתולה, ומוציא עליה שם רע שזנתה אחר אירוסיה, לוקה ומשלם מאה כסף.

ואמר ריש לקיש, שפרשה זו נאמרה בנערה דווקא, אבל המוציא שם רע על הקטנה, פטור.

ומתחילה אמרו, שריש לקיש למד זאת ממה שנאמר בפרשה "הנערה" מלא, שלא כמו בשאר מקומות שנאמר בהם "הנערה" חסר, ומכאן, שפרשה זו מדברת בנערה ממש ולא בקטנה.

אולם רב אחא בר אבא דחה זאת, ואמר, שענין זה שהפרשה מדברת בנערה דווקא, ולא בקטנה, מבואר ממה שנאמר בענין, "וְאִם אָמַת הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנֶעֱרָה. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנְּעָרָה אֶל פֶּתַח בֵּית אֲבִיהָ וְסָקְלוּהָ", כלומר, הענין מדבר בבת עונשין, וקטנה אינה בת עונשין.

א. זנתה כשהיא ארוסה [=בבית אביה], **ובאו עדים והעידו על כך לאחר שנישאת** [=בבית חמיה]. **סוקלים אותה על פתח בית אביה**, שעל האופן הזה נאמר "והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה", לומר, ראו גידולים שגידלתם, כלומר מבית זה יצאה הנבלה, שבבית זה זנתה.

ב. זנתה כשהיא ארוסה [=בבית אביה], **ובאו עדים והעידו על כך בעודה ארוסה** [=בבית אביה]. **סוקלים אותה על פתח שער העיר**, כמו שנאמר "כי יהיה נערה בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה. והוצאתם את שניהם אל שער העיר והוא וסקלתם אתם באבנים ומתו את הנער על דבר אשר לא צעקה בעיר ואת האיש על דבר אשר ענה את אשת רעהו ובערת הרע מקרבך" (דברים כ"ב כ"ג-כ"ד).

ג. זנתה כשהיא ארוסה [=בבית אביה], **ובאו עדים והעידו על כך לאחר שבגרה, מיתתה בחנק**, כדין שהיתה נידונית בו אם היתה מזונה עכשיו, שכן דין סקילה נאמר בנערה בלבד, ככתוב "כי יהיה נערה בתולה" אבל הבוגרת דינה בחנק, שכיון שנשנתה גופה בין זמן החטא לזמן העמדה בדין, נשתנית מיתתה לכמו עכשיו. ובסמוך יתבאר בעזה"י אם כן הדין גם למסקנה.

כל מקום שנאמר "נערה" חסר

נתבאר, שפרשת מוציא שם רע נאמרה בנערה, דווקא ולא בקטנה.

ומתוך כך שבפרשה זו המדברת בנערה דווקא נכתב "הנערה" מלא, למדו חכמים, שבשאר מקומות שנאמר בהם "הנערה" חסר, **הכוונה גם לקטנה**, ובכלל זה פרשת אונס ומפתה שנאמר בהם "הנערה" חסר, גם הקטנה בכלל הפרשה, ויש לה קנס².

חטא כשהוא הדיוט ונעשה נשיא או משוח

הדיוט שחטא בשגגה באיסור לא תעשה שזדונו כרת, מביא כשבה או שעירה לחטאת, ונשיא מביא שעיר, וכהן משוח בשמן המשחה מביא פר.

ונחלקו חכמים ורבי שמעון, מה יביא מי שחטא כשהיה הדיוט, ונתמנה להיות נשיא או כהן משיח.

לדעת חכמים – לעולם הולכים אחר שעת החטא, ומאחר שבשעת החטא היה לו להביא כשבה או שעירה, מביא כשבה או שעירה, אף על פי שעכשיו שנודע לו חטאו הוא נשיא או כהן משיח, ואין אומרים, הואיל ונשתנה גופו להיות ראוי לשעיר או לפר, ישתנה דינו להביא כמו עכשיו.

ולדעת רבי שמעון – אם נודע לו חטאו קודם שנעשה נשיא או משיח, מאחר שכבר נתחייב להביא כשבה או שעירה, מביא כשבה או שעירה גם אחר שנעשה נשיא או משיח. אבל אם נודע לו חטאו רק אחר שנעשה נשיא או משיח, מאחר שבשעה שיש לו להתחייב בקרבן, כבר נשתנה גופו להיות ראוי לקרבנות אחרים, פטור לגמרי, שאינו מתחייב בקרבן אלא כשדינו שווה בשעת החטא ובשעה שנודע לו ויש לו להתחייב בקרבן.

¹ נראה לר"י, דלא בעי רב אחא למילף קנס ממיתה, דכל היכא דלא מחייב מיתה לא מחייב קנס, ולא בעי למימר נמי הואיל וקרא איירי בגדולה, כל דינין שבפרשה אין נוהגין אלא בגדולה, אלא הכי פריך, טעמא דכתב רחמנא נערה בה"א, הא לאו הכי הוא אמינא אפילו קטנה במשמע, והיינו משום דכיון דלא כתיב ה"א, ביטל משמעות נערה, דמשמע דווקא גדולה, והא כתיב אם אמת וגוי וקטנה לאו בת עונשין היא, ואפילו הכי כתב נערה חסר, אלמא משום חסרון ה"א אינו מבוטל משמעות נערה דהוי גדולה, והשתא לא קשה מידי לרבנן, מנא להו דמחייבי סקילה בבא על הקטנה, והא קרא בבת עונשין איירי, דהא הכא לא בעי למעוטי קטנה מקנס, משום דקרא בבת עונשין איירי, אלא כדפרישית, ולא תקשי נמי אמאי איצטריך בתולת ישראל, תיפוק ליה מבישראל דגבי סקילה, דהא לא ילפינן מהדדי. [תוס'].

² ורבי מאיר נמי הוה דריש הכי, אי לאו משום ד"לו תהיה לאשה" דדריש לעיל, במהוה עצמה. ואם תאמר, הואיל ומסתבר למדרש דכל מקום שנאמר "נערה" אפילו קטנה במשמע כרבנן, נימא לרבי מאיר, דווקא באונס ומפתה דגלי קרא גלי, אבל בכל מקום נדרוש דאפילו קטנה במשמע. ואומר ר"י, דהיינו טעמא דרבי מאיר, דאי דווקא לאונס ומפתה אתא קרא דולו תהיה לאשה, ליכתוב בהו נערה מלא, כמו במוציא שם רע, והוי אמינא כאן נערה הא בכל מקום כן, ומדכתיב לו

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

זנתה כשהיא ארוסה והעידו עליה אחר שבגרה

נתבאר לעיל, שלדעת הברייתא ששנה שילא, ארוסה שזנתה כשהיא נערה, ובאו עדים והעידו על כך לאחר שבגרה, אף על פי שהמעשה היה כשהיתה נערה, מאחר שבאו עדים אחר שבגרה, אינה נידונית בסקילה כנערה, אלא בחנק כבוגרת, כי מאחר שנשתנה גופה נשתנית מיתתה.

ושינוי ברייתא אחרת, בה מבואר, שארוסה שזנתה כשהיא נערה, וכנסה בעלה לנישואין אחרי שבגרה, והוציא עליה שם רע שזנתה אחר ארוסה, [אם שקר דיבר, מאחר שכבר בגרה, ואינה נערה, אינו נידון בדין מוציא שם רע, ואינו לוקה, ולא משלם קנס מאה כסף, אבל] אם אמת דיבר, ובאו עדים והעידו כדבריו, הרי זו נידונית בסקילה, [ואם הוזמו העדים הם נידונים בסקילה], הרי שאף על פי שנשתנה גופה, לא נשתנית מיתתה, ונידונית בסקילה כנערה.

ונאמרו מספר אופנים ליישב את הסתירה הזו.

א. מוציא שם רע חידוש הוא.

לדברי רבא, סתם ארוסה שזנתה כשהיא נערה, והעידו עליה אחר שבגרה בעודה בבית אביה, נידונית בחנק כבוגרת, כי הואיל ונשתנה גופה נשתנה דינה.

ורק כשבאה לדין אחר נישואיה על ידי הוצאת שם רע של בעלה, חידשה תורה שתהא נידונית בסקילה כפי דינה בשעת הזנות.

וראיה לכך, שהרי סתם מזנה אחר כניסתה לחופה, [אף על פי שעדיין לא נבעלה לבעלה^א], יצאה מכלל ארוסה, ודינה בחנק ולא בסקילה. ובכל זאת, כשהיא נידונית על זנות של אירוסין על ידי הוצאת שם רע של בעלה, אף על פי שהדבר הוא אחר כניסתה לחופה, אמרה תורה שדינה בסקילה ולא בחנק, ואין אומרים מאחר שנשתנה דינה, שאם תזנה עתה, מיתתה בחנק, גם על זנות של אירוסין תמות בחנק. והוא הדין אם כבר בגרה באותה שעה, מאחר שנידונית על זנות של אירוסין על ידי הוצאת שם רע של בעלה, תהא נידונית בסקילה ולא בחנק, ואין אומרים, מאחר שנשתנה גופה, ואם תזנה עתה מיתתה בחנק, גם על זנות של אירוסין תמות בחנק^ב.

ורב הונא בריה דרב יהושע הקשה על דברי רבא, כי אף אם מצינו, שחידשה תורה לענין מוציא שם רע, שאף על פי שעתה היא נשואה, תהא נידונית על זנות של אירוסין בסקילה, כזנות ארוסה, ואין אומרים מאחר שנשתנה דינה להיות נשואה, ישתנה דינה על זנות של אירוסין, מכל מקום כלל בדינו, שכל מקום שמצאנו דבר חידוש, אין לך בו אלא חידושו, ומנין לך ללמוד מכאן

^א כדתינא לקמן, נערה ולא בוגרת, בתולה ולא בעולה, מאורסה ולא נשואה, מאי לא נשואה, אי נימא נשואה ממש, היינו ולא בעולה, אלא לאו נכנסה לחופה ולא נבעלה, אלמא אילו זנאי השתא בת חנק היא. [רש"י].

^ב נראה דמתחלה מקשה ממוציא שם רע, משום דסלקא דעתך דהש"ס, דמסברא אמרינן ביה דתיידון בסקילה, ולא אמרינן הואיל ואישתני גופא אישתני קטלא, הילכך מקשה דגבי נערה המאורסה נמי לית לן למימר דאישתני קטלא, ומשני רבא, שאני מוציא שם רע דחידוש הוא, ולא מסברא אמרינן ביה הכי, אלא משום דאשכחן דחזית ביה רחמנא כי האי גוונא, דלא אמרינן הואיל ואישתני דינא אישתני קטלא ... ורבינו שמואל מפרש, שאני מוציא שם רע דחידוש הוא, שהרי נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא בלא הוצאת שם רע וזינתה אחר חופה בחנק, ואילו מוציא שם רע כי האי גוונא שזינתה אחר נישואין בסקילה, דהכי משתמע קראי, דכתיב ואם אמת היה כו' ולא נמצאו בתולים לנערה וסקולה, משמע דבכל ענין שלא נמצאו לה בתולים היא בסקילה, ואפילו זינתה תחתיו ... [תוס'].]

חידוש גדול יותר, שגם במקום שנשתנה גופה להיות בוגרת, לא ישתנה דינה, ועדיין תהא נידונית כארוסה, שמא כשנשתנה גופה השתנה גם דינה^ג.

ב. מחלוקת תנאים היא.

לדברי רב נחמן בר יצחק, נחלקו תנאים אם זו שזנתה כשהיא ארוסה והעידו עליה אחר שבגרה, נידונית בחנק כדינה עתה, או בסקילה כדינה בשעת הזנות.

לדעת הברייתא ששנה שילא, מאחר שנשתנה גופה שנתנה דינה, והרי היא נידונית בחנק, בין כשהעידו עליה עדים בעודה בבית אביה, ובין כשהעידו עליה עדים בבית חמיה, על ידי הוצאת שם רע של בעלה.

ולדעת הברייתא השניה, לעולם היא נידונית בסקילה כשעת הזנות שהיתה נערה, בין כשהעידו עליה עדים בבית אביה, ובין כשהעידו עליה בבית חמיה על ידי הוצאת שם רע של בעלה.

והביא רב נחמן בר יצחק ראייה לכך שנחלקו חכמים בסברא זו, ממחלוקת חכמים ורבי שמעון המובאת לעיל, בענין הדיוט שחטא ונתמנה להיות נשיא או כהן משיח. שלדעת חכמים, אף על פי שנשתנה דינו עתה להתחייב שיעיר או פר, מביא כשבה או שעירה שהיה ראוי להתחייב בהם בשעת החטא, ואין אומרים הואיל ונשתנה גופו ישתנה דינו. ולדעת רבי שמעון אם נודע לו אחר שנעשה נשיא או משיח מאחר שנשתנה דינו לא יתחייב כשבה או שעירה^ד.

אולם דחו את ראייתו, שכן לא מצינו מי שיאמר שזה שנשתנה גופו, ישתנה דינו לגמרי להיות נידון על מה שעשה קודם לכן כאילו עשה זאת עתה, שהרי אפילו רבי שמעון, לא אמר שנשיא ומשיח יביאו שיעיר או פר על מה שחטאו כשהיו הדיוטות, אלא שיש ללכת גם אחר שעת החטא וגם אחר שעת החיוב, וכשחטא כשהוא הדיוט ונודע לו כשהוא נשיא או משיח, הוא פטור, שאינו מתחייב אלא כשהיה החטא והידיעה בגוף אחד^ה.

ג. לעולם נידונית כשעת החטא ודברי שילא משובשים.

לדברי רבי יוחנן, הברייתא כפי ששנה אותה שילא, שארוסה המזונה כשהיא

^ג ואף על גב דלעיל באלו נערות קרי לבעולה אישתני גופא, הכא לא חשיב אישתני גופא, אפילו למאן דלא מחייב במוציא שם רע אלא בבעל, דהא כבר היתה בעולה מן הנושא, ובבעילה דנואף לא חשיב לה שינוי הגוף, דלא מיירי הכא אלא בשינוי הגוף אחר העבירה. [תוס'].]

^ד ואם תאמר, והא הכא ליכא אלא שינוי דינא, והיכי מייתי לאישתני גופא דלעיל. ויש לומר דלא מפליג לעיל בין אישתני גופא לאישתני דינא אלא לרבא דאמר מוציא שם רע חידוש הוא, הילכך פריך ליה כיון דאמרת דחידוש הוא, ואינה סברא, אם כן יש לנו להעמיד בפחות שנוכל, דהיינו לא אישתני גופא. אבל לרב נחמן דאית ליה דמסברא קאמר דלא אישתני קטלא, ולא מחידושא, לדידיה ליכא לפלוגי בין אישתני דינא לאישתני גופא, הילכך מייתי שפיר תנאי היא. אי נמי יש לומר דלא מייתי אלא מדברי שמעון, דכיון דסבר הואיל ואישתני דינא אישתני קרבן, כל שכן באישתני גופא, ואינו חושש אלא להביא תנא דסבר כברייתא דשילא, דלא משבשין לה מקמי אידך ברייתא, משום דברייתא דשילא לא מיתניא בי רבי חימי רבי אושעיא, אבל לאידך ברייתא לא מייתי שום ראייה מדרבנן דרבי שמעון, ותדע דהא במסקנא משבשין להיא דשילא. [תוס'].]

^ה תימה לרשב"א דמכל מקום מייתי שפיר מדברי שמעון, דתיידון בחנק כלל הפחות, כיון דבחטאה מיחייבא בסקילה, ובבגרות מיחייבא חנק, מידי דהוה אנהקין שנתערבו בנסקלין, דנידון בחנק, כיון שאינו יכול לקיים בו מצות סקילה, ולא דמי לקרבן, כיון דלא ידע הי קרבן לאיתווי, פטור, דלא שייך למימר דיביא קרבן קטן שבהם, דאפילו יביא גדול, לא יתכפר אם הוא מחוייב קטן, ונמצא מביא חולין לעזרה. [תוס'].]

ואמר רבי אבהו, שענין זה, שנערה שאין לה פתח בית אב, נסקלת על פתח שער העיר, או על פתח ביי"ד, למד בגזרה שווה מדין סקילת עובד עבודה זרה, שהוא נסקל על פתח העיר או על פתח ביי"ד, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך.

וכך הוא הלימוד בגזרה שווה, שבענין סקילת נערה מאורסה נאמר "פתח", "והוציאו את הנעך אל פתח בית אביה וסקלוה", וכן מציינו במשכן, שנאמר בו "פתח", "מסך פתח שער הקוצר" (במדבר ד' כ"ח), ומכאן שכשם שבמשכן שנאמר בו "פתח", כתוב עמו "שער", כך לענין נערה המאורסה שנאמר בה "פתח", כאילו נאמר בה גם "שער". ובענין סקילת עובד עבודה זרה נאמר "שער", "והוצאת את האישי ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך", ומעתה יש לך ללמוד בגזרה שווה, שכשם שעובד עבודה זרה שנאמר בו "שער", סקילתו בפתח העיר או בפתח ביי"ד (כפי שיתבאר בעזה"י להלן), כך סקילת נערה המאורסה הנחשבת כמי שנאמר בה "שער", סקילתה על פתח העיר או על פתח ביי"ד. [=גמר פתח מפתח, ופתח משער, ושער משעריך. ופירש רש"י, שלימוד זה הוא אסמכתא בעלמא].

[דברים י"ז ב-ז] כי ימצא בקרבך באחד שערך אשר ה' אלקיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני ה' אלקיך לעבר בריתו. ונלך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם וישמש או לגר או לכל צבא השמים אשר לא צויתי. והנך לך ושמעת ודרשת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל. והוצאת את האישי ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך את האישי או את האשה וסקלתם באבנים ומתו. על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד. יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערפת הרע מקרבך.

מקום סקילת עובד עבודה זרה

העובד עבודה זרה נידון בסקילה, שנאמר בענין עובדי עבודה זרה, "וסקלתם באבנים ומתו", וסקילתו על שער העיר שעבד בה, ואפילו נידון בעיר אחרת. שנאמר בתחילת הפרשה בענין החטא, "כי ימצא בקרבך באחד שערך אשר ה' אלקיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני ה' אלקיך לעבר בריתו. ונלך ויעבד אלהים אחרים", וכן נאמר בסופה בענין העונש, "והוצאת את האישי ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך את האישי או את האשה וסקלתם באבנים ומתו", ומכאן, שכשם שהשער האמור בחטא, הוא שער העיר שחטא בה, כך השער האמור בעונש, הוא שער העיר שחטא בה, לומר לך שהוא נסקל בשער העיר שעבד בה עבודה זרה, גם אם נידון בעיר אחרת.

ובעיר שרובה נוכרים, אין סוקלים אותו על שער העיר, אלא על שער ביי"ד, שנאמר בענין, "והוצאת את האישי ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך את האישי או את האשה וסקלתם באבנים ומתו", לומר יהא נסקל אל שערך, ולא אל שער נוכרים.

כיון דמסתמא ביי"ד לאו חוץ לשלש מחנות יתבי, היכי קאמר הכא סוקלין אותה על פתח בית דין, הא ילפינן התם בכל הנסקלין מפרים הנשרפין וצריכין לישקל חוץ לשלוש מחנות. ותירץ ר"י, דהכא בעיר שרובה נוכרים, בטלה קדושת היקף חומה, ואין צריך להוציאה לחוץ לחומה, דחומה כמאן דליתא, דהא עיירות המוקפות חומה משתלחין מצורעים מהם ... וכרובה נוכרים, אין משתלחין, משום דבטלה קדושת חומה. [תוס']. ולכאורה לא יישב בזה אלא היאך נסקלת על פתח ביי"ד, אבל לא יישב היאך נסקלת על פתח בית אביה, שהלא לכאורה כשיש לה פתח בית אב, נסקלת בו גם בעיר שרובה ישראלים. וילייע בדבר.

נערה, והעידו על כך אחר שבגרה, נידונית בחנק, משובשת היא, ויש לשנות בה שהיא נידונית בסקילה, כמבואר בברייתא לענין מוציא שם רע, כי לעולם הולכים אחר שעת החטא, ומאחר שבשעה שחטאה היתה נערה, הרי זו נידונית בסקילה.

ואף שאמר הכתוב, "והוציאו את הנעך אל פתח בית אביה וסקלוה", גם זו שבגרה בכלל הכתוב הזה, שכשאמר הכתוב "נערה", הכוונה לזו שהיתה נערה בשעת החטא, אף אם כבר בגרה.^א

החילוק בין זנות שלה להוצאת שם רע שלו כשנתארסה נערה ונישאת בוגרת

נתבאר, שמי שנתארסה כשהיא נערה, ובגרה, ואחר כך נישאת, והוציא עליה בעלה שם רע שזנתה אחר האירוסין, אם שקר היה הדבר, מאחר שעתה היא בוגרת, אינו נידון בדין מוציא שם רע, ואינו לוקה ואינו משלם מאה כסף, ואם אמת היה הדבר, היא נידונית בסקילה כדינה בשעת החטא שהיתה נערה.

ורב חנניא שאל את רב אילעא, מאחר שכשהיה הדבר אמת, היא נידונית בסקילה כנערה, אף על פי שעכשיו היא בוגרת, כמו כן יש לנו להחשיבה כנערה גם כששיקר, ויהא נידון בדין מוציא שם רע.

וכששמע רב אילעא דברי רב חנניא, אמר, רחמנא ניצלן מהאי דעתא [=ה' יצילנו מדעה זו], ופירש רש"י, שלא רצה לומר לו טעמו של דבר, מפני שתלוי בהבנת הלב, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך.

ורב חנניא השיב לו אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך.

ורבי יצחק בר אבין או רב יצחק בר אבא ביארו את הסיבה לחילוק זה, והוא, שכל אחד נענש כפי שעת חטאו. אם אמת היה הדבר, וחטאה בזנות, היה החטא כשהיתה נערה, ולכן יש לענוש אותה בסקילה, כנערה. אבל אם שקר היה הדבר, והוא חטא בהוצאת שם רע, היה החטא בשעה שדיבר דבריו, ובאותה שעה כבר בגרה, ולכן אין לדון אותו בדין הוצאת שם רע האמור רק במוציא שם רע על נערה, ולא במוציא שם רע על בוגרת. [=זו מעשיה גרמו לה, כשהיא זנאי נערה זנאי. וזה עקימת שפתיו גרמו לו, אימת קא מיחיב, ההיא שעתא, וההיא שעתא בוגרת הוא].

מקום סקילת נערה מאורסה שזנתה

א. נערה מאורסה, שזנתה באירוסין, ובאו עדים והעידו על כך לאחר שנישאת, נסקלת על פתח בית אביה. [דין זה כבר נתבאר לעיל].

ב. ואם אין לה פתח בית אב, [כגון שאין לה אב, או שאין לו בית], סוקלים אותה על פתח שער העיר.^ב

ג. ובעיר שרובה נוכרים, סוקלים אותה על פתח בית דין.^ג

^א ומהכא שמעינן, דכל היכא דאישתני גופא לא אישתני קטלא, דבתר מעיקרא אזלינן. [תוס'].

^ב היינו עיר שסרחה בו, כדגמרינן לקמן מעבודת כוכבים, שסוקלין אותו על פתח העיר שעבד בו. [תוס'].

^ג לאו דווקא על פתח ביי"ד, אלא חוץ לביי"ד, כי היכי דלא ליתחזי ביי"ד רוצחים ... אבל קשה לר"י,

האומר "ערך חציי עלי" או "חצי ערכי עלי"

כבר נתבאר בדף ל"ז, שהאומר "ערכי עלי", נותן להקדש כפי הערך הקצוב בפרשה לפי שנותיו, כגון אם הוא זכר מבן חמש עד עשרים שנה, ייתן 20 שקלים, ואם הוא זכר מבן עשרים שנה ועד ששים שנה, יתן 50 שקלים.

ומבואר במסכת ערכין, שהאומר "ערך ראשי עלי", או "ערך חציי עלי", דינו כאומר "ערכי עלי", ונותן מלא הסכום הקצוב בתורה לערכו. והסיבה לכך, כי נאמר בפרשה "בְּעֶרְכְּךָ נִפְשֹׁתֵיךָ", ללמד שהמערך אבר שהנשמה תלויה בו, כלומר אבר שבלעדיו לא יוכל לחיות, הרי הוא כמערך את כולו, ואם כן, מאחר שבלא ראשו או בלא חציו לא יוכל לחיות, האומר לתת ערך ראשו או ערך חציו, מתחייב ערך שלם.

ונחלקו חכמים מה הדין, כשאמר "חצי ערכי עלי".

לדעת תנא קמא – האומר חצי "ערכי עלי", נותן חצי הערך הקצוב בתורה, שכן הוא משמעות הלשון.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה – מאחר שהאומר "ערך חציי עלי" חייב ערך שלם, גזרו שגם האומר "חצי ערכי עלי" יתן ערך שלם.

ולשונו של רבי יוסי ברבי יהודה במסכת ערכין [כפי שהעמיד רב פפא], "לוקה בערך שלם", הרי שגם הוא קרא לתשלומים בלשון מלקות, כדברי רב פפא לעיל, שפעמים התנא קורא לתשלומים בשם מלקות.

לימוד עונש מוציא שם רע מהכתובים

נתבאר לעיל, שהמוציא שם רע על אשתו, שזנתה אחר האירוסין, לוקה, ומשלם מאה כסף, שנאמר, "וְלִקְחוּ זֶקְנֵי הָעִיר אֶת הָאִישׁ וְיִסְרוּ אֹתוֹ. וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מִאֵה כֶּסֶף".

"וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ" זה ממון, שכן מפורש בכתוב, "וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מִאֵה כֶּסֶף וְנִתְּנוּ לְאָבִי הַנְּעָרָה".

"וְיִסְרוּ אֹתוֹ" זה מלקות, וביאר רבי אבהו שהדבר למד בגזרה שווה. שנאמר בענין לשון יסורים, "וְיִסְרוּ אֹתוֹ", וכן נאמר בפרשת בן סורר ומורה, "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם" (דברים כ"א י"ח), וכשם שבבן סורר ומורה שנאמר בו לשון יסורים, נאמר בו לשון "בן", כך לענין מוציא שם רע שנאמר בו לשון יסורים, כאילו נאמר בו גם לשון "בן".

וכמו כן בענין מלקות נאמר לשון "בן" "וְיִהְיֶה אִם בֶּן הַכּוֹתֵה הַרְשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַקָּהוּ לְפָנָיו קִדְי רִשְׁעוֹ בְּמִסְפָּר" (דברים כ"ה ב'), ומכאן יש ללמוד בגזרה שווה שגם לענין מוציא שם רע הנחשב כמי שנאמר בו לשון "בן" יש בו מלקות. [=למדנו יסרו מיסרו, ויסרו מבן, ובן מבן].

אזהרה למוציא שם רע

נתבאר, שהמוציא שם רע על אשתו, שזנתה אחר אירוסין, לוקה על כך, וכלל בידינו, שאין עונשים מלקות אלא אם כן מזהירים, ונחלקו חכמים, היכן נאמרה אזהרה [=איסור לא תעשה] למוציא שם רע.

ולמדו מהכתוב "שְׁעָרֶיךָ" את שני הדינים הנ"ל, כי ללמוד את הדין הראשון לבדו די היה לכתוב "שער".

עונשו של מוציא שם רע

הנושא את ארוסתו, ומוציא לה שם רע, שאומר, "אֶת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְנִקְרַב אֵלַי וְלֹא מִצְאֵתִי לָהּ בְּתוּלִים", כלומר זנתה אחר אירוסיה, אם שקר דיבר, הוא לוקה ארבעים, ומשלם קנס מאה כסף, שנאמר, "וְלִקְחוּ זֶקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָאִישׁ וְיִסְרוּ אֹתוֹ [במלקות]. וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מִאֵה כֶּסֶף".

ובדף מ"ו יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים ורבי אליעזר בן יעקב בענין זה. לדעת חכמים, פרשת מוציא שם נאמרה בין אם בעל אותה, ומוציא שם רע על ידי בעילתו, שאומר בעלתי ולא היתה בתולה, ובין אם לא בעל, ומוציא שם רע על ידי עדים שמביא לב"ד, ומעידים שזנתה. ולדעת רבי אליעזר בן יעקב לא נאמרה פרשת מוציא שם רע אלא כשבעל אבל כשלא בעל לא.

ומבואר, שדעת רבי יהודה כדעת רבי אליעזר בן יעקב, ולא נאמרה פרשת מוציא שם רע אלא כשבעל, ולכן אם לא בעל, אינו משלם מאה כסף. ומכל מקום דעת רבי יהודה, שגם כשלא בעל, הוא לוקה על הוצאת שם רע, כי אף שאין להלקות אותו מחמת הכתוב "וְיִסְרוּ אֹתוֹ", יש להלקותו על שעבר על הכתוב "לֹא תִלְךְ רַכִּיל בְּעַמֶּיךָ" (ויקרא י"ט ט"ז), ואף שהוא לאו שאין בו מעשה, דעת רבי יהודה, שגם העובר באיסור לאו שאין בו מעשה, לוקה".

אמנם, לדברי רב נחמן בר יצחק, גם רבי יהודה מודה, שאם לא בעל אינו לוקה מהתורה, שכן מצינו ברייתא בה מבואר, שגם לדעת רבי יהודה, דווקא אם בעל לוקה, אבל אם לא בעל אינו לוקה, ומה שאמר רבי יהודה שהוא לוקה גם אם לא בעל, אין זה מלקות של תורה אלא מכת מרדות מדרבנן.

דף מ"ו

ורב פפא אמר, שלדעת רבי יהודה, גם כשלא בעל הוא לוקה מהתורה, כפי שנתבאר, והברייתא בה מבואר שלדעת רבי יהודה, דווקא כשבעל לוקה, אבל אם לא בעל אינו לוקה, אינה מדברת במלקות ממש, אלא בקנס של מאה כסף, שפעמים התנא קורא לתשלומים בשם מלקות, כפי שיתבאר בעזה"י גם בסמוך.

^א כן פירש הקונטרס, משום לא תלך רכיל, אף על גב דהוי לאו שאין בו מעשה, לוקין עליו. [] ואין נראה לרבינו תם, דלקמן בעי הש"ס אזהרה למוציא שם רע מנלן, ומסיק מ"לא תלך רכיל" משמע דלא מהני אלא לאזהרה, אבל לא למילקי. ועוד כל אדם שמחרף אשתו מזנות לילקי מלא תלך רכיל. ועוד הקשה ר"י, דאי לוקה מלא תלך רכיל לרבי יהודה, אמאי צריך ויסרו. ומיהו לרשב"א נראה דהא לאו פירכא היא, דאי לא כתיב ויסרו, לא הוה מוקמינן לא תלך רכיל לאזהרה דמוציא שם רע, אבל השתא דשמינן דלקי מויסרו, אנו צריכין למצוא אזהרה, מוקמינן לאזהרה דלא ענש אלא אם כן הזהיר. [] ונראה לרבינו תם דלוקה היינו מכת מרדות לכולי עלמא, והא דקאמר רב פפא מאי לוקה ממון, לא אתא לאיפלוגי אהא דמפרש דלוקה הינו מכת מרדות, אלא דאינו נראה לו להעמיד ההיא דבעל לוקה ולא בעל אינו לוקה במלקות ממש, דאין לו לשנות אינו לוקה הואיל ומדרבנן מיהא לקי. ועוד דאין נראה לו שייח התנא לשנות מאה סלעים דכתיב בהדיא בקרא, וישנה מלקות שאינו מפורש, דבכל הנהו מתניתין דלעיל לא קתני מלקות גרידא אלא בהדי מאה סלע. ואף על גב דלרבי יהודה בעלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ואפילו הכי לא לקי בלא בעל, הכא שאני דגלי קרא דלא לקי אלא דווקא כשבעל ... [תוס'].

הוציא שם רע על נישואי אחיו

עוד נסתפק רב אשי בדין אשה שהיתה נשואה לאיש ומת בלא בנים וייבם אותה אחי המת והוציא עליה שם רע שאמר שזנתה כשהיתה מאורסת לאחיו האם הוא נידון בדין מוציא שם רע.

ופשטו ספק זה מברייטא ששנה רבי יונה, בה דרשו את הכתוב שבפרשה "את בתי נתתי לאיש הגז"ל, לומר, לזה ולא לייבם, שיבם שהוציא שם רע על נישואי אחיו, אינו בכלל פרשה זו, לטעון טענת בתולים.

תנו רבנן: כיצד הוצאת שם רע? בא לבית דין, ואמר, פלוני, לא מצאתי לבתך בתולים. (א) אם יש עדים שזינתה תחתיו, נידונית בסקילה. (ב) אם זינתה קודם אירוסין, יש לה כתובה מנה, [כדעת האומרים כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה]. (ג) נמצא ששם רע אינו שם רע, ובשקר הוציאו, הוא לוקה ונותן מאה סלע. [לדעת חכמים, בין כשבעל ובין כשלא בעל. ולדעת רבי אליעזר בין יעקב רק כשבעל].

ביאור הפרשה כדעת חכמים וכדעת ראב"י

כבר נתבאר בדף מ"ה, שנחלקו חכמים ורבי אליעזר בן יעקב, אם פרשת מוציא שם רע מדברת רק כשבעל, או גם כשלא בעל. לדעת חכמים, בין כשבעל ובין כשלא בעל, אם הוציא שם רע, לוקה ומשלם מאה כסף. ולדעת רבי אליעזר בן יעקב, לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל. ולהלן יתבאר בעזה"י פסוקי הפרשה, שמשמע מהם כדעת רבי אליעזר בן יעקב, וכיצד הם מתיישבים גם כדעת חכמים.

א. "ובא אליה ... ואקרב אליה".

נאמר בענין, "כי יקח איש אשה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָהּ. וְשָׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוּצֵא עֲלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֵת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלַיהָ", ומכל זה משמע, שהפרשה מדברת באופן שבא עליה, כדעת רבי אליעזר בן יעקב.

ולדעת חכמים יתבארו הכתובים הללו כך, "כי יקח איש אשה וּבָא אֵלֶיהָ בעלילות וּשְׁנָאָהּ. וְשָׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים וְהוּצֵא עֲלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֵת הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאָקְרַב אֵלַיהָ בדברים".

ב. "ולא מצאתי לה בתולים".

נאמר בענין שהבעל המוציא שם רע אומר, "את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים", ולכאורה הכוונה בזה שבא עליה ובכך הכיר שלא היו לה בתולים, ואם כן הפרשה מדברת באופן שבא עליה, כדעת רבי אליעזר בן יעקב.

ולדעת חכמים, כוונת דברי הבעל "ולא מצאתי לה בתולים", שלא מצא לבתו כשרי בתולים, כלומר עדים שיכשירו אותה כבתולה גמורה, ויזימו או יכחישו את העדים שאומרים שזנתה.

ג. "ואלה בתולי בתי".

נאמר בענין, "ולקח אבי הפגור ואמרה והוציאו את בתולי הפגור אל זקני העיר השערה. ואמר אבי

לדעת רבי אלעזר – אזהרה למוציא שם רע, מהכתוב, "לא תלך רכיל בעמך לא תעמד על דם רעך אני ה'" (ויקרא י"ט ט"ז), כלומר לא תאמר דברי רכילות ובכלל זה שלא יוציא שם רע. ורבי נתן חולק, ואומר, שהכתוב הזה הוא אזהרה לדיין, שלא יהא רך לזה וקשה לזה, לורכיל הוא לשון רך תהיה לו.

ולדעת רבי נתן – אזהרה למוציא שם רע מהכתוב "כי תצא מקנה על אבך וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" (דברים כ"ג י), כלומר השמר לך מדיבורים רעים וכל הישמר הוא איסור לא תעשה. ורבי אלעזר אומר שהכתוב הזה מלמד דבר אחר כמו שאמרו מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה כמבואר בכתוב הבא "כי יקנה בך איש אֶשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְלֵה וְיִצָּא אֶל מַחוּץ לַמִּקְנֶה לֹא יָבֵא אֶל תוֹךְ הַמִּקְנֶה" (דברים כ"ג י"א).

עדות שעל ידה נעשה מוציא שם רע

אירס נערה בתולה וכנסה, ולאחר מכן בא לבי"ד ואמר, נערה זו כנסתי, ולא מצאתי לה בתולים, וכשבקשתי על הדבר, נודע לי שזנתה תחתני אחר האירוסין, והעדים מעידים כמותו, ולאחר מכן הוזמו העדים ונתברר ששקר היה בפיו.

לדעת רבי יהודה – אינו נידון בדין מוציא שם רע, אלא אם כן שכר את העדים, שיעידו כדבריו בשקר, שנאמר בענין לשון שימה, "וְשָׁם לָהּ עֲלִילַת דְּבָרִים", וכן נאמר לענין ריבית, "לֹא תִשְׁמֹון עֲלֵיו נֶשֶׁךְ" (שמות כ"ב כ"ד), ומכאן שכשם שאיסור ריבית בממון, כך איסור מוציא שם רע בממון, ששכר את העדים^א. ורבי ירמיה נסתפק מה הדין לדעת רבי יהודה, כששכר את עדים בקרקע או בפחות משווה פרוטה, או ששכר את שניהם יחד בפרוטה, האם מאחר שלמד דין שכירות עדים של מוציא שם רע מהלוואה של ריבית, אינו נידון בדין מוציא שם רע אלא כששכרם בכסף או מטלטלין, כמבואר בכתוב לענין ריבית, או שמגורה שווה למדנו, שכל ששוכר אותם בממון, מתחייב.

ולדעת חכמים – כל שהעידו העדים לבקשתו, אף על פי שלא שכרם בממון, הוא נידון בדין מוציא שם רע. ורק אם העידו מעצמם, הוא פטור.

הוציא שם רע על הנישואין הראשונים

רב אשי נסתפק בדין מי שכנס את ארוסתו, ולא אמר כלום, ולאחר מכן גירשה, והחזירה, ואז הוציא שם רע על הנישואין הראשונים, לומר שלא מצא לה אז בתולים, האם הוא נידון בדין מוציא שם רע.

^א נראה דלאו גזרה שווה גמורה היא, מדבעי בסמוך שכן בקרקע או בפחות משווה פרוטה מהו, אף על גב דאין רבית בקרקע, אלא דווקא דומיא דכסף ואוכל, ולא בפחות משווה פרוטה, מדאמר בריש איהו נשך, למה לי דכתב רחמנא לאו בגזל לאו ברבית לאו באונאה, ואם יש רבית בפחות משווה פרוטה הא איצטרך לאו ברבית לפחות משווה פרוטה, והנך נמי לא ילפינן מיניה, דמה לרבית שכן ישנה בפחות משווה פרוטה. והא דאמר בערכין גבי בתי ערי חומה, רבית הוא, אלא שהתורה התירתו, התם חשיב ריבית לפי שעומד בבית בשכר המתנת מעותיו, אבל אם אדם לוח שדה, שאם שטפה נהר יפרע לו שדה וחצי או עשר גפנים טעונות פנין או בוסר ביי"א דלכולי עלמא כקרקע דמיה לשבעה ולכל דבר, שמא כי האי גוונא לא הוי רבית בקרקע. [תוס']

שלו, ובקבלתם היא מתקדשת. (ב) ובקידושיה בשטר, שאם קיבל שטר אירוסין עליה, הרי זו מקודשת. (ג) ובקידושיה בביאה, שהוא רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין. וכמו כן האב זוכה (ד) במציאתה. (ה) ובמעשה ידיה. (ו) ובהפרת נדריה. (ז) ומקבל את גיטה מן האירוסין, שבקבלתו היא מתגרשת. ולהלן יתבאר בעזה"י, מנין למדו את כל הדינים הללו.

מנין שהאב זוכה בקידושי כסף של בתו

נתבאר, שכשהאב מקבל כסף קידושי בתו קטנה או נערה, היא מתקדשת בקבלתו, והכסף הזה של האב.

ואמר רב יהודה, שענין זה שהכסף של האב, למד מהכתוב האמור באמה עבריה, היוצאת מהאדון כשהיא סימני נערות, שנאמר בה, "ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאנה חנם אין כסף" (שמות כ"א י"א), שמשמע מזה, דווקא לאדון הזה אין כסף ביציאתה ממנו, אבל לאדון אחר יש כסף ביציאתה ממנו, ואין אדון אחר לבת ישראל אלא אביה, ומכאן שכשהיא יוצאת מאביה בקידושין, כסף הקידושין לאביה.

והקשו על הדברים הללו, שכן בכתוב הזה לא מבואר אלא שביציאה זו בלבד אין כסף לאדון שיוצאת ממנו, אבל לא מפורש בו שביציאה אחרת יש כסף לאדון אחר, ואפשר לומר שבא הכתוב לומר, שביציאה זו אין כסף כלל, וביציאה אחרת יש כסף, אבל לא לאדון אחר, אלא לה עצמה, ונלמד מכאן שכסף קידושי קטנה ונערה לעצמה, ולא לאביה.²

וחזרו ואמרו, שענין זה שהאב מקבל את קידושי בתו, מבואר בכתוב, "ואמר אבי הנער אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישננה" (דברים כ"ב ט"ז), כלומר הוא זה שמוסר בתו לקידושין, ואם כן הוא מקבל את הקידושין, ומעתה סברא פשוטה היא, מאחר שהוא מקבל את הקידושין, ודאי כסף הקידושין שלו.³

והקשו, שמה הכתוב הזה אינו מדבר אלא בקטנה,⁴ שאין לה דעת, ואין לה יד

הנער אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישננה. והנה הוא שם עילית דברים לאמר לא מציאתי לבתך בתולים ואלה בתולי בתי ופרשו השמלה לפני זקני העיר, ולכאורה כוונת הדברים, שמביאים את הבגד שבו בדקה עצמה אחר הבעילה שנבעלה לבעלה, וניכר בו דם בתוליה, ואם כן הפרשה מדברת באופן שבא עליה, כדעת רבי אליעזר בן יעקב.

ולדעת חכמים, כוונת דברי האב "ואלה בתולי בתי" לכשרי בתולי בתו, כלומר שמביא עדים המזימים את הראשונים, ובכך מכשירים את בתו כבתולה.

ז. "ופרשו השמלה לפני זקני העיר".

נאמר בענין, "ולקח אבי הנער ואמה והוציאו את בתולי הנער אל זקני העיר השערה. ואמר אבי הנער אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישננה. והנה הוא שם עילית דברים לאמר לא מציאתי לבתך בתולים ואלה בתולי בתי ופרשו השמלה לפני זקני העיר, ולכאורה כוונת הדברים, שמביאים את הבגד שבו בדקה עצמה אחר הבעילה שנבעלה לבעלה, וניכר בו דם בתוליה, ואם כן הפרשה מדברת באופן שבא עליה, כדעת רבי אליעזר בן יעקב.⁵

ולדעת חכמים, כוונת הכתוב "ופרשו השמלה לפני זקני העיר", שהם מפרשים ומבררים הדברים שהוציא עליה אם אמת הם או שקר, שבאים עדים של זה ועדים של זה, ובוררים הדבר כשמלה חדשה.

ביאה של הוצאת שם רע

בכל התורה כולה, כל מקום שנוכרה ביאה, בין לאיסור, בין למלקות או שאר עונשים, אחת ביאה כדרכה ואחת ביאה שלא כדרכה שוות הן, שנאמר "משפכי אשה", להשוות שני משכבות שבה זה לזה.

ורבי יצחק בר רב יעקב בר גיורי שלח את הדברים הבאים משמו של רבי יוחנן, שאף שלא מצינו בכל התורה כולה שחילק הכתוב בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה, לענין מוציא שם רע חילק הכתוב. ונתבארו הדברים במסקנה כפי ששלחם רב כהנא.

לדעת רבי אליעזר בן יעקב, שאמר, שמוציא שם רע אינו חייב אלא אם כן בעל, אינו חייב אלא כשבעל כדרכה.

וכמו כן לדברי הכל, אינו חייב עד שיוציא עליה שם רע שזנתה בביאה כדרכה, אבל אם הוציא עליה שם רע שנבעלה שלא כדרכה, אינו נידון בדין מוציא שם רע, שנאמר בענין "לא מציאתי לבתך בתולים", כלומר במקום בתולים.

זכויות שיש לאב בביתו כשהיא קטנה או נערה

האב זכאי בביתו כשהיא קטנה או נערה. (א) בקידושיה בכסף, שכסף קידושיה

² תימה היכי מצי למימר שיהא שלה, הא אמרינן בפרק קמא דקידושין, ואצטריך למכתב כי יקח, ואצטריך למכתב ויצאה חנם, דאי כתב רחמנא כי יקח, הוי אמינא כספא דידה הוי, כתב רחמנא ויצאה חנם. ואומר ר"י, דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאמר, דאמר יציאה דכוותה קא ממעט, אבל אי לאו היה שום משמעות מוציאה חנם שיהא של אב, מייטורא לא הוה אמרינן שיהא שלו. [תוס']

³ תימה למאי דסלקא דעתין השתא, אמאי איצטריך ויצאה חנם, דמקדשה בכסף שמעינן מכי יקח, ומאת בתי שמעינן לה דלא הוי לדידה. [תוס']

⁴ ואף על גב דגבי מוציא שם רע כתיב, וההיא נערה הוה, דלמא הכי קאמר, את בתי נתתי בקטנותה, ועתה נערה. [רש"י]. ואם תאמר, הא לקטנה לא איצטריך קרא, השתא זבני מזבין לה, כסף קידושיה מיבעיא, דכי האי גוונא קאמר בסמוך גבי מעשה ידיה. ויש לומר דגבי מעשה ידיה קאמר שפיר, דכיון שיש לו כח למכור מעשה ידיה לאחר, פשיטא שהם שלו, אבל מה ענין קידושין אצל מכירה, אף על גב דיכול האדון ליעדה בכסף קנייתה, היינו משום דגזירת הכתוב הוא, דיכול ליעדה בכסף קנייתה, אבל שאר קידושין אימא דאין האב זוכה בהן כלום. ועוד יש לומר, דאמעשה ידיה פשיטא ליה שהם שלו כל זמן שיכול למוכרה, דהיינו עד נערות, אבל משום דמצי מזבין לה עד נערות, לא שמעינן שיהא שלו כסף קידושין שהיא מתקדשת בו לעולם. ועוד דאת בתי

שכסף קידושי קטנה ונערה לעצמה, ולא לאביה. לא מסתבר לומר כן, כי **מסתבר שבא הכתוב ללמד על האופן הדומה לכאן** [=יציאה דכוותא קא ממעט], וביציאת אמה עבריה, אם היה כסף, הכסף היה לאדון, וכמו כן ביציאת אחרת יש בה כסף, כלומר בקידושין, הכסף הוא לאדון, כלומר לאביה.¹

והקשו, היאך אמרו שהקידושין נחשבים כיציאה מרשות האדון, והם היציאה האחרת, שבה יש כסף לאדון, והלא הקידושין אינם דומים ליציאת אמה עבריה, שהאמה, ביציאתה יוצאת מהאדון לגמרי, ובקידושין, אין הבת יוצאת מאביה עד שתיכנס לחופה.

ותירצו, שמכל מקום גם הקידושין נחשבים כיציאה מרשות אדון, כי בקידושין יוצאת מרשות אביה לענין הפרת נדרים, שמשעה שנתקדשה אינו יכול להפר לה נדריה לבדו, כמו ששינו במסכת נדרים, נערה המאורסה, אביה ובעלה מפירים לה נדריה.²

מנין שהאב זוכה בביתו בקידושי שטר וביאה

נתבאר שהאב זכאי בביתו גם בקידושי שטר וביאה, שבידו לקדשה ולמוסרה למי שירצה על כרחו. ואמרו שענין זה למד מהכתוב, "וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיָּתְהָ לְאִישׁ אַחֵר" (דברים כ"ד ב), כלומר ונתקדשה לאיש אחר, והוזכרו בו כל אופני הקידושין יחד, ללמד ששוים הם, וכשם שקידושי כסף הם ברשות האב, כך קידושי שטר וביאה הם ברשות האב. [ועיקר דין זה, שהאשה מתקדשת בשטר וביאה, למדוהו חכמים במסכת קידושין].

דף מ"ז

מציאת הבת לאביה

תקנת חכמים היא³, שמציאת הבת תהא לאביה, והטעם לכך הוא משום איבה, כלומר, מאחר שאינו חייב במזונותיה, אם תהא מציאתה שלה, תהא ביניהם איבה, ולא יזון אותה.⁴

¹ כך מפורש בשאלות דרב אחאי גאון. ואני שמעתי יציאה דכוותה קא ממעט, מה תם נערה אף הכא נערה, וקשיא לי, אכתי אימא לדידה. ובמסכת קדושין פירשתיה בלשון שמועתי ובקושי. [רש"י]. ואין נראה פירוש רב אחאי, דאכתי תקשי, ואימא לדידה, אלא פירוש הקונטרס עיקר, והשתא כיון דשמעינן מהאי קרא דכספא דאביה הוי, סברא הוא דאיהו נמי מקבל, דהשתא אביה שקיל כסף קדושיה ואיהי תקדוש נפשה. [תוס'].
² הכי נמי הוה מצי למימר דלענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו, דאם בת כהן לישראל היא אינה אוכלת בתרומה, כדאמרינן ביש מותרות. אלא ניחא ליה למנקט הפרת נדרים, שהפסידו כח שהיה לו בה להפר נדריה, דומיא דביציאת אדון שמפסיד מעשה ידיה. [תוס'].
³ מדאורייתא ליכא למילף שתהא מציאתה לאביה כמו שקידושיה לאביה, דשאני קידושין, דלא קטררא בהו כלל, אבל מציאתה, קטררא להגביה מציאתה ... ואם תאמר נילף מתריותיו [מקדושיה וממעשה ידיה], דהשתא ומה הנך דמחמת גופא קא אתו, הוי דאב, מציאה לא כל שכן. ויש לומר, דמה להנך שהאב נפסד על ידיה, דעל ידי קידושין היא מפקעת עצמה ממנו, ומעשה ידיה משום דקא מיתזנא מיניה ... [תוס'].
⁴ כן פירש בקונטרס, כיון דאינו חייב במזונותיה, אי אמרת דמציאתה לעצמה, איכא איבה, ולא

לקדש עצמה [=כלומר אין לה כח לקנות הקידושין], ולכן אביה מקבל קידושיה, והם שלו, אבל נערה, שיש לה דעת, ויש לה יד לקנות עצמה, היא מתקדשת על ידי עצמה, וכסף קידושיה שלה.

וחזרו ואמרו, שענין זה, שגם כסף קידושין של נערה שייך לאביה, למד מהכתוב, "אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֻמָּה בֵּית אָבִיהָ" (במדבר ל"ו י"ז), שמשמעותו, שכל שבח נעוריה לאביה, ובכלל זה כסף קידושיה.

ואולם דחו זאת, כי הכתוב הזה אינו מדבר אלא בהפרת נדרים, שבנערתה אביה מפר נדריה, ואינו מלמד שכל שבח נעוריה לאביה, [שלא לא כן, מכאן היינו למדים שמעשה ידיה לאביה, ובדף מ"ז יתבאר בעזה"י שהדבר למד מכתוב אחר].

ואמנם מצאנו שלושה דברים, בהם האב נחשב כבעלים של בתו הנערה, והם (א) שהוא מפר את נדריה. (ב) קנס של אונס ופיתוי שלה ניתן לאביה. (ג) תשלומי בושת ופגם שלה לאביה.

ומכל מקום, אין ללמוד מדברים אלו, שגם כסף קידושיה לאביה. בכל אחד מטעם אחר: (א) ממה שמצינו שהוא מפר את נדריה, אין ללמוד שכסף קידושיה שלו, כי דיני ממונות אינם למדים מאיסור והיתר [=ממונא מאיסורא לא ילפינן]. (ב) ממה שמצינו שקנס אונס ופיתוי שלה ניתן לאביה, אין ללמוד שכסף קידושיה שלו, כי דיני ממונות אינם למדים מדיני קנסות [=ממונא מקנסא לא ילפינן]. (ג) ממה שמצינו שתשלומי בושת ופגם שלה לאביה, אין ללמוד שכסף קידושיה שלו, כי לענין בושת ופגם יש סברא שיהיו לאביה, משום שהוא שייך בהם, [שבידו ליטול ממון, ולביישה בבושת זה, למוסרה לביאת קידושין למנוול ולמוכה שחין].

ומסקנת הגמרא, כדברי רב יהודה לעיל, שענין זה שהכסף של האב, למד מהכתוב האמור באמה עבריה, היוצאת מהאדון כשהיא מביאה סימני נערות, שנאמר בה, "וְאִם שָׁלַח אֵלָהּ לֹא יֵעָשֶׂה לָהּ וַיִּצְאָה חֲנֻם אֵין כְּסָף" (שמות כ"א י"א), שמשמע מזה, דווקא לאדון הזה אין כסף ביציאתה ממנו, אבל לאדון אחר יש כסף ביציאתה ממנו, ואין אדון אחר לבת ישראל אלא אביה, ומכאן שכשהיא יוצאת מאביה בקידושין, כסף הקידושין לאביה.⁵

ומה שהקשו לעיל, שמא בא הכתוב ללמד, שביציאה זו אין כסף כלל, וביציאה אחרת יש כסף, אבל לא לאדון אחר, אלא לה עצמה, ונלמד מכאן,

נתני אינו מיותר, ואיצטריך אפילו לקטנה, דאיצטריך לאשמעינן דאב נאמן לאסור את בתו. ולפי המסקנא על כרחך לא אתא אלא להכי. והא דדרשינן השתא אביה מקבל קידושיה היינו מפשטיה דקרא. [תוס'].
⁴ ואם תאמר, נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה, דהיינו איסורא מאיסורא, וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי, כדאמר לעיל, השתא אביה מקבל קידושיה, איהי שקלה כספא. ויש לומר דאיסורא דאית ביה ממונא, מאיסורא דלית ביה ממונא לא ילפינן. [תוס'].
⁵ י"לע" אם למסקנה, גם קטנה למדה מהכתוב הזה, או שקטנה למדה מסברא, שאביה מקבל קידושיה, כפי שנתבאר לעיל.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

מעשה ידי הבת לאביה

נתבאר, שהבת כשהיא קטנה או נערה, מעשה ידיה, כלומר שכר מלאכתה, לאביה.

ואמר רב הונא אמר רב, שענין זה, שמעשה ידי הבת לאביה, למד מהכתוב, "וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא קצאת העבדים" (שמות כ"א ז'), הוקשה הבת לאמה, ללמד, שכשם שמעשה ידי האמה לאדון, כך מעשה ידי הבת לאביה.

והקשו, אם ענין זה למד מהכתוב האמור באמה, אפשר שדווקא קטנה, שיכולה להימכר לאמה, מעשה ידיה לאביה, אבל נערה, שאינה נמכרת לאמה, אין מעשה ידיה לאביה.

וחזרו ואמרו, שענין זה שמעשה ידי הבת לאביה, למד מסברא, שכן כבר נתבאר שהאב זכאי למסור את בתו לחופה, שנאמר "את בתי נתתי לאיש הגדול לאשה", כפי שנתבאר, וביום חופתה אינה עושה מלאכה, ואם אין מעשה ידיה שלו, היאך יכול לבטלה ממלאכתה.

ורב אחאי הקשה על כך, שמא באמת מעשה ידיה שלה, ולא זכתה תורה לאב את מסירת בתו לחופה אלא כשאין לה הפסד ביטול מלאכה בכך, (א) כגון שמשלם לה שכר בטלה, (ב) או שמוסר אותה לחופה בלילה, שאינו זמן מלאכה, (ג) או שמוסר אותה לחופה בשבתות וימים טובים, שאינם זמן מלאכה.^א

ומסקנת הגמרא, כדברי רב הונא אמר רב לעיל, שענין זה שמעשה ידי הבת של האב, למד מהיקש הבת לאמה בכתוב, "וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא

זיין לה. ולר"י נראה איבה דמציאתה היינו שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין. והא דאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא, גבי מציאת בנו ובתו הקטנים, לא קטן קטן ממש, אלא גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן, קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול, היינו דווקא בקטן, אבל בקטנה אפילו אינה סמוכה על שולחן אביה היא מציאתה לאב, משום איבה, שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין. ולשמואל דאמר התם קטן קטן ממש, אפילו אין סמוך על שולחן אביו, משום דבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו, ציד לומר לפירוש הקונטרס, דמתניתין דהתם, לצדיק קתני, קטנה אפילו באינה סמוכה, נערה בסמוכה, וגדול הסמוך על שולחן אביו הוא מציאתו לעצמו לשמואל, דליכא למיחש כולי האי לאיבה בבנים כמו בבנות, דזילא בהו מילתא לחזר על הפתחים. אבל קשה לפירוש הקונטרס, דפשיטא ליה לעיל דמציאתה לאחר מיתת האב לעצמה, אף על גב דניזונית מן האחין. ומה שפירש בקונטרס לעיל, דלהכי פשיטא ליה דלעצמה, דלא שייך בהו איבה, כיון דבעל כרחיהו מיתונא, אין נראה לרשב"א, דשייך איבה אפילו היכא דקא מיתונא בעל כרחיהו, שלא יטריחיה כל שעה לבי"ד במזונות... ולפירוש ר"י נחא. ואף על גב דמציאת אשה לבעלה אינה אלא משום איבה, ואמר בפרק אלמנה דגבי יתומים תיהו לה איבה ואיבה, ההיא איבה לאו משום מזונות הוא, דלא דמיא למעשה ידיה, אלא איבה דקטטה, ובקטטה דידה ודיתומין והבת עם האחיים לא חישיטין, כיון דליכא איבה דמזונות. ועוד נראה לר"י, דמציאתה דומיא דקדישיה דהוי דאב אפילו אינה סמוכה על שולחן, ומעשה ידיה נמי אפילו אינה סמוכה היא העדפה דאב. [תוס']

^א אף על גב דאמר במועד קטן "ושמחת בחגך" ולא באשתך, דאין נושאין נשים בחולו של מועד, משום דאין מערבין שמחה בשמחה, ודרשה גמורה היא, כדאמר בחגיגה דהוי מדאורייתא. (א) איכא למימר, דהכא איירי שעה אחת לפני יום טוב, שהוא כיום טוב לענין מלאכה, דתוספת דאורייתא, ובטילה באותה שעה מן המלאכה. (ב) אי"נ כשמסרה האב לשולחי הבעל. (ג) או נושאין בלא סעודה, ואף על גב דאמר בחולו דנשואין בלא סעודה איכא שמחה, לא חשיבא שמחה כולי האי, שיהא אסור לישא ביום טוב מטעם זה. [תוס']

קצאת העבדים" (שמות כ"א ז').

ועל כרחך הכתוב הזה בא ללמד על כך שמעשי ידי הנערה של אביה², שכן ענין זה, שמעשה ידי הקטנה של אב, סברא פשוטה הוא, שהרי האב רשאי למכור את בתו לאמה, וכל שכן שמעשה ידיה שלו.

האב מפר את נדרי בתו

נערה שנדרה, [וכן קטנה שהגיע לעונת נדרים], נידרה נדר, ואמרה תורה, שאם רצה האב, הרי הוא מפר את הנדר ביום שמעו.

ולמדו זאת מהכתוב האמור בענין הפרת נדרים, "אִלְמָה הַחֲקִים אֲשֶׁר צָנְהָ ה' אֶת מִשְׁהָ בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אֶב לְבִתּוֹ בְּנִעְרֵיהָ בֵּית אָבִיהָ" (במדבר ל"ז), המלמד, שאף בנערותה הוא מפר את נדריה³.

הבת מתגרשת מן האירוסין על ידי אביה

הבת שנתקדשה, ועודה קטנה או נערה, מתגרשת בקבלת הגט על ידי אביה, [אבל בגרה, או נישאת, יצאה מרשותו ומתגרשת על ידי עצמה].

וענין זה שהבת מתגרשת על ידי אביה, למד מהכתוב "וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיָּתָה לְאִישׁ אַחֵר" (דברים כ"ד ב') **המקיש יציאה להויה** [=קידושין] ומלמד, שכשם שהיא מתקדשת על ידי אביה, כך היא מתגרשת על ידי אביה.

מי אוכל פירות נכסי הבת

להלן יתבאר בעזה"י, שתקנת חכמים היא, שאשה נשואה שיש לה נכסים שירשה אותם מבית אביה, בעלה אוכל את פירותיהם. ונחלקו חכמים בדין נכסים שהבת הפנויה ירשה מבית אמה, האם האב אוכל פירותיהם או לא.

לדעת משנתנו ותנא קמא בברייתא – האב אינו אוכל פירות נכסי בתו. שכן הסיבה לכך שתיקנו שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו, כדי שאם תיפול האשה בשבי, יתחייב הבעל לפדותה תחת הפירות, ולא אמרו יהיו הפירות מונחים עברה, ואם תיפול בשבי יפודה מהפירות, שמא לא יספיקו לכך, אלא הוא יאכל הפירות בכל אופן, וכנגד זה יפדה אותה בכל מחיר. אמנם דווקא לענין אשה חששו, שאם לא יתקנו לבעל פירות, לא יתן משלו כדי לפדותה, אבל אצל הבת אין לחוש לכך, שלעולם יתן האב מה שיוכל כדי לפדות את בתו, ולכן לא הוצרכו לתקן שיהיו פירות נכסי הבת של האב.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה – כשם שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו, כך האב אוכל פירות נכסי בתו. שכן גם אצל האב עם הבת יש לחוש, שאם לא יאכל הפירות, כשתפול בשבי יאמר, הלא יש לה מעות מפירותיה, ועד עתה לא נהניתי מהם, אם כן תפדה עצמה מהם, ואם יחסר אני לא אשלים.

² ואף על גב דעיקר קרא בקטנה כתיב, מיהו קרא יתירא הוא, דכתיב לאמה, לאקושי בת לאמה, להיקישא דנערה אתיא. [רש"י].

³ וכי תימא, הא בהדיא כתיב, "כי הניא אביה אותה", אי לאו האי, הוה אמינא בקטנה משתעי. [רש"י].

זכויות שיש לאיש באשתו

כל הזכויות הממוניות הנזכרות לעיל, שיש לאב בבתו, ושייך שיהיו לבעל באשתו, יש לבעל באשתו, ובכלל זה שהבעל זוכה (א) במציאתה. (ב) ובמעשה ידיה. (ג) ובהפרת נדריה. וכבר נתבאר, שגם לדעת האומרים שהאב אינו זוכה בפירות נכסי בתו, בדבר זה הבעל יתר על האב, (ד) שהבעל זוכה בפירות נכסי מלוג של אשתו.

גביית כתובה ותוספת כתובה

הכל מודים, שאלמנה או גרושה מן הנישואין, גובה מנה או מאתים של עיקר כתובה, שמתחייב בהם מתנאי ב"ד, וגובה תוספת שהוסיף לה הבעל מדעתו בהתחייבות הכתובה.

והכל מודים, שגם אלמנה או גרושה מן האירוסין, שיש לה כתובה, גובה מנה או מאתים של עיקר הכתובה, שמתחייב בהם מתנאי ב"ד.

אבל נחלקו חכמים, אם אלמנה או גרושה מן האירוסין גובה את תוספת הכתובה, שהוסיף לה הבעל מדעתו.

לדעת חכמים – גם אלמנה או גרושה מן האירוסין גובה תוספת כתובה שהתחייב לה הבעל מדעתו.

ולדעת רבי אלעזר בן עזריה – אלמנה או גרושה מן האירוסין, אינה גובה תוספת כתובה שהוסיף לה הבעל מדעתו, שלא התחייב בתוספת אלא על דעת שיכנס^א.

דין הנדוניה כשמתה האשה קודם כניסתה לחופה

אבי הכלה היה פוסק לכלה נדוניה, כגון פירות וכסות וכלים, שתביא עמה לבית בעלה. ונחלקו חכמים, מה דין הנדוניה שהתחייב האב לתת לה להביא לבעלה, כשמתה בעודה ארוסה, ולא נכנסה לחופה^ב.

^א אין לתמוה בסברא זאת, דבכמה מקומות בשי"ס מצינו כן. ואם תאמר, אם כן כל אדם הלוך פרה מחבירו, ונטרפה או מתה, אגן סהדי שלא על מנת כן לקחה. ויש לומר דהתם אגן סהדי שבאותו ספק היה רוצה ליכנס, ואפילו אם אומר לו אם תטרף יש לך לקבל הפסד, היה לוקחה, אבל הכא לא כתב כלל, כי אם על מנת לכונסה, ואין דעתו כלל להכניס עצמו בספק ... [תוס'].

^ב למאי דמוקי בקונטרס הך ברייתא מן האירוסין, הא דקתני לקמן הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ... מתה אביה יורשה, אתיא כרבנן. ומיהו בנישואין כולי עלמא מודו, כדקתני בסיפא דההיא. ואין נראה לרבינו תם, דאי מן האירוסין, למה קבעה אמתניתין דהכא, דאירי בנישואת. ועוד אמאי זכה לרבי נתן, הא קתני שכתב שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה, והא לא באו. ועוד דמסיק אבל הכא משום איחוטני הוא, ואי באירוסין, אירוסין לא היו קרי חיתון, אלא איקרובי דעתא ... ונראה לרבינו תם דהך ברייתא בנשואין מייירי, וטעמא דלא זכה לתנא קמא, משום דאגן סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניה זו אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל. ולרבי נתן לית ליה אומדנא, וזכה הבעל. וקאמר לימא דבפולגות דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי דמאן דאמר לא זכה, כרבי אלעזר, ואף על גב דההוא דרבי אלעזר באירוסין, והכא בנישואין, מכל מקום מדמה להו, כי היכי דאזיל רבי אלעזר בתר אומדנא, דלא כתב אלא על מנת לכונסה הכי נמי אזיל בתר אומדנא, שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו. ולבתר הכי קאמר, למאן דאמר זכה, דעד כאן לא קאמר רבי אלעזר אלא מדידיה לדידה, דלא אקני לה אלא על מנת לכונסה, משום חובת חופה, אבל מדידה לדידה, אפילו רבי אלעזר מודה, דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין, אף על גב דאיכא תו

לדעת תנא קמא – מאחר שמתה בעודה ארוסה, עדיין לא זכה הבעל בנדוניה, ואינה שלו אלא של אבי הכלה.

ולדעת רבי נתן – אף על פי שמתה בעודה ארוסה, זכה הבעל בנדוניה, והרי היא שלו.

ומתחילה רצו לומר, שתנא קמא ורבי נתן נחלקו במחלוקת חכמים ורבי אלעזר בן עזריה המובאת לעיל.

- דעת תנא קמא קדעת רבי אלעזר בו עזריה, וכשם שהבעל אינו מתחייב לה תוספת כתובה כל זמן שלא כנסה, כך אינו זוכה בנדוניה כל זמן שלא כנסה, שלא התחייבה לו אלא על דעת חיבת נישואין.

- ודעת רבי נתן קדעת חכמים, וכשם שהבעל מתחייב לה תוספת כתובה אף על פי שלא כנסה, כאילו כבר כנסה, כך כשמתה היא בעודה ארוסה הוא יורש את הנדוניה כאילו היא כבר נשואה, שהרי הנדוניה גם כן כתובה בשטר הכתובה יחד עם התוספת.

שוב אמרו, שאפשר שתנא קמא ורבי נתן שניהם מסכימים עם רבי אלעזר בן עזריה, שאת התוספת אין הבעל מתחייב אלא על דעת שיכנס.

- ומהטעם הזה אמרו חכמים, שגם האשה אינה מתחייב הנדוניה אלא על דעת חיבת נישואין, וכשמתה באירוסין אין הבעל זוכה בנדוניה.

- ורבי נתן אומר, שדווקא התחייבות החתן היא על דעת שיכנס, משום חיבת ביאה, וכל שלא כנס לא נתחייב בתוספת, אבל התחייבות הכלה הוא משום חיבת החתונה, ומאירוסין יש כאן חתונה, ואם כן מאירוסין הבעל זוכה בנדוניה.

דברים הנזכרים במשנתנו שהבעל מתחייב לאשתו

במשנתנו הזכרו שלושה דברים, שהבעל חייב לאשתו:

א. חייב במזונותיה.

אומדנא אחרינא, די לנו באומדנא זו, כיון דהוי מדידה לדידה, ולא דמי לההיא דרבי אלעזר דהוי מדידה לדידה, ואי הוה שייך התם אומדנא אחרינא, הוה אמדינן. [] ופסק רבינו תם וכן רבינו חננאל כרבנן דרבי נתן, משום דמוקמינן להו כרבי אלעזר בן עזריה, דפסקינן הילכתא כוותיה ... ואף על גב דדחי השי"ס, לא דכולי עלמא כרבי אלעזר, דיחויא בעלמא הוא, ואדיחויא לא סמכינן. והורה רבינו תם הלכה למעשה בחתן אחד שמתה אשתו, והיה אבי הכלה מוחזק בנדוניה, ופסק לה דלא זכה הבעל, מכח שמעתין דהכא. [] ועוד תיקן לא מכח ההלכה, שאפילו בעל מוחזק שיחזיר אם מתה בתוך שנה. וזהו בו בסוף ימיו מאותה תקנה. [] והא דאמרינן בפרק מציאת האשה, הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו, יכול הוא שיאמר לאחיד הייתי רוצה ליתן, לך אי אפשי ליתן, ופרקי בירושלמי, ולא דברים הניקנין באמירה הן, ומשני כשפסק על מנת לכנס, דמשמע הא אם כנס גובה אחיו. לא קשה מידי לפירוש רבינו תם, דהתם הרי בתו קיימת, והיבס רוצה ליבמה. [] והא דאמרינן בתורת כהנים, "ותם לריק כחכם", זה שפוסק לבתו ממון מרובה, ומתה בתוך שבעת ימי המשתה, הרי הפסיד בתו, והפסיד ממונו, ההיא אתיא כרבי נתן. אי"י כרבנן, ומיירי שהחתן מוחזק בה. [] וצריך עיון שלא יקשה לרבינו תם דלקמן בריש אף על פי מוכח, דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא דחיתון. ועוד דחוק קצת לרבינו תם, דמה לו להזכיר מדידה לדידה ומדידה לדידה, הוי ליה למימר עד כאן לא קאמר רבי אלעזר, אלא משום דלא נישאת, אבל הכא דנישאת, לא. ועוד דכולהו אמוראי דלקמן משמע דאית להו דבעל יורשה משמסרה האב לשלוחי הבעל. ושמא היינו כשהכתובה ביד הבעל, ובירייתא דקתני התם לקמן אף על פי שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה, אתיא כרבי נתן. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 23 ח
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

ב. אם נשבת חייב לפדותה.

ג. אם מתה חייב בקבורתה.

בברייתא, בביאור הכתוב הזה.

א. דעת תנא קמא.

לדעת הברייתא הראשונה, את שלושת הדברים הללו הבעל חייב לאשתו מתקנות חכמים, שתקנו חכמים שיתחייב לאשתו שלושה דברים אלו, כנגד שלושה דברים אחרים שזוכה בהם מאשתו.

א. תיקנו שיהא הבעל חייב במזונות אשתו, כנגד מעשה ידיה שזוכה בהם.^א

ב. תיקנו שיהא הבעל חייב לפדות את אשתו אם נשבת, כנגד פירות נכסי מלוג שהוא אוכל. ומאחר שכן הוא, אין אומרים לו, הנח הפירות ולא תאכלם,^ב תאכלם,^ג כדי שיהיו מזומנים בידך לפדותה בהם אם תיפול בשבי, שאם כן, כשלא יספיקו לך, לא יוסיף משלו, אלא אוכל הוא הפירות כרצונו, וכשנשבת פודה אותה משלו, ועכשיו שאכל, לא ידע כמה היו, ויתן ככל הצורך.^ד

ג. תיקנו שיהא הבעל חייב לקבור את אשתו, כנגד הנדוניה שמביאה עמה שהיא כתובה בשטר הכתובה וכשמתה הוא יורש אותה.

ואמר אביי, שכן מסתבר, שתקנת מזונות כנגד מעשה ידיה, ותקנת פדיונה תחת הפירות, ולא להיפך, כי מן הסתם תקנו דבר מצוי כנגד דבר מצוי, [ומזונות ומעשה ידיה מצוים], ודבר שאינו מצוי כנגד דבר שאינו מצוי [ושבייה ואשה שיש לה נכסי מלוג אינם מצוים].

ולדעת תנא קמא ורבי אלעזר בברייתא להלן, חיוב מזונות אינו תקנת חכמים, אלא חיוב של תורה, כפי שיתבאר בעזה"י בסמוך.

דברים שהבעל חייב לאשתו מהתורה

בענין אמה עבריה שיעד אותה האדון לעצמו או לבנו שבכך היא נעשית כאשה שלו או של בנו נאמר "אם אהרתי יקח לו שְׁאֲרָה קְסוּתָהּ וְעֵנְתָהּ לֹא יִגְרַע" (שמות כ"א י"ו), ומכאן למדנו, שהאיש חייב לאשתו, שאר כסות ועונה. ונחלקו חכמים

^א בפרק אף על פי, דקאמר רב הונא, יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה, קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ... ופריך מהכא, ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות. והשתא ריש לקיש דפליג עליה התם, ואמר מעשה ידיה עיקר, אינו מגיה ברייתא דהכא, אלא שונה תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. ולכאורה לדידיה יכול הבעל לומר לאשתו צאי מעשה ידיך למזונותיך, ואף על גב דלא ספקה, כיון דקסבר דמעשה ידיה עיקר. אבל אי אפשר לומר כן, כדמוכח בריש המדיר ... דבלא ספקה חייב לזונה. וצריך לומר, דלא אמר ריש לקיש דמעשה ידיה עיקר, אלא לענין שאינה יכולה לומר איני ניוזנית ואיני עושה. [תוס'].

^ב פירוש עד שלא יהא לו במה להתפרנס, ואז יקחם, אבל לא בעי למימר דלעולם לינחיהו, דאם כן מאי תחת פירות דקתני, הא אין לו פירות. [תוס'].

^ג אף על גב דעיקר תקנה בשביל זידה כדמשמע הכא ... אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות, דהא קתני בברייתא פירקונה תחת פירות, משמע דאינה יכולה לומר ... (א) ויש ליתן טעם אף על גב דלרב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ... התם משום דאינה מפקעת לגמרי התקנה, שאם אמרה היום איני ניוזנת ואיני עושה, למחר תעשה ותהא ניוזנית, אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות, הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות, דהא פירות של כל ימיה הם תחת פרקונה. (ב) ואפילו אם תמצוי לומר דיכולה לומר איני ניוזנית ואיני עושה לעולם, אכתי יש לומר דלא מצוי אמרה איני נפדית, שלא תטמע בין העובדי כוכבים. (ג) אי"נ שאני פירות, דידו כידה, וזוכה בגוף הקרקע, אבל מעשה ידיה אינם בעין, דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים. [תוס'].

דף מ"ח

ג. דעת רבי אליעזר בן יעקב.

הכתוב "שְׁאֲרָה קְסוּתָהּ וְעֵנְתָהּ לֹא יִגְרַע" מלמד על דבר אחד בלבד שהאיש חייב לאשתו, והוא לכסותה בבגדים, וכל הכתוב הזה מבאר את חיוב "קְסוּתָהּ".^א

מתוך כך שנאמר "שְׁאֲרָה קְסוּתָהּ" למדנו, שלפי שארה, כלומר לפי מה שהיא, תן לה כסותה, שזקינה קשה לה משאוי, ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים, וילדה צריכה בגדים רחבים להתנאות בהם, ולא יתן לה לא של ילדה לזקינה, ולא של זקינה לילדה.

ומתוך כך שנאמר "קְסוּתָהּ וְעֵנְתָהּ", למדנו, שלפי העונה, כלומר לפי הזמן, תן כסותה, שלא יתן חדשים שהם חמים בימות החמה, ולא שחקים בימות הגשמים.

ד. דעת הברייתא ששנה רב יוסף.

^א ואם תאמר, דאדרבה מהאי קרא משמע דעונתה לאו היינו עונה של תשמיש, דבפרק בתרא דיומא משמע, "אם תענה את בנותי" היינו שימנע מהן תשמיש, דמהאי קרא נפקא לן דמניעת תשמיש המטה קרוי עינוי. ויש לומר דהכא נמי קאמר קרא עונתה לא יגרע, דבר שהוא כעינוי כשמונעו ממנה, דהיינו תשמיש. [תוס'].

^ב פירוש רשב"ם, דרבי אליעזר בן יעקב סבר נמי דמזונות [ועונה] דאורייתא, דהכי מתניא סיפא דברייתא, מזונות מנין, אמרת קל וחומר, ומה דברים שאין בהן קיום נפש כך, דברים שיש בהן קיום נפש על אחת כמה וכמה, דרך ארץ מנין, אמרת קל וחומר, ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה, אינו רשאי למנוע ממנה, דברים שנישאת עליהם לכתחילה, אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה. ולפי זה תימא, ברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה, דמשמע דמזונות דרבנן, כמאן אתאי. [תוס'].

אבל מי שהלך למדינת הים מדעתו, ולא גילה דעתו קודם צאתו שרוצה שיתפרנסו כל אלו מנכסיו, מאחר שהיה בידו לומר, ולא אמר, ודאי אינו רוצה שיתפרנסו מנכסיו, ולכן אין מפרנסים אותם מנכסיו, **ורק אשתו** יוצאת מכלל זה, כי הוא חייב במזונותיה מתנאי כתובה, ולכן היא **מתפרנסת מנכסיו**¹.

- ולשון ראשון של רש"י, לדברי הכל, כשמוציאים מנכסיו של זה ממון לצורך אשתו, נותנים לה בממון פרנסה ומזונות, ואין נותנים לה ממון נוסף שיהיה בידה לתת צדקה. ונחלקו חכמים אם נותנים לה מנכסיו ממון כדי שיהיו לה תכשיטים (=בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם), לדעת רב חסדא, אין נותנים לה², ולדעת רב יוסף, נותנים לה, כי בוודאי אינו רוצה שתהא מנוולת.

מת האיש תחילה אין קוברים את האשה מנכסיו

כשמת האיש בחיי אשתו, וגבתה כתובתה, מעתה קבורתה מוטלת על יורשיה, כפי שיתבאר בעז"ה בדף צ"ה, ואינה נקברת מנכסיו שהניח ליורשיו, בין אם אמר שלא יקברו אותה מהם, ובין אם לא אמר.

האומר לא תקברוני מנכסי

אמר רב מתנה, האומר, "כשאמות לא תקברוני מנכסי אלא מהצדקה", אין שומעים לו, לאו כל הימנו [=אין לו רשות] שיעשיר את בניו, ויפיל עצמו על הציבור.

עד מתי הבת ברשות אביה

בדף מ"ו נתבאר, שהאב זכאי בבתו כשהיא קטנה או נערה. (א) **בקידושיה בכסף**, שכסף קידושיה שלו, ובקבלתם היא מתקדשת. (ב) **ובקידושיה בשטר**, שאם קיבל שטר אירוסין עליה, הרי זו מקודשת. (ג) **ובקידושיה בביאה**, שהוא רשאי למוסרה לביאה לשם קידושין. וכמו כן האב זוכה (ד) **במציאתה.** (ה) **ובמעשה ידיה.** (ו) **ובהפרת נדריה.** (ז) **ומקבל את גיטה** מן האירוסין, שבקבלתו היא מתגרשת.

ומבואר במשנתנו, שלענין כל הדברים הללו, הבת ברשות אביה, עד שתיכנס לרשות בעלה לנישואין, [אמנם יש חילוק בדברים הללו, לענין זכיותו במציאתה ובמעשה ידיה, וכמו כן לענין שמקבל את גיטה, היא ברשותו לגמרי.

¹ לקמן בפרק בתרא, דמוקי לה הדין דמי שהלך למדינת הים כשהשרה אשתו על ידי שלישי, אבל לא בניו ובנותיו, משמע דקודם שיצא לא היה משרה אותם, אבל אם היה משרה אותם, גם אז היינו זנין אותם, כיון דניחא ליה. ולפי זה צריך לומר שהדין דמי שנתטה דזנין בניו ובנותיו אפילו לא היה משרה אותם מתחלה. ואין נראה לר"י, דאם לא השרה אותם מתחלה על ידי שלישי, ולא פירנסם, אמאי מפרנסין אותם, אלא ודאי איירי כשהיה מפרנסם קודם, וכן הדין דמי שהלך למדינת הים, מדפריך מינה אהדיה דנשתטה ובפרק בתרא דמוקי לה במשרה אשתו על ידי שלישי, אבל לא בניו ובנותיו, היינו בשעה שהלך הניח מעות ביד שלישי לפרנס אשתו, ולא הניח לפרנס בניו, אבל קודם שהלך היו כולם ניוזנין משלו. [תוס'].

² והא דאמר בפרק המדיר, פוסקין קישוטין לאשה, היינו כל זמן שהוא עמה, שלא תתגנה עליו. [תוס'].

³ עד שתכנס לחופה גרסינן, ולא גרסינן עד שתכנס לרשות הבעל, דאם כן ... ומיהו יש לומר ... [תוס'].

הכתוב "שְׁאֲרָה" מלמד על אופן התשמיש שהאיש חייב לאשתו, והוא, **שיהא בקירוב בשר, ולא ינהג בה מנהג פרסיים**, שמשמשים מטותיהם בלבושיהם.

ודברי רב יוסף אלו, הם סיוע לדברי רב הונא, שאמר, **שבעל האומר, אי אפשי, אלא אני בבגדי והיא בבגדה, יוציא ויתן כתובה.**

חיוב קבורת אשתו

כלל בדינו, שהאשה הנישאת לאיש, עולה עמו ואינה יורדת עמו, שנאמר "בְּעֵלְתָּ בְּעַלְיָ, בעלייתו של בעל, ולא בירידתו של בעל". ונחלקו חכמים ורבי יהודה, האם רק בחייה עולה עימו, או גם אחר מותה³.

לדעת תנא קמא – רק בחייה עולה עמו, אבל לאחר מותה לא, וכשדרך בני משפחתו לקבור בדרך מכובדת יותר מדרך בני משפחתה, כגון שבני משפחתו קוברים בשני חלילים ומקוננת, ובני משפחתה אינם קוברים כן, אינו מחויב לקבורה בכבוד כבני משפחתו, וקבורה בלא חלילים ומקוננת.

ולדעת רבי יהודה – גם לאחר מותה עולה עמו, ולפיכך כשדרך בני משפחתו לקבור בדרך מכובדת יותר מדרך בני משפחתה, כגון שבני משפחתו קוברים בשני חלילים ומקוננת, ובני משפחתה אינם קוברים כן, מחויב לקבורה בכבוד כבני משפחתו, וקבורה בשני חלילים ומקוננת.

ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא, הלכה כרבי יהודה.

וכן אמר רב חייה בר אבין אמר רב הונא, מי שהלך למדינת הים, ומתה אשתו, ביי"ד יורדים לנכסיו, וקוברים אותה, לא רק לפי כבודה, אלא אף לפי כבודו, שכשאמרו עולה עימו ואינה יורדת, אף אחר מותה עולה עימו ואינה יורדת.

להתפרנס מנכסי מי שנשתטה או הלך למדינת הים

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, **מי שנשתטה, ביי"ד יורדים לנכסיו, ומוציאים מהם מזונות ומלבושים ובגדים לאשתו ולבניו ולבנותיו.**

- ולשון שני של רש"י, לדברי הכל, כשמוציאים מנכסיו של זה ממון לצורך אשתו ובניו ובנותיו, נותנים להם בממון פרנסה ומזונות, וכמו כן נותנים לאשה ממון, כדי שיהיו לה תכשיטים (=בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם). ונחלקו חכמים אם נותנים להם ממון נוסף שיהיה בידם לתת צדקה, לדעת רב חסדא, אין נותנים להם, ולדעת רב יוסף, נותנים להם. ודווקא כשנשתטה, ולא היה בידו לגלות דעתו, אם רוצה שיתפרנסו כל אלו מנכסיו או לא, אז אנו אומרים, שמן הסתם כן היתה דעתו, ומפרנסים את כל אלו מנכסיו.

⁴ כגון הוא אומר להניק את בנה, והיא אומרת שלא להניק, ודרך בנות משפחתה להניק בניהם, ולא דרך משפחתו, עולה עמו ואינה מניקה. [רש"י].

² ודווקא בזה נחלקו, אבל הכל מודים, שלרדת אינה יורדת, לא בחייו ולא אחר מותו.

³ כן פירש פירש בקונטרס, דאורחיה בבנות משפחתו, אבל אין דרך בבנות משפחתה. וקשה דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת, הוה ליה למינקט לא יפחות לה מדרכו. ואומר רבינו תם, דאורחיה ידידה, היינו אפילו לעני שבישראל אין פוחתין משני חלילין ומקוננת, אבל לנקיבות יש שפוחתין, וקאמר רבי יהודה, לא יפחות משני חלילין, אף על גב דאם לא נישאת, שמא היו פוחתין לה, כיון דנישאת לא יפחות לה, כמו שאין פוחתין לו. ומיהו הלשון דחוק, דקאמר כגון דאורחיה ידידה, משמע דאיכא דלאו אורחיה בהכי. [תוס'].

לחופה, הכוונה עד שתימסר לשלוחי הבעל].

ג. ולדעת שמואל – על ידי מסירתה לחופה אינה נחשבת כנשואה אלא לענין זה, שאם מתה בדרך, בעלה יורש את הנדוניה שמביאה לו, שאף שאין הבעל יורש את ארוסתו, מאחר שכבר נמסרה לשלוחי הבעל, ויש כאן קירוב נישואין, האב מוחל על הנדוניה. אבל לשאר דברים עדיין היא כארוסה, ולכן אינה אוכלת בתרומה, ואין בעלה מפר את נדריה לבדו, ואין מציאתה שלו, שדבר זה תיקנו לו משום איבה, וכל שאינה ברשותו ממש עדיין אין איבה.¹

ד. ולדעת ריש לקיש [כפי שביאר רבינא] – על ידי מסירתה לחופה אינה נחשבת כנשואה, אלא לענין זה, שמעתה אם ימות בעלה, נחשבת היא כאלמנה מן הנישואין, וכתובתה מאחר מנה ולא מאתים, אבל לכל שאר דברים שבינה ובין בעלה, עדיין היא נחשבת כארוסה.

ושנינו ברייתא, בה מפורש כדברי שמואל, שאין המסירה לשלוחי הבעל מחשיבה אותה כנשואה, אלא לענין זה שהבעל יורש את הנדוניה, אבל תרומה אינה אוכלת עד שתכנס לחופה, ובה נדחו דברי כל החולקים על שמואל.²

לנה עימו בדרך

הלכה מבית אביה לבית בעלה, והיו עמה האב או שלוחיו, ובעלה, עדיין אינה נחשבת כנשואה, שהרי אביה או שלוחיו עימה.

וכן הדין גם אם בדרכם נכנסו לחצר שלה, ולנו בה, כל שלא פירש שלן עימה לשם נישואין, מן הסתם אין זו לינה לשם נישואין, אלא למנוחה כדרך עוברי דרכים, ואינה נחשבת כנשואה, ואפילו נדוניה כבר בבית בעלה, אינו יורש אותה.

אבל אם בדרכם נכנסו לחצר שלו, ולנו בה, אף על פי שלא נבעלה, מן הסתם לינה זו לשם נישואין, ומעתה היא כנשואה, ואפילו נדוניה עדיין בבית אביה בעלה יורש אותה.

משנמסרה לשלוחי הבעל דינה בחנק כנשואה

כבר נתבאר שיש חילוק בין ארוסה לנשואה לענין חיוב מיתה, כשהן מזנות

דמשנה ראשונה שמא ימזגו לה כוס, למשנה אחרונה מודה, דטעמא משום סימפון, ועל כרחך רב אסי איירי לפי משנה אחרונה, דאמתניתין קאי, ומפקה מתניתין ממשנה ראשונה, מדקתני לעולם. ועוד דאיתותב מברייתא דלקמן, ולא משני ההיא כמשנה אחרונה. ונראה לר"י, דטעמא דרב אסי משום סימפון, ומשמסרה תו ליכא למיחש, דמסתמא בדקי לה ... [תוס'].¹

² כן פירש רש"י. ותוסי כתבו ששמואל לא אתא לאפוקי הפרת נדרים, דהא תנא דבי רבי ישמעאל בסמוך דהויה ברשות הבעל להפרת נדריה, ויצתה מרשות האב. ונראה דהוא הדין מיטמא לה, כיון דאפקה רחמנא מסקילה לחנק, דמהתם יליף לכל מילא. אלא למעוטי תרומה אתי, וירושתי נקט לרבותא, דלא מיבעיא ליטמא לה ולהפרת נדריה דהויה מסירה כחופה, אלא אפילו ליורשה, דהוה סלקא דעתך, כיון דירושתי הבעל תקנתא דרבנן היא, הכא במסר לא תקון. אי נמי סלקא דעתך דאין האב מוכח לבתו עד שתכנס לחופה, אפילו הכי יורשה. אי נמי אף כתובה דריש לקיש אתא למעוטי, וריש לקיש נמי לא מיבעיא קאמר, ולא אתא למעוטי אלא תרומה. אי נמי ממעט נמי ירושתה מטעמא דפרישית. [תוס'].³

⁴ לאו דווקא דכולהו, אלא להנהו דאמרי אף לתרומה. וכענין זה מצינו ביש נוחלין, גבי מחלק נכסיו על פניו, תיובתא דכולהו, אף על גב דלא הוי תיובתא אלא לחד. [תוס'].⁵

ולענין הפרת נדריה, אינה ברשותו לגמרי, אלא שמפר לה עם בעלה. ולענין זכותו לקבל קידושיה, היא ברשותו לענין זה, שאם תתגרש מבעלה, יוכל לקבל קידושיה, אבל כל זמן שהיא מאורסת, אינו יכול לקדש אותה שוב, כי היא מקודשת ועומדת].

ומלבד הדברים הנ"ל, עד שתיכנס לחופה לנישואין, היא ברשות אביה גם לענין זה, שאם היא בת ישראל המאורסת לכהן, אינה אוכלת בתרומה.

וזה שלא כדעת משנה ראשונה^א, בה מבואר, שאם הגיע זמן של שנים עשר חודש שנותנים לבתולה משתבעה הבעל להינשא, או שהגיע זמן של שלושים יום שנותנים לאלמנה משתבעה הבעל להינשא, ועיכב החתן או אונס שלו את הנישואין, אף על פי שלא נכנסה לחופה לנישואין, היא נידונית כנשואה, ואוכלת משלו ואוכלת בתרומה, ומאחר שאוכלת משלו גם מעשה ידיה ומציאתה לבעלה.

מסירה לשלוחי הבעל

נתבאר, שאין האשה יוצאת מרשות אביה להיחשב כנשואה, אלא אם כן נכנסה לרשות הבעל לנישואין.

ומבואר במשנתנו, שבכלל זה, כשנמסרה לשלוחי הבעל, בין אם האב עצמו מסרה לשלוחי הבעל, או שלוחי האב מסרוה לשלוחי הבעל, הרי היא ברשות הבעל.

וכל זה כשנמסרה לשלוחי הבעל, והם לבדם מוליכים אותה, אבל אם הלכו עימהם גם האב או שלוחיו, עדיין היא ברשות האב.

ונחלקו חכמים, אם מסירתה לשלוחי הבעל נחשבת ככניסה גמורה לנישואין, או שאינה נחשבת ככניסה גמורה לנישואין.

א. לדעת רב – על ידי מסירתה לשלוחי הבעל, היא נחשבת כנשואה לכל דבר, כגון שמעתה אם מתה, בעלה יורש אותה, ומטמא לה, ובחייה זוכה במעשה ידיה, ובכל הדברים שהאיש זוכה באשתו, חוץ מדבר אחד, שאינה נחשבת בו כנשואה, והוא, שאינה אוכלת בתרומה, שכן לדעתו, הטעם לכך שהארוסה אינה אוכלת בתרומה הוא, שמא כשתינשא, ימצא בה בעלה מום, ויתבררו הקידושים כקידושי טעות, וכל שלא באה לרשות בעלה ממש, יש לחוש לכך, ואינה אוכלת תרומה.

ב. ולדעת רב אסי ורבי יוחנן ורבי חנינא – על ידי מסירתה לשלוחי הבעל היא נחשבת כנשואה לכל דבר, ואפילו לענין אכילת תרומה, שכן לדעתו, הטעם לכך שארוסה אינה אוכלת תרומה, כי מאחר שעודה בבית אביה, יש לחוש, שמא אם יתנו לה תרומה בבית אביה, תתן ממנה לאחיה ולאחיותיה, אבל עכשיו כשנמסרה לשלוחי הבעל, ואינה בבית אביה, אין לחוש לכך, ואוכלת תרומה.² [ולפי דעה זו, כששנינו, לעולם היא ברשות האב לתרומה עד שתיכנס

^א אף על גב דתנן בהדיא בפרק אף על פי, זו משנה ראשונה, ב"י של אחריהם אמרו ... כן דרך התנאים להשמיענו בקוצר, אף על גב דכבר השמיענו במקום אחר. וכי האי גוונא איכא בריש ברכות. [תוס'].¹

² כן פירש בקונטרס, דקסבר רב אסי, דטעמא דאין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, כדעולא, שמא ימזגו לה כוס, וכיון שמסרה, תו ליכא למיחש. וקשה לר"י, דאפילו עולא דמפרש טעמא

תחת בעליהן, הארוסה נידונית בסקילה, והנשואה בחנק.

ומבואר בברייתא, שלענין זה, משנמסרה לשלוחי הבעל הרי היא כנשואה, ודינה בחנק, אף על פי שלא נכנסה לחופה.

ואמר רבי אמי בר חמא, שהדבר למד ממה שנאמר בענין זו שמייתה בסקילה, "והוציאו את הנער אל פתח בית אביה וסקלוהו אנשי עירה באבנים ומתה פי עשתה נבלה ביישראל לזנות בית אביה ובערף הרע מקרבך" (דברים כ"ב כ"א), ומשמע, שכל שיצאה מרשות אביה, כגון שנמסרה לשלוחי הבעל, אינה בכלל סקילה.

ואין לומר, שזו שנמסרה לשלוחי הבעל, עדיין היא נידונית בסקילה כארוסה, והכתוב "לזנות בית אביה" לא בא למעט אלא את זו שנכנסה לחופה ולא נבעלה, שאף על פי שהיא בתולה, מיתתה בחנק ולא בסקילה, שכן מכתוב אחר כבר למדנו, שזו שנכנסה כבר לחופה נחשבת כנשואה, ומיתתה בחנק, אף על פי שלא נבעלה.

שבענין זו שמייתה בסקילה נאמר, "כי הנה נער בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה" (דברים כ"ב כ"ג). ודרשו את הכתוב הזה, (א) "נער" ולא בוגרת. (ב) "בתולה" ולא בעולה. (ג) "מארשה" ולא נשואה, ועל כרחך, בא הכתוב האחרון למעט את זו שנכנסה לחופה ועדיין לא נבעלה, שכן זו שנבעלה, כבר מיעט הכתוב, כשאמר "בתולה" ולא בעולה.^א

דף מ"ט

נמסרה לשלוחי הבעל וחזרה לבית אביה

נתבאר, שארוסה שנמסרה לשלוחי הבעל, וזנתה, נידונית בחנק כנשואה, כי בענין זו שמייתה בסקילה נאמר "לזנות בית אביה", וזו שנמסרה לשלוחי הבעל, כבר יצאה מבית אביה.

ואמרו, שכן הדין גם אם לבסוף לא הולוכה שלוחי הבעל לבעלה, וחזרה לבית אביה, אינה חוזרת להיות ארוסה כבתחילה, להיות נידונית בסקילה^ב, אלא

^א ואם תאמר אימא ולא נשואה, שנכנסה לחופה ונבעלה שלא כדרכה, דאכתי בתולה היא ... ויש לומר ... דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה. [תוס'].

^ב נראה לר"י, דהכי פריך, מנא לן דאיתר בית אביה למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל, דלמא תרוייהו צריכי לנכנסה לחופה ולא נבעלה, דאי לא כתב אלא חד, הוא אמינא הני מילי היכא דלא הדרא לבי נשא, אבל הדרא לבי נשא אימא דתהדר למלתא קמייתא, להכי איצטריך קרא אחרינא, ואכתי מסר מנלן. ואף על גב דהיכא דנבעלה, קים לן דלא הדרא, היינו משום דאשתני גופא, אבל לא נבעלה, דאכתי בתולה היא, אימא דתהדר. אמר רבא, כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל, ואשמועינן דלא הדרא, והיינו לכל הפחות כשנכנסה לחופה ולא נבעלה, וגלי קרא בנדרים, והוא הדין בכל מקום, אם כן איתר חד מהנדך קראי למסר האב לשלוחי הבעל למפסרה מסקילה, הואיל ואשכחנא דלא הדרא מדתנא דבי רבי ישמעאל, סברא הוא דלא הדרא בכל הנך דאמעטי מסקילה, כגון מסר, ולהכי נקט במלתיה דתנא דבי רבי ישמעאל מסר. [ו] ומיהו קשה לפירושו זה, דהכי לפינן מנדרים דלא הדרא למילתא קמייתא, נהי דגבי נדרים לא הדרא, היינו משום דגלי לן קרא, דכיון דיצאה מרשות האב שעה אחת, שוב אין לו כח בה, מכל מקום לענין סקילה היכי שידך לומר דלא הדרא, דאף על פי שנכנסה לחופה, כיון שלא נבעלה, ונתאלמנה או נתגרשה, וחזרה ונתארסה, למה לא תהיה בסקילה, כיון שהיא נערה בתולה מאורסה, ואף על גב דיצאה מרשות האב, מכל מקום תהא כמו יתומה שאין לה אב, דהויה בסקילה, כדאשכחנא בגיורת דמתניתין. ויש לומר

מאחר שנמסרה פעם אחת לשלוחי הבעל, מעתה דינה בחנק גם כשתחזור לבית אביה, שכן מצינו גם לענין הפרת נדרים, שמאחר שיצאה מרשות אביה שעה אחת, שוב אינה חוזרת כפי שיתבאר בעז"י בסמוך.

יצאה מרשות אביה שעה אחת שוב אינה חוזרת

קטנה, משהגיע לעונת נדרים, וכן נערה, כל זמן שהיא בבית אביה, אביה מפר את נדריה לבדו.

ומשנתארסה, אביה ובעלה מפירים את נדריה בשותפות, ואם מת בעלה מן האירוסין, חוזרת לרשות אביה, והוא לבדו מפר את נדריה.

ומשנישאת, בעלה לבדו מפר את נדריה, ואם מת בעלה, אין מי שיפר לה את נדריה, והרי הם קיימים.

ונאמר, "וַיִּנְדְּרֵ אֱלֹמְנָה וַגְּרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁה יָקוּם עָלֶיהָ" (במדבר ל"ו), ולא הוצרך הכתוב ללמד על נדרי אלמנה מן הנישואין, שהרי מת בעלה, ואין מי שיפר לה. וכמו כן לא דיבר הכתוב באלמנה מן האירוסין, שהרי זו אביה מפר את נדריה, כפי שנתבאר. אלא דיבר הכתוב בזו שנמסרה לשלוחי הבעל ועדיין לא נכנסה לחופה, שהיה מקום לומר, אם מת בעלה תחזור לרשות אביה, ולימד הכתוב שאין הדבר כן, ומאחר שיצאה מרשותו שעה אחת, שוב אינה חוזרת.

משניות בהן מבואר שהנמסרת לשלוחי הבעל דינה בחנק

לעיל בדף מ"ח הובאה ברייתא, בה מבואר, שהנמסרת לשלוחי הבעל, נחשבת כנשואה, להיות נידונית על זנותה בחנק, ולא בסקילה. והביאו ראיות לדין זה ממשניות.

רב פפא אמר, שדין זה מבואר במשנה במסכת סנהדרין (דף ס"ו), בה שנינו, "הבא על נערה המאורסה אינו חייב סקילה, עד שתהא נערה, בתולה, מאורסה, והיא בבית אביה", ומשמע, דווקא כשהיא בבית אביה, אבל נמסרה לשלוחי הבעל, אינה נידונית בסקילה אלא בחנק.

ורב נחמן בר יצחק אמר, שדין זה מבואר במשנה במסכת סנהדרין (דף פ"ט), בה שנינו "הבא על אשת איש, כיון שנכנסה לרשות הבעל לנישואין, אף על פי שלא נבעלה, הבא עליה הרי זה בחנק", ומתוך שלא שנו "שנכנסה לרשות הבעל לחופה", משמע שבכל כניסה לנישואין, אף על ידי מסירתה לשלוחי הבעל, הרי זו בחנק.

דהא פשיטא ליה דנשואה שאינה בעולה חשובה כבעולה, ואין חילוק כלל, דנשואין משוו לה כבעולה לכל דבר, וכי היכי דבעולה פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא לכל דבר, הכי נמי שאינה בעולה, ולא אצטריך דרשה דתנא דבי רבי ישמעאל אלא לאשמועינן, דלא נימא כיון דלא נבעלה, ונתאלמנה או נתגרשה, בטלו להו שם נשואין מינה, והוי כלא נשאת מעולם, וכיון דגלי לן קרא בהפרת נדרים דעל ידי אלמנות וגרושין לא נתבטלו הנשואין, כאילו לא הוו, הוא הדין לענין סקילה, וכיון דלא נתבטלו, פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא, דחשובה ממש כבעולה. [ו] ומה שפירש הקונטרס דלא גרסינן הני מילי, דלאו קושיא היא, ופירש נמי דאמתניתין קא בעי, קשה, דאי אמתניתין קא בעי, למה המתין כל כך, ובחנם מוחק הני מילי, דיש נמי לפרשו בלשון בעיא כמו ואימא. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

האם מוטל על האב לזון את בניו ובנותיו הקטנים

בסוף פרק אף על פי יתבאר בעזה"י, שחייב אדם לזון את בניו כשהם קטנים ביותר, עד שיהיו בני שש, ונחלקו חכמים, האם מוטל עליו לזון את בניו הקטנים גם אחרי כן.

א. לדעת רבי מאיר ורבי יהודה – מצווה על האדם לזון את בניו ואת בנותיו, אבל אין הדבר חובה.

אמנם בדבר זה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, האם מצד הסברא, ראוי יותר לזון את הבנים או את הבנות.

- לדברי רבי מאיר, מצד הסברא ראוי יותר לזון את הבנים, משום שהבנים עוסקים בתורה^א, ומכל מקום מודה רבי מאיר שגם את בנותיו האדם מצווה לזון. ומשנתנו בה שנינו "האב אינו חייב לזון את בתו" מתבאר, כן, "האב אינו חייב לזון את בתו", והוא הדין שאינו חייב לזון את בנו, ודווקא חובה אין כאן לזון את בתו, אבל מצווה יש, וקל וחומר שמצווה עליו לזון את בנו. ונקטה המשנה דין הבת, ללמד, שאפילו את הבת מצווה לזון.

- ולדברי רבי יהודה, מצד הסברא ראוי יותר לזון את הבנות, משום שיש לחוש עליהן יותר, אם יהיו זקוקות לחזר על הפתחים [=משום זילותא], ומכל מקום מודה רבי יהודה שגם את בניו האדם מצווה לזון. ומשנתנו בה שנינו "האב אינו חייב לזון את בתו" מתבאר, כן, "האב אינו חייב לזון את בתו", וכל שכן שאינו חייב לזון את בנו, ודווקא חובה אין כאן, אבל מצווה לזון את בנו, וקל וחומר שמצווה עליו לזון את בתו. ונקטה המשנה דין הבת, ללמד, שאפילו את הבת אין חובה לזון.

ב. ולדעת רבי יוחנן בן ברוקא – אמנם תנאי כתובה הוא שיהיו הבנות ניזונות מנכסיו האב אחר מותו, אבל בחייו, הבנים והבנות שווים, שאפילו מצווה אין עליו לזון אותם.

ומשנתנו בה שנינו "האב אינו חייב לזון את בתו" מתבאר, כן, "האב אינו חייב לזון את בתו", והוא הדין שאינו חייב לזון את בנו, ואפילו מצווה אין כאן. ומה שנקטה המשנה לשון חובה בבנות, כי לאחר מותו חובה עליו לזון אותן מתנאי כתובה, וכנגד זה נקטה שבחייו אינו חייב.

ג. ואמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי יהודה [וי"ג יוסף] בר חנינא, כשישבו סנהדרין באושא^ב, התקינו, שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים, עד שיביאו שערות^ג.

ומסקנת הסוגיה, שאין כופים את האדם לזון את בניו ובנותיו הקטנים, אבל משדלים אותם לעשות כן, ומי שאינו רוצה מכריזים עליו שהוא אכזרי

על בניו.

כשהיו באים לפני רב יהודה, אותם שלא היו רוצים לזון בניהם, היה אומר עליהם, היארוד [=תן], שהוא אכזרי, הוליד תולדותיו, והטיל פרנסתם על בני העיר, וכוונתו לומר על אותם שאינם זנים בניהם, שנוהגים הם מנהג אכזריות.

וכשהיו באים לפני רב חסדא, אותם שלא היו רוצים לזון בניהם, היה אומר עליהם, כפו מכתשת על פיה, ויעמוד זה על גבה בגובה, שישמעו קולו, ויכריז על עצמו שהוא רע מהעורבים, שהעורבים זנים את בניהם, וזה שאינו זן בניו^ד. וי"מ שרב חסדא היה אומר לשליח ציבור שיעמוד ויכריז על אותו אדם כן.

וכשהיו באים לפני רבא, אותם שלא היו רוצים לזון בניהם, היה אומר להם וכי טוב לכם שיתפרנסו בניכם מהצדקה.

וכל זה באדם שאינו אמיד [=עשיר], אבל אדם אמיד, כופים אותו לזון בניו על כרחו, שהרי מי שיש לו ממון כופים אותו לתת צדקה, כמו שעשה רבא, שכפה את רב נתן בר אמי, והוציא ממנו ארבע מאות זוז לצדקה^ה, וצורך בניו שאין להם מזונות אינו גרוע משאר צרכי צדקה, ואם כן, מי שראוי לכפותו על הצדקה, ואינו זן את בניו, כופים אותו על הצדקה לזון את בניו.

מי זן את בני העורב

לעיל נתבאר, שאפילו העורב שהוא אכזרי, זן את בנו, אמנם כל זה לאחר שגדל קצת, והשחיר, שאביו ואמו מכירים אותו, ואוהבים אותו.

אבל כשהוא קטן ביותר, ועודו לבן, אינם מכירים אותו, ושונאים אותו, ואינם זנים אותו, ומזונותיו מהקב"ה כמו שנאמר "נותן לבהמה לחמה לבני ערב אֶשֶׁר קָרְאוּ" (תהלים קמ"ז ט"ו).

כן פירש רש"י. ותוסי' פירשו, שיש שני מיני עורבים, מין עורב שחור ומין עורב לבן, את אחד מהם אביו ואמו מרחמים עליו, וזנים אותו, ואת אחד מהם הקב"ה זן.

האלמנה ניזונית מנכסיה בעלה

את הדברים הבאים שלח רבין באגרתו:

מי שמת, והניח אלמנה ובת, אף על פי שהבת יורשת נכסיו, האלמנה ניזונית מהנכסים, מתנאי כתובה, שכך כתוב לה, את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי [=את תהיי יושבת בביתי וניזונית מנכסי]. ובדין זה לא חידש רבין כלום, שהוא משנה מפורשת בדף נ"ב.

נישאת הבת, אף על פי שהבעל נחשב בנכסי אשתו כלוקח, וכלל בדינו, שאין מוצאים למזון האלמנה מנכסים משועבדים שמכרו היורשים, [מפני תיקון

^א יל"ע אם כן יעשה בפועל, או שכשאינו זן את בניו, הריהו כמי שעושה כן.

^ב ואם תאמר היאך כפה אותו בשביל צדקה, והכתיב מתן שכרה בצדה, דכתיב "למען יברכך", ואמרין בפרק כל הבשר, כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה, אין בית דין של מטה מוזהרין עליה. (א) ויש לומר דאכפיה בדברים. (ב) אי"נ קצבו ביניהן בני העיר לתת כן וכך לחדש, הלכך אכפיה, כדאמרין בפרק קמא דבבא בתרא, דרשאין בני העיר להסיע על קיצתן. (ג) ועוד דבצדקה איכא תרתי לאוי, לא תאמץ ולא תקפץ. [תוס'].
^ד וקמון בפרק בתרא, גבי אדמון, דפריך דעסיק באורייתא רית דלא עסיק באורייתא לא רית, לענין ירושה דאורייתא ודאי איכא למיפרך, דאין לנו לגזול לו מה שזיכתה לו תורה, אבל הכא קאמר דלא מחמרין באותו שעוסק בתורה, ומפרנסין ליה כדי שיעסוק בתורה. [תוס'].
^ה שהיא אחת מעשר גלויות שגלתה סנהדרין. [רש"י].
^ו יל"ע אם זה דעה שלישית, והיא, שחובה עליו לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים.

הבנים לעשות לפני משורת הדין, ולזון אותו, מובן מדוע חיבבו כל כך עד שנשקו על רגליו.

ותוס' כתבו, שהראיה היא ממה שאמר רבי יונתן, שכפה את הבנים בדיבורים, עד שנתנו מזון האב. שכן אם הדין עם האב, לא היה צריך לשכנע הבנים לתת, ובכח היה נוטל מהם. ורק אם מעיקר הדין לא היו חייבים לתת, מובן מדוע היה צריך לכפותם בדברים.

דף נ'

כמה מותר לבזבז מממונו לעניים

אמר רבי אילעא, באושא התקינו, שהמבזבז כלומר נותן ממון לעניים, אל יבזבז יותר מחומש שבנכסיו¹, שלא יצטרך לבריות.

וכן שנינו בברייתא, המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות. ומעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש, ולא הניח לו חברו. י"א שהחבר שמנעו מלבזבז, הוא רבי ישבב. וי"א שאותו שרצה לבזבז הוא רבי ישבב, וחברו שמנעו מכך, הוא רבי עקיבא.

ואמר רב נחמן או רב אחא בר יעקב, שענין זה, שעד חומש מותר לתת, למד מדברי יעקב אבינו, שאמר "וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַיְתָ מֵצֵבֶה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹקִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי עֶשֶׂר אֲעֲשֶׂרְנִי לָךְ" (בראשית כ"ח כ"ב), כלומר אתן שני מעשרות, ושני מעשרות הם חומש. ולא היתה כוונתו, שיתן מעשר אחר מעשר, שכן אז המעשר השני הוא מתשעה חלקים שנשארו, ואין כאן חומש מהכל, אלא נתכוון לומר, שיתן שני מעשרות מההתחלה.

ושמועות הללו מתמעטות והולכות

עד עתה נזכרו שלוש תקנות שהתקינו באושא, ואמר על כך רב שימי בר אשי, ששמועות הללו מתמעטות והולכות. ששמועה ראשונה נאמרה משם שלושה חכמים, רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי יהודה [וי"ג יוסי] ברבי חנינא. ושמועה שניה נאמרה משם שני חכמים, רבי אילעא אמר ריש לקיש. ושמועה שלישית נאמרה משם חכם אחד, שאמרה רבי אילעא לבדו.

ונתנו סימן לסדר השמועות הללו, "קטנים כתבו ובזבזו", כלומר, שמועה ראשונה מדברת בענין מזונות בניו הקטנים, שמועה שניה מדברת בענין הכותב נכסיו לבניו, ושמועה שלישית מדברת בענין המבזבז. וכשתדע סדר השמועות, תדע איזו נאמרה משם שלושה חכמים, ואיזו משם שנים, ואיזו משם אחד, ולא תחליף, שהרי כבר נתבאר ששמועות הללו מתמעטות והולכות.

השנים שמכניסים בהם את התינוקות ללמוד

אמר רב יצחק, באושא התקינו, שעד שתיים עשרה שנה יהא אדם מתגלגל עם

העולם שכל הלוקח שדות מהירשים יוציאו ממנו מזונות, לענין מזונות האלמנה, החשיבו את הבעל כירוש עצמו [שאצלו אין לחוש לתיקון העולם שהרי לא הוציא מעות על כך], והאלמנה ניזונית מהנכסים.

ואפילו מתה הבת, ובעלה יורשה, אמר רבי יהודה בן אחותו של רבי יוסי בר חנינא, על ידי היה מעשה, ואמרו, האלמנה של אבי הבת, ניזונית מהנכסים, ואין אומרים, עתה כשירש בעל הבת את אשתו, יהא בנכסים כאיש נוכרי, ולא כירשו של האב, ואין הנכסים משתעבדים למזון האלמנה, אלא עדיין נחשב לענין זה כירשו של אב, והאלמנה של האב ניזונית מהנכסים.

מהיכן ניזון הכותב כל נכסיו לבניו

אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש, באושא התקינו, הכותב כל נכסיו לבניו, אפילו נתן להם את הנכסים במתנה בחייו, ומהדין אינם שלו, הוא ואשתו ניזונים מהם.

והקשה רבי זירא או רבי שמואל בר נחמני למה הוצרכו לתקן תקנה זו, הלא גדולה מזו אמרו, שאפילו לאחר מותו, תקנו, שתהא אלמנתו ניזונית מהנכסים שהוריש לבניו, וכל שכן כשתן נכסיו לבניו בחייו, שהוא עצמו צריך למזונות, שיהיו הוא ואשתו ניזונים מהנכסים².

ותירצו שהיה מקום לומר, שדווקא אחר מותו, שאין בידו לפרנס את אלמנתו, תיקנו לה שתהא ניזונית מנכסיו גם אחר שירשם בעל בתו אבל כשהוא עצמו חי ויכול לזון את עצמו ואת אשתו יטרח ויתפרנס ולא יטול מהנכסים שנתן לבניו. ולפיכך הוצרכו להתקין באושא, שיהיו הוא ואשתו ניזונים מהנכסים³.

ומסקנת הסוגיה, שאין הלכה כן, והכותב נכסיו לבניו, אינו ניזון מהם הוא ואשתו.

ולמדו זאת ממעשה שארע ברבי חנינא ורבי יונתן, שהיו עומדים, ובא אדם אחד ונשקו לרבי יונתן על רגליו. שאל רבי חנינא את רבי יונתן, מה זאת. והשיב לו רבי יונתן, אותו אדם כתב כל נכסיו לבניו, וכפיתי אותם לזון אותן.

ואמרו, שאם מעיקר הדין היה אותו אדם ראוי להיות ניזון מהנכסים, בכך שפסק רבי יונתן הדין, לא היה אותו אדם מחבב אותו כל כך, עד שיהא נושקו על רגליו, שהרי על כרחו ישפוט אמת.

ורק אם מעיקר הדין לא היה אותו אדם ניזון מהנכסים, וכפה רבי יונתן את

¹ אף על גב דלא דמי, דהתם אינן יכולין לירש אלא מה שהוא מוריש, ומזון אלמנה הוא חייב מקודם, מכל מקום מיייתי הכי, הואיל ואלמוה רבן לשעבודא דידה, שאף מן הבעל שאינו כירוש אלא כלוקח גובה, אף על גב דלא היתה גובה מלוקח אחר, הכי נמי אית לך לתקוני בכותב לבנו, שיהא הוא ואשתו נוזנין מהן. [תוס'].

² ואף על גב דמתנה כמכר לענין שעבוד, התם הוא, דאי לאו דעביד ליה נחא לנפשיה, לא יהיב ליה מתנה, אבל בנו ליכא למימר הכי. [רש"י]. משמע דווקא כשכתב הנכסים לבניו, אבל כתב לאחר, אין נוזנין, דמתנה הויה כמכר, כדפירש בקונטרס. דאי לא דעבד ליה נחא לנפשיה, לא הוה יהיב ליה. ואין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, לפי שאין קצובין, או לפי שאין כתובין ... ומיהו מהכא יש לדחות, דאיכא למימר דנקט בנו, משום דאיירי דנוזנין אפילו ממטלטלין, אבל לאחר לא היו נוזנין ממטלטלין ... אי נמי משום הוא, דאי כתב לאחר לא היה ניזון הוא, אבל היה לעולם אימא דנוזנת ממתנה ... ומיהו ביש נוכלין משמע, דלא טרפא ממקבל מתנה ... [תוס'].

לעת.

בנו, כלומר אם בנו מסרב מלמוד, עד שתיים עשרה שנה יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים, מכאן ואילך, יורד עמו לחייו, לרדותו ברצועה, ובחוסר לחם.

והכוונה לשנת שלוש עשרה עצמה ושנת שתיים עשרה עצמה, שעדיין אינם חייבים מהתורה, אבל אחר שיהיה הזכר בן שלוש עשרה שנה ויום אחד והנקבה בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, שהביאו שתי שערות, גדולים הם וחייבים הם מהתורה, ואין אנו צריכים לדברי אומנתו של אבילי.

ואמר לו רב לרב שמואל בר שילת, שהיה מלמד תינוקות, פחות מבן שש לא תקבל, בן שש תקבל, ותלעיט אותו תורה כשור, שאתה מלעיטו ואובסו מאכלי.¹

ומה שאמרו במסכת יומא, שמחנכים אותם לשעות, היינו שתי שנים קודם שיהיו גדולים.

- לתירוץ ראשון בגמרא, אין כאן מחלוקת בין שני הדינים הללו, שכן כבר מהיותו בן שש יש להלעיטו תורה כשור, ומכל מקום אין לרדת עמו לחייו עד שתיים עשרה שנה.

- ולתירוץ של אביי, שני הדינים הללו מדברים בשני דברים שונים, מקרא יש להלעיטו כשהוא בן שש², ולמשנה אין לרדת עמו לחייו עד שתיים עשרה שנה³. שכך אמרה לו אומנתו של אביי לאביי בן שש למקרא ובן עשר למשנה⁴.

רפואת עקיפת עקרב ועקיפת דבורה

אומנתו של אביי אמרה לו, שבן שש שנעקץ על ידי עקרב ביום שנשלמו שש שנתיו, אם לא יעשו לו רפואה בדוקה, לא יחיה. ורפואתו היא, שיערבו מרה של זיה לבנה בשכר, ובמשקה זה ימשחו אותו וישקו אותו.

המכניס בנו ללמוד תורה פחות מבן שש

ועוד אמרה לו אומנתו של אביי, בן שנה שנעקץ על ידי דבורה ביום שנשלמה שנתו, אם לא יעשו לו רפואה בדוקה, לא יחיה. ורפואתו היא, שיערבו במים אצוותא דדיקלא [=סיב שגדל סביב דקל תמר], ובמשקה זה ימשחו אותו וישקו אותו.

נתבאר לעיל שלדברי רב אין לקבל פחות מבן שש ללמוד תורה. ואמר רב קטינא, כל המכניס את בנו ללמוד תורה פחות מבן שש, רץ אחריו להברותו ולהחיותו, ואינו מגיעו, שהוא מסוכן למות מרוב חולשו. וי"א שחבריו רצים אחריו להיות פקחים בתורה כמותו, ואין מגיעים אותו. ונאמרו שני אופנים ליישב את הדברים הללו.

ורבינו תם פירש, שרפואת אלו הן כדי שלא ישכנו, אבל לאחר שנשכו, שוב אין רפואה מועלת לו.

- וי"א שכל הנכנס ללמוד תורה פחות מבן שש, יש בו את שני הדברים הללו, גופו נחלש הרבה, אבל זוכה ללמוד הרבה יותר מחבריו.

נכסי מלוג שמכרה האשה

אמר רבי יוסי בר חנינא, באושא התקינו, האשה שמכרה גוף נכסי מלוג בחיי בעלה, ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות שהחשיבו אותו כלוקח משעת כניסתה לנישואין וקדמה לקיחתו ללקיחת מי שמכרה לו האשה¹.

- וי"א שמי שגופו כחוש, אין להכניסו ללמוד פחות מבן שש, כי מסכנים אותו בכך שיחלש יותר וימות. ומי שגופו בריא, יש להכניסו ללמוד פחות מבן שש, שאז יהיה פקח בתורה ביותר.

השנה שיש להשלים התענית מעת לעת

חזר על הדבר ארבעים פעמים ודומה לו כמונח בכיסו

רב יצחק בר יוסף פגש את רבי אבהו, שהיה עומד באסיפת בני אדם של אושא, ושאלו, מי אמר את הדין הנ"ל, והשיבו, שרבי יוסי ברבי חנינא אמרו. חזר רב יצחק בר יוסף ארבעים פעמים, על כך שרבי יוסי ברבי חנינא אמר שמועה זו, והיה הדבר דומה לו כאילו מונח בכיסו.

אומנתו של אביי אמרה לו, שכשהזכר בשנת שלוש עשרה שלו, והנקבה בשנת שתיים עשרה שלה², עליהם להשלים התענית ביום הכפורים כל היום מעת

¹ לכאורה הכוונה לכך שילמדו תורה הרבה, כשור שמלעיטים אותו הרבה. אולם אפשר שלענין אחר דימה את לימוד הקטנים להלעטת השור, והוא, שהשור, כשמלעיטים אותו, אינו טורח בעצמו להכניס המאכל והכל נכנס על ידי טרחת אחרים, וכמו כן, כשמלמדים את הקטנים, אין ללמד באופן שהם יהיו צריכים לטרוח להכניס הלימוד לשכלם, אלא ילמדו באופן שיקלטו הדברים על ידם בלא מאמץ שלהם.

² והא דתנן במסכת אבות בן חמש שנים למקרא, היינו לגלגל, ולא למיספי ליה. [תוס'].
³ והא דתנן במסכת אבות, בן עשר למשנה, לא שירד עמו לחייו אלא לגלגל. [תוס'].
⁴ היינו בר שית ויום אחד, דומיא דבר עשר למשנה, דהו בר עשר ויום אחד, כי ההוא דמסכת אבות, דהתם הו בר עשר ויום אחד, דומיא דבן י"ג למצות. והשתא האי בר שית למקרא לא הו דומיא דבן עשר למשנה, דבר שית למקרא היינו למיספי ליה כי תורא, ובר עשר למשנה לא למיספי ליה אלא לגלגל עד י"ב שנה. [תוס'].
⁵ שהיא ממחרת להביא כח שאינה מתשת כח בלימוד תורה. [רש"י]. לא היה צריך לפרש כן, אלא שחינוך שלה לפני גדולתה, דהיינו י"ב שנה ויום אחד, כמו תינוק שחינוכו שנה לפני גדלותו. [תוס'].
⁶ כל הזכויות שמורות לי"א

עשיית צדקה בכל עת

נאמר, "אֲשֶׁרִי שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֹשֶׂה צְדָקָה בְּכָל יְעַת" (תהלים ק"ו ג), ונחלקו חכמים

¹ כן פירש בקונטרס, שנת י"ב, ומשום חינוך. ולר"י נראה, דבת י"ב שנה ויום אחד קאמר, דומיא דבר עשר, כדפרישית. ואשמעינן דלית לן השלמה דרבנן, כרבי יהודה בפרק בתרא דיומא. [תוס'].
² אליבא דרבי יוחנן דאמר קנין פירות קנין הגוף דמי, לא צריכא לתקנת אושא, אלא לריש לקיש, ואליבא דריש לקיש מסיק לה בפרק החובל. אי נמי לרבי יוחנן נמי אצטריך, כגון נותן מתנה לאשתו, שקנתה, ואין הבעל אוכל פירות. אי"נ דכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסייך. אבל אין לומר דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם, דהא תנן בפרק הכותב, דאם מכרה ונתנה קיים. [תוס'].
24

מהם יותר מבני האשה שהיו מרובים.

כיצד ניתן לעשות צדקה בכל עת.

ובדף צ"א יתבאר בעזה"י, שלא תיקנו חכמים שיהיו הבנים יורשים כתובת אמם אלא מהקרקעות, ובאופן שאחר שיטלו אלו ואלו כתובת אימותיהם, עדיין תישאר קרקע שווה דינר לקיים בה ירושה דאורייתא, אבל לא הניח האב קרקעות בכדי קיום כתובת בנין דכרין והותר, אין לבנים כתובת בנין דכרין, שבמקום שתיקנו נחלה של תורה לא תקנו כתובת בנין דכרין.

- לדעת רבותינו שביבנה או רבי אליעזר, העושה צדקה בכל עת, הוא זה שזן את בניו ובנותיו כשהם קטנים, שתמיד יום ולילה הם עליו, ודבר זה נחשב צדקה, כי אינו חייב לזון אותם.

- ולדעת רבי שמואל בר נחמני, העושה צדקה בכל עת, הוא זה שמגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאם.

מזונות הבנות

עשיית צדקה בלא כילוי ממונו

אחת מהתקנות שתקנו בי"ד בתנאי הכתובה, שהבנות שיהיו לו מאשתו, יהיו ניזונות מנכסיו, עד שיבגרו, או עד שינשא, וזהו שכותב לה בכתובה, "בנן נוקבן די יהוויין ליכי מינאי אינון יהוויין יתבן בביתי ומיתזון מנכסי עד דתיבגרון" או "עד דתלקחון לגוברין" [=בנות נקיבות שיהיו לך ממני יהיו יושבות בביתי וניזונות מנכסי עד שיבגרו או עד שינשא].

נאמר, "הון וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עִמָּדָת לְעַד" (תהלים קי"ב ג) לומר שיש צדקה שעושה לעד ואין ממונו כלה על ידה אלא הוא בביתו. ונחלקו רב הונא ורב חסדא באיזו צדקה דיבר הכתוב.

- אחד מהם אומר שהכוונה למי שלומד תורה ומלמדה לאחרים, שהיא מתקיימת בו, והרי הון ועושר בביתו, וצדקתו עומדת לעד, על שטרך ללמד לתלמידים.

- ואחד מהם אומר, שהכוונה למי שכותב תורה נביאים וכתובים, ומשאלים לאחרים, שהספרים קיימים לו, שאינם כלים, וצדקתו עומדת לעד.

שתי התקנות הנ"ל לאחר מיתה

על ידי בני בניו יש שלום על ישראל

דרשה זו דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים [ביום שמינוהו לנשיאות] בכרם ביבנה [היא ישיבת יבנה שהיו החכמים יושבים בה שורות שורות כשורות הכרם]. שתי תקנות מצינו שתקנו חכמים בתנאי הכתובה, אחת מהן שהבנים יורשים כתובת אימם, והשניה שהבנות ניזונות מנכסיו, ומעתה, כשם שהתקנה הראשונה, אינה אלא אחר מותו, שבמותו ירשו בניו כתובת אימם, כך התקנה השניה אינה אלא אחר מותו, שאחר מותו יהיו הבנות ניזונות מנכסיו, אבל בחייו אינו מחויב לזון את הבנות.

נאמר, "וְיִרְאֶה בְּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלֹום עַל יִשְׂרָאֵל" (תהלים קכ"ח ו), לומר שבכך שרואה אדם בני בניו נמנעת מריבה. ונחלקו חכמים איזו מריבה נמנעת בכך.

- לדברי רבי יהושע בן לוי, זה שיש לו בני בניו לא יבואו בניו לידי מריבה על ידי ייבום וחליצה.

- ולדברי רבי שמואל בר נחמני, זה שיש בנים לבניו, לא יבואו בניו לידי מריבה לפני דיני ישראל, שלא יוצרכו לפסוק להם מי קרוב וקודם בנחלה שהכל יודעים שהבנים קודם בנחלה.

לפרנסה נותנים גם ממטלטלים

כתובת בנין דכרין

מי שמת, והניח נכסים ובנות, כשהבנות באות להינשא, יש לתת להן נדוניה מנכסיו.

ואמר שמואל, שנדוניה זו נותנים לבת לפי מה שאומדים דעתו של אב לתת [=לפרנסה שמין באב], אם היה קיים, כמה היה נותן.

ומאחר שהדבר תלוי בכך, נותנים לה הן מקרקעות והן ממטלטלים, שהרי האב היה נותן מכל מה שהיה יכול לתת, בין מקרקעות ובין ממטלטלים.

ובדף נ"א יתבאר בעזה"י, שלדעת רבא, אין נותנים לפרנסת נדוניה אלא מקרקעות.

אחת מהתקנות שתקנו בי"ד בתנאי הכתובה, שאם מתה האשה קודם בעלה, וזכה הבעל בכתובתה, וירש ממנה את הנדוניה שהכניסה לו, כשימות הוא, ירשו בניה את הממונו הזה, ולא ירשוהו שאר בניו מנשים אחרות, וזהו שכותב לה בכתובה "בנין דכרין דיהוויין ליכי מינאי אינון יתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון" [=בנים זכרים שיהיו לך ממני הם ירשו את כסף כתובתיך יותר מחלקם עם אחיהם].

דף נ'

ולפיכך, מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתו, ואחר כך מת הוא, תחילה נוטלים אלו כתובת אמם ואלו כתובת אמם והשאר חולקים בשווה, ונמצא שאם היתה כתובת האחת מרובה מכתובת חברתה, או אם שהיו שתי הכתובות שוות, אבל בני האחת מועטים מבני האחרת, בני אותה שהיתה כתובה מרובה, נוטלים יותר מבני האשה שכתובתה מועטת, וכן אותם שהיו מועטים, נוטל כל אחד

מזון הבנות מקרקעות בלבד או גם ממטלטלין

ישב רב יוסף לפני רב המנונא^א, וישב רב המנונא ואמר, כשם שאין הבנים

^א משמע דרב יוסף היה קטן מרב המנונא. ובפרק קמא דקידושין משמע, דרב המנונא תלמידו של

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

אגבה את ארמונכם מכם.

יורשים אלא מן הקרקע, כך אין הבנות ניזונות אלא מן הקרקע.

השמיעו כל השומעים קולם, לומר היאך אמר כן, וכי הבנים יורשים רק קרקעות ולא מטלטלים.

שאל אותו רב יוסף, האם כוונתו לכתובת בנין דכרין. והשיב לו, כבודו שהוא אדם גדול, הבין כוונתי. שבאתי ללמוד דין תנאי כתובה של מזון הבנות, מדין תנאי כתובה של כתובת בנין דכרין, שכשם שלבנים לא תקנו להם לרשת כתובת אמם אלא מהקרקע, כך לבנות לא תקנו מזונות אלא מהקרקע.

ואמר רב יצחק בר יוסף, בעלייה התקינו, שיהו בנות ניזונות מן המטלטלין.

ואמר רב חייא בר יוסף, שרב זן בנות יתומות מחיטים של עליה, ונסתפקו מה היה הדבר שעשה רב.

האם היה הדבר בפרנסת נדוניה, ובדבר זה נתן להם מחיטים שהניח האב, שהם מטלטלים, כדעת שמואל לעיל, שלפרנסה נותנים לפי מה שאומדים דעת האב, ואפילו מטלטלין, ונקראו החיטים חיטים של עליה, על שם שאומדים דעתו של אב, כפי עילוי דעתו וותרנותו.¹

או שהיה הדבר בנתינת מזונות, ובדבר זה נתן להן חיטים שהניח האב, שהם מטלטלים, וכדעת רב יצחק בר יוסף, שהתקינו בעליה שיהיו הבנות ניזונות ממטלטלין, ונקראו חיטים אלו חיטים של עליה, על שם אותה תקנה שהתקינו בעליה.

ואמרו, שבידיו של רבי בנאי אחיו של רבי חייא בר אבא היו מטלטלים של יתומים, ובאו לפני שמואל, ואמר להם, שיתנו לבנות מהמטלטלים הללו. וגם במעשה זה יש להסתפק, האם הכוונה לפרנסת נדוניה, או למזונות.²

ומעשה היה בנהרדעא, ודנו בו דייני נהרדעא בפומבדיתא, ופסק רב חנא בר ביזנא לזון את הבנות מהמטלטלין. אמר להם רב נחמן, החזירו הדין,³ ואם לא

רב חסדא היה ... ורב יוסף חבירו של רב חסדא היה. אלא צריך לומר דתרי רב המנונא הוו. [תוס'].
¹ לקמן בפרק מציאת האשה פירש ר"ח, דהא דאמר שמואל שמין באב, לא ליפות כח הבת, ליתן לה יותר מעשור נכסים, אם האב היה וותרן, אלא לגרוע כחה, וליתן לה פחות מעשור נכסים, אם אנו יודעין שהוא עצרן, דלא מצינו שומא לעלייא אלא לגרועותא ... ומיהו הכא משמע עלוייא דאב דשמואל לעלייא קאמר. ויש לומר, דלענין מטלטלי דוקא הוי לעלייא, דכיון דשמין בדעת האב, גביא נמי ממטלטלי, אבל לענין כמה בדעת האב ליתן, הוי לגרועותא, שלא להוסיף על עישור אלא לפחות ... [תוס'].

² ואם תאמר, ומאי אולמיה הא דשמואל יותר מההיא דרב יצחק בר יוסף, דמבעיא לן אי סבר רב כותיה. ויש לומר, משום דשמואל עביד עובדא, מיייתי מיניה, ולא מסתבר ליה דרב פליג אדשמואל, דהא בלאו הכי משמע דרב זן היינו מזונות, אלא דמבעיא ליה משום דלא ניחא ליה למימר שיחלוק רב על המשנה, דקתני דמזונות הבנות הוי כירות בנין דכרין, ומיייתי ראייה משמואל דעביד עובדא, והכי נמי מצי סבר רב ... ואם תאמר, והיכי משמע מילתא דשמואל דאמר זיל זון דמזונות ממש קאמר יותר ממילתיה דרבי חייא בר יוסף דקאמר רב זן. ויש לומר דסברא הוא בשעה שפוסק הוראה יש לו לפסוק בלשון דליכא למיטעי, הילכך איכא למימר טפי דזיל זון ממש קאמר, אבל רבי חייא בר יוסף היה שונה קבלתו, ולא היה כל כך מדקדק בלשונו. [תוס'].

³ טועין בדבר משנה חשיב להו רב נחמן, והוא בעצמו היה יכול להחזיר הדין, אלא שבעלי דינין לא היו שומעין לו כמו לדיינין, לכך קאמר להו זילו אהדרו. [תוס'].

רבי אמי ורבי אסי היו סבורים להורות, שהבנות ניזונות מהמטלטלים. אמר להם רבי יעקב בר אידי, דבר שרבי יוחנן וריש לקיש לא עשו בו מעשה אתם תעשו בו מעשה?

רבי אלעזר היה ביקש סבור להורות במעשה מסוים שיהיו הבנות ניזונות מהמטלטלים. אמר לפניו רבי שמעון בן אליקים, רבי, יודע אני בדך, שאין מדת הדין אתה עושה, אלא מדת רחמנות [כלומר לפנים משורת הדין כי ראית בדבר זה שראוי לבנים לתת לבנות], אלא [אם תעשה כן] שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות [שמעיקר הדין הבנות ניזונות מהמטלטלין].

ומעשה בא לפני רב יוסף, והורה, שיתנו לבנות מזונות מהתמרים שעל המחצלות שתחת הדקלים. שאל אותו אביי, והלא אפילו בעל חוב שגובה מנכסים משועבדים, אינו גובה תמרים אלו, שהם מטלטלים, ואיך יגבו אותם הבנות למזונות, שכוחן גרוע מבעל חוב, שאינן גובות ממשועבדים. ומסקנת הגמרא, שלא אמר רב יוסף לתת לבנות אלא מהתמרים שעודם צריכים לדקל, שהם נחשבים כקרקע, אבל כשאינם צריכים לדקל, מאחר שעומדים להיקצץ, הרי הם כקצוצים¹, ונחשבים מטלטלים ואין גובים מהם.

דף נ"א

ומבואר בברייתא, שנחלקו חכמים בדין זה.

לדעת רבי – מוציאים למזון האשה והבנות בין מקרקעות ובין ממטלטלין.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר – מקרקעות מוציאים למזון האשה והבנות אבל לא ממטלטלין.

ומסקנת הגמרא, שאף שברוב מקומות הלכה כרבי מחבירו, בדין זה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, שכך אמר רבא, ההלכה היא שגובה מקרקעות ולא ממטלטלים, בין לכתובה, בין למזונות, בין לפרנסה².

הניח האב בנים ובנות, והיו לו נכסים מרובים, הבנים יורשים את הנכסים קרקעות ומטלטלים, והבנות ניזונות מהקרקעות בלבד. וכשהניח נכסים מועטים, הבנים יורשים את המטלטלים, והבנות קודמות לבנים לגבות מזונותיהן מהקרקעות.

הניח בנים ובנים או בנות ובנות בין היו הנכסים מרובים ובין היו מועטים, כל

¹ אף על גב דפלוגתא דרבי מאיר ורבנן היא בפרק שבעת הדיינין ... מכל מקום פריך הכא בפשיטות דכגוזו דמי, כמו שפירש ר"ח, דמההיא דפרק הכונס קיימא לן הכי ... [תוס'].

² ואם תאמר קשיא דרבא אדרבא ... ויש לומר דהא דאמר רבא הכא ממקרקעי ולא ממטלטלי, היינו בדלא אמידניה, והא דסבר רבא התם כרבי יהודה ושמואל, בדאמידניה שדעתו שתגבה ממטלטלי. וכי האי גוונא ... ונראה, דבזמן הזה, דכולהו גבי ממטלטלי, כתובה, ומזונות, מתקנת הגאונים, ופרנסה נמי, אגן סהדי שכל בני אדם רגילים להשיא בנותיהם ממטלטלי, וחשיב כמו באמידניה, דפסיק רבא כרבי יהודה. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

היורשים חולקים הכל בשווה.

להעלות ליתום בשביל יתומה

מעשה ביתום ויתומה, שמת אביהם, והניח מטלטלין ולא קרקעות, והיו הנכסים ביד אפוטרופוס, ובאו היתום והיתומה לפני רבא, כי רצה היתום שתיזון עמו אחותו, והאפוטרופוס אמר לא תיזון, כי אין הבנות ניזונות מהמטלטלין.

הורה רבא, שיש לתת ליתום מזונות יתרים מהנכסים, שיסיפיקו גם לאחותו.

ואף שדעת רבא, שאין נותנים ממטלטלים, לא למזונות, ולא לפרנסה, ולא לכתובה, לא אמר שתקבל היתומה בתורת מזונות, אלא היתום הוא יקבל, ויתן לה, ויש לתת לו עבור דבר כזה, שכן אם היה מבקש שפחה שתשמשנו, היו נותנים לו מהרכוש שהניח לו אביו, וכל שכן שרוצה מזונות עבור אחותו, שתהא עמו ותשמשנו.

תנאי כתובה המפורטים במשנתנו עד סוף הפרק

- א. עיקר כתובה – לכתולה מאתים ולא למנה מנה.
- ב. אחריות הכתובה – כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך.
- ג. פרקונה – לאשת ישראל, אם תשתבאי, אפרקינך, ואותבינך לי לאינתו. ולאשת כהן, אם תשתבאי, אפרקינך, ואהדרינך למדינתך.
- ד. כתובת בנין דכרין – בנין דכרין דיהו ליכי מינאי, אינון ירתון כסף כתובתיך, יתר על חולקהון דעם אחוהון.
- ה. מזון הבנות – בן נוקבן דיהוין ליכי מינאי, יהוין יתבן בביתי, ומיתזון מנכסי, עד דתלקחון לגוברין.
- ו. מזון האשה אחר שתאלמן – את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי, כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי.

עיקר הכתובה

כבר נתבאר, שהנישאת כשהיא בתולה, עיקר כתובתה מאתים זוז, והנישאת כשהיא אלמנה או גרושה, עיקר כתובתה מנה.

ומבואר במשנתנו, שכן הדין, בין אם כתב לה הבעל כתובה, ובין אם לא כתב לה כתובה, לעולם הנישאת בתולה כתובתה מאתים, והנישאת אלמנה כתובתה מנה, מפני שהוא תנאי ב"ד.

לדעת רבי מאיר – מאחר שטעם חיוב הכתובה הוא, שלא תהא האשה קלה בעיני בעלה להוציאה, שכשידע שצריך לתת לה כתובה, לא יוציאנה בנקל, לפיכך, כל זמן שהיא תחתיו, צריך להיות מחויב לה את כל סכום הכתובה, מאתים או מנה, אם יוציאנה, ואינו יכול לתת לה בעודה תחתיו מקצת מהסכום, על מנת שאם יוציאנה ישלים לה שאר הסכום, וכמו כן אינה יכולה

למחול לו בעודה תחתיו על מקצת מהסכום, שלדעת רבי מאיר, כל שאינו מחויב לתת לאשה מאתים או מנה, אם יוציאנה, הרי זו בעילת זנות.

ולדעת רבי יהודה – אף שצריך הכתובה היא מאתים או מנה, יכול לתת לה מקצת מהסכום בעודה תחתיו, ותכתוב לו שובר כנגד מה שקבלה, על מנת שכשיוציאנה ישלים לה את השאר בלבד, וכמו כן יכולה למחול לו על מקצת מהסכום בעודה תחתיו, אף בלא שתקבלו בפועל, ותכתוב לו שובר עליו. אמנם דווקא כשכתבה לו שובר, פחת חיובו ממאתים או מנה, אבל כל שלא כתבה לו שובר, אף על פי שלא כתב כתובה, אין אומרים מחלה לו על הכתובה, אלא וודאי לא מחלה, וסמכה על תקנת ב"ד, שהכל יודעים, שכל הנושא אשה יש לה כתובה, ומחויב לתת לה מאתים או מנה.

המוצא שטר חוב שיש בו אחריות נכסים

שטר חוב שיש בו אחריות נכסים, הוא שטר שכתוב בו בפירוש, ששיעבד הלווה נכסיו להלוואה, ובכך אפילו אם מכרם אחר ההלוואה, המלווה יכול לגבותם מהלקוחות.

ולדברי הכל, מי שמצא שטר חוב כזה, לא יחזירנו למלווה שיוכל לגבות בו חובו, ואפילו כשהלווה מודה שלא שילם חובו.

והסיבה לכך, כי יש לחוש, שמא באמת כבר פרע הלווה את חובו למלווה, ועשו המלווה והלווה קנוניא ביניהם, שיודה הלווה שלא שילם, ויבוא המלווה ויגבה חובו מהלקוחות של הלווה, ויחלקו ביניהם.

המוצא שטר חוב שאין בו אחריות נכסים

שטר חוב שאין בו אחריות נכסים, הוא שטר שלא נכתב בו בפירוש, ששיעבד הלווה נכסיו להלוואה.

ולדעת רבי מאיר – מאחר שלא נכתב בשטר אחריות נכסים, לא נשתעבדו נכסי הלווה להלוואה, ולכן אם מכרם, אין המלווה גובה מהם, ומאחר שאין המלווה יכול לגבות בשטר זה אלא מהלווה, כשהלווה מודה שלא שילם את ההלוואה, מחזירים את השטר למלווה, וגובה בו מהלווה.

ולדעת חכמים [שרבי יהודה בכללם^נ] – אחריות טעות סופר היא, שכשלא נכתב בשטר שנכסי הלווה משועבדים להלוואה, לא נעשה הדבר מדעת המלווה, כי בוודאי לא הסכים להלוות בלא שישתעבדו לו הנכסים, אלא שהסופר טעה, ושכח לכתוב זאת בשטר, ולפיכך כל שטר, גם כשלא נכתב בו אחריות נכסים, הרי הוא כשטר שנכתב בו אחריות נכסים, והמלווה גובה בו מנכסים שמכר הלווה אחר ההלוואה. ולפיכך, גם מי שמצא שטר חוב שאין בו אחריות נכסים, לא יחזירנו למלווה, אף על פי שהלווה מודה שלא שילם, שמא עשו קנוניא להוציא מהלקוחות של הלווה.

^נ דבני פלוגתיה דרבי מאיר, רבי יהודה הוה בהדיהו, שבדורו היה. [רשי"י].

אחריות הכתובה

תנאי ב"ד הוא, שכל נכסי הבעל הם באחריות הכתובה, ולא יוכל הבעל לייחד שדה מסוימת לגביית הכתובה, וממנה בלבד תגבה האשה את כתובתה כשתצא ממנו, ולפיכך, אפילו אם כתב לה שתגבה כתובתה משדה מסוימת השווה מנה, כל נכסיו אחראים לתשלום כתובתה, בין אם כתב זאת בפירוש בשטר הכתובה, "כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך", ובין אם לא כתב זאת.

לדעת רבי יהודה, אחריות טעות סופר, ולפיכך, בין אם כתב לה אחריות נכסים בפירוש, ובין אם לאו, הדין שווה, וכל נכסי הבעל משתעבדים לתשלום הכתובה, וכשיוצאת, גובה כתובתה מכל נכסיו, בין מנכסים שתחת ידו, ובין מקרקעות שמכר אחר כתיבת הכתובה.

ולדעת רבי מאיר, אחריות אינה טעות סופר, ולפיכך, כשנכתבה האחריות בשטר בפירוש, כל נכסי הבעל משתעבדים לכתובה, וגובה גם ממה שמכר אחר כתיבת הכתובה, אבל כשלא נכתבה האחריות בשטר בפירוש, אין הנכסים משתעבדים, שתוכל לגבות גם מקרקעות שמכר הבעל, אבל מכל מה שבידו, תוכל לגבות, אף על פי שכתב לה לגבות משדה מסוימת בלבד.

חמישה גובים מהמחוררים

רוב בעלי חובות, גובים את חובותיהם מנכסים שתחת ידי החייב, ומקרקעות שמכר לאחרים אחר ההלוואה, כי השתעבדו נכסיו לחוב קודם המכירה.

ולדעת רבי מאיר, מפני תיקון העולם אמרו חכמים, שחמישה בעלי חובות, אינם גובים את החוב, אלא מנכסים שתחת יד החייב [=נכסים בני חורין], ולא מנכסים משועבדים [ויש מהם גם לדעת חכמים], ואלו הם:

א-ב. פירות ושבח פירות. כלומר, מי שגזל שדה ומכרה לאחר, ועמד הלוקח, והשביח את הקרקע בפירות, ובשבח פירות, הדין הוא, שהנגזל נוטל ממנו את הקרקע עם כל השבח, [שהרי קרקע אינה נגזלת, ואם כן קרקע שלו השביחה, ואינו נותן לקונה אלא מה שהוציא על הקרקע כדי לשבחה], והלוקח הזה חוזר וגובה מהגזלן מה שנטלו ממנו, [כי אחריות המכירה עליו], את שווי גוף הקרקע הוא גובה אף מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל את הפירות והשבח אינו גובה אלא מנכסים שתחת ידו של גזלן, אבל ממשועבדים לא, והטעם לכך מבואר במסכת גיטין, מפני תיקון העולם, כי דברים אלו אינם קצובים, ולא יוכלו הלוקחות להיזהר מהם.

ג. המקבל עליו לזון את בניה ובנותיה של אשתו. הבנים והבנות הללו אינם גובים את המזונות מנכסים משועבדים, לפי שאינם דברים קצובים.^א

ד. שטר חוב שאין בו אחריות נכסים. לדעת רבי מאיר, אין גובים את החוב שבו מנכסים משועבדים.^ב

^א והא דתנן בהנשא, והיא נונית מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעל חוב, מוקמינן לה התם, בשקנו לה מידו, דסתם קנין לכתובה עומד. [רש"י].

^ב ואם תאמר תקשי מהכא לשמואל, דאמר ... אומר היה רבי מאיר, שטר שאין בו אחריות, אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא מנכסים בני חורין, והכא משמע בהדיא דגבי מבני חרי. ומיהו

- וחכמים חולקים, כי לדעתם, אחריות טעות סופר. אמנם גם לדעת חכמים, אם כתוב בשטר בפירוש, שהלווה אינו משעבד נכסיו להלוואה, אין המלווה גובה מנכסים שמכר.

ה. כתובת אשה שאין בה אחריות נכסים. לדעת רבי מאיר, אין גובים את החוב הזה מנכסים משועבדים.

- וחכמים חולקים, כי לדעתם אחריות טעות סופר, והאשה גובה כתובתה מנכסים משועבדים.

ו. כתבו התוס', אף על פי שהזכיר התנא מנין, "חמישה גובים מהמחוררים", ישנם עוד אחרים שגובים מהמחוררים, ששייר ולא מנה, והם **מזון האשה והבנות**.

תנאי ב"ד שהאיש מתחייב בכתובה לפדות את אשתו

תנאי ב"ד הוא, שהאיש מתחייב לאשתו בכתובתה, שאם תיפול בשבי, יפדה אותה.

ולכן ישראל, שאשתו הנופלת בשבי אינה נאסרת לו, כי גם אם אנסוה, עדיין מותרת לבעלה, הוא **כותב לה בכתובתה**, "אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו" [=אם תפלי בשבי אפדה אותך ואחזירך להיות לי לאשה].

וכהן, שאשתו נאסרת לו כשנופלת בשבי, שמא נאנסה שם, אף שאינו יכול להחזירה לו, חייב לפדותה, **וכותב לה בכתובתה**, "אם תשתבאי אפרקינך ואהדרינך למדינתך" [=אם תפלי בשבי אפדה אותך ואחזירך לארצך].

ומאחר שחייב זה של פדיון האשה מהשבי, הוא תנאי ב"ד, האיש מחויב בו, גם אם לא נכתב בכתובה.

אשת ישראל שנאנסה

מדין תורה, אשת ישראל שנאנסה, לא נאסרה בכך לבעלה, שנאמר בענין סוטה הנאסרת לבעלה, "וְשָׁכַב אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ מֵעֵינֵי אִשָּׁה וְנִסְתְּרָה וְהָיָה נִסְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהָיָה לָא נִתְפָּשָׁה" (במדבר ה' י"א), לומר לך, דווקא כשלא נתפסה, היא נאסרת לבעלה, אבל אם היה הדבר באונס, אינה נאסרת לו.

ולדברי אבוב דשמואל, אף שכן הוא דין התורה, שהאנוסה לא נאסרת לבעלה, למעשה אין לסמוך על כך, להתיר את האנוסה לבעלה, אלא כשהעידו עליה **עדים שצווחה והתנגדה, מתחילת הבעילה ועד סופה**, שבכך ניכר שהיתה כל הבעילה באונס, אבל כשהעידו רק על תחילת הבעילה שהיתה באונס, היא נאסרת לבעלה, כי יש לחוש, שמא אף שתחילת הבעילה היתה באונס, סופה היה ברצון, ומשום סוף הבעילה שהיה ברצון, נאסרה לבעלה.^א

ורב הקשה לאבוב דשמואל, והלא נתבאר, שיש חילוק בכתובה בין כהן לישראל, לענין ההתחייבות לפדות את האשה אם תיפול בשבי, הכהן מחויב לפדותה, אבל לא תחזור להיות אשתו, כי יש לחוש שנאנסה, ובכך נאסרה לו,

בלאו הכי איתותב שמואל התם מברייתא. ורשב"א אומר, דמהכא הוה מצי למידחי, דגט חוב שאין בו אחריות היינו שמפורש בו דלא למיגבי ביה ממשעבדי ... [תוס'].

^א אין להקשות מאסתר, דהות שריא למרדכי, דצדקת גמורה היתה. [תוס'].

שנבעלות ללסטים, מותרות לבעליהן, כי באונס הן נבעלות.

ומבואר, שכן הדין גם כשאנו רואים, שכשהנשים הללו אצל הלסטים, הן מוליכות להם לחם ומזון, ומושיטות להם חיצים לעזור להם במלחמותיהם, שאינן עושות כל זאת מחמת שמתרצות ללסטים, אלא מיראתם בלבד.

ורק אם הניחו להן הלסטים לשוב לבעליהן, ומעצמן הולכות עם הלסטים, נודע שנתרצו להם, ושוב אינן אנוסות, ונאסרות לבעליהן.

שבויית מלכות ולסטות

מלך גמור כאחשורוש, ששבה נשים לצורך תשמיש, בעילתן אצלו בעילת אונס היא, ואינן נאסרות בכך לבעליהן. והטעם לכך, כי יודעות הן, שמלך גמור לא ישא אשה שלקח בשבי, ולא יהיו בידו אלא כשפחות לצורך תשמיש, ואינן מתרצות לו לכך, והרי בעילתן בעילת אונס.

וכמו כן לסטים גמור, ששבה נשים לצורך תשמיש, בעילתן אצלו בעילת אונס היא, ואינן נאסרות בכך לבעליהן. והטעם לכך, כי אף אם ירצה הלסטים לשאת אותן לנשים, הן לא יתרצו לו לכך, להיות אשת לסטים, שהנישואין עמו קשים לה, ומאחר שאינן מתרצות בעילת אונס.

אבל לסטים שהתגבר, ולכד כמה עיירות, ומלך עליהם כמלך, [כמו שעשה בן נצר, שהיה ראש לסטים, והתגבר, ומלך על כמה עיירות, ולגבי שאר מלכים הוא נחשב כלסטים, ולגברי שאר לסטים הוא נחשב כמלך], אם שבה נשים לצורך תשמיש, אפשר שיתרצו לו, כי סבורות, אולי ישא אותן, ויהיו נשות המלך, ומאחר שכן הוא, כשהן נבעלות לו, אפשר שאין זו בעילת אונס, והן נאסרות לבעליהן.

דף נ"ב

חיוב פדיון אשה כשהיא אסורה לבעלה באיסור לאו

כלל בדינו, שהנושא אשה האסורה לו באיסור לא תעשה, אף על פי שהוא חייב לגרשה, יש לה עיקר כתובה, וכל הדברים הניתנים לאשה כשהיא יוצאת, ורק דברים הניתנים לאשה כשהיא עם בעלה, אין לה.

והנה כבר נתבאר, שיש חילוק לענין התחייבות האיש לפדות את האשה, בין כהן לישראל, שהישראל מתחייב לפדותה ולהשיבה להיות אשתו, והכהן מתחייב לפדותה ולהחזירה לארצה, אבל אינה חוזרת אליו, כי נאסרת לו.

ואמר אביי, שמאחר שכן הוא, אצל אשת ישראל, פדיונה הוא מהדברים הניתנים לה בעודה עם בעלה, ולכן כשהיא אסורה לו, כגון שהיא ממזרת או נתינה, מאחר שהוא מוציאה, אינו חייב לפדותה. אבל אצל אשת כהן, פדיונה הוא מהדברים הניתנים לה כשהיא יוצאת ממנו, ולכן, אף על פי שהיא אסורה לו, כגון כשהיא אלמנה, הוא חייב לפדותה, [ולכאורה הוא הדין כשהיא ממזרת או נתינה].

ורבא אמר, שכשם שלא תיקנו חכמים, שישראל יתחייב לפדות אשה

והישראל מחויב לפדותה ולהשיבה להיות אשתו, כי אף אם נשבת ונאנסה, לא נאסרה לו, ואם כן יש ללמוד מכאן, שאינה נאסרת לבעלה באונס, ואין לחוש שמא בסוף הבעילה נתרצית.

וששמע אבוח דשמואל שאלה זו שתק ולא ידע להשיב. קרא עליו רב את הכתוב "שָׂרִים עָצְרוּ בְמִלִּים וְכַף יְשִׁימוּ לְפִיהֶם" (איוב כ"ט ט), כלומר נסתתמו דבריו אף שהיה לו להשיב. שהיה יכול לומר בשבויה בלבד הקלו כי לא ראינו שנאנסה אלא שאנו חוששים לכך ודי לכך שנחוש שמא נאנסה אונס גמור, אבל כשיש עדים שנבעלה ולא צווחה עד סוף הבעילה יש לחוש שסוף הבעילה ברצון ונאסרה לבעלה.

ורבא חולק על דברי אבוח דשמואל, ואומר, שדי בכך שתחילת הבעילה תהא באונס, כדי שלא תאסר לבעלה, ואפילו יודעים אנו שהיתה סוף הבעילה ברצון, כגון שאומרת בסוף הבעילה, הניחו לו, שאילו לא נזקק לה, היא שוכרתו, אף על פי כן היא נחשבת כאנוסה גם בסוף הבעילה, כי אנו אומרים, שלא מרצונה נתרצית בסוף הבעילה, אלא הבעילה יצר על כרחיה, ולכן כל שהיתה תחילת הבעילה באונס, היא מותרת לבעלה.

ושינוי ברייתא כדעת רבא, שדרשה את המיעוט האמור בענין הסוטה הנאסרת, "וְהָיָה לָא נְתַפְּשָׁה" (במדבר ה' י"ג), לומר, היא נאסרת משום שנבעלה ברצון, ויש אחרת שאינה נאסרת, אף על פי שנבעלה ברצון, וזו היא שתחילתה באונס וסופה ברצון.

אשת כהן נאסרת לבעלה בבעילת אחרים גם באונס

כבר נתבאר, שאשת כהן נאסרת לבעלה, גם בביאת אונס.

ומצינו ברייתא, שדרשת זאת מהמיעוט האמור בענין הסוטה הנאסרת, "וְהָיָה לָא נְתַפְּשָׁה" (במדבר ה' י"ג), לומר, היא יש בה חילוק בין אונס לרצון, ורק כשהיה הדבר ברצון נאסרת, ויש אחרת שנאסרת גם כשהיה הדבר באונס, וזו היא אשת כהן.

המקודשת בתנאי שזנתה ומיאנה אינה נאסרת

נתבאר שאשת איש שזנתה, נאסרת בכך לבעלה. אמנם אם היתה מקודשת לבעלה בתנאי, ולא נתקיים התנאי, נמצא שלא היתה מקודשת לבעלה, ולפיכך אם זנתה, אינה נאסרת לו, כי אינה אשתו.

ולדברי רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל, ענין זה למד מהמיעוט האמור בענין הסוטה הנאסרת, "וְהָיָה לָא נְתַפְּשָׁה" (במדבר ה' י"ג), לומר, היא יש בה חילוק בין אונס לרצון, ורק כשהיה הדבר באונס מותרת, ויש אחרת שמוותרת גם כשהיה הדבר ברצון, וזו שהיו קידושיה קידושי טעות [שהיו על תנאי ולא נתקיים], אפילו זנתה ברצון לא נאסרה לו, כי אינה אשתו [שאפילו בנה מורכב על כתיפה, ממאנת והולכת לה].

הני נשי דגנבו גנבי

אמר רב יהודה, אותן נשים, שלסטים גונבים מתחת יד בעליהן, אף על פי

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

יוכל לקיים תנאו, להחזירה להיות אשתו, הפסידה ונפטר מחיובו לפדותה^א.

ומחלוקת החכמים הללו היא, כשהיא נדרה ואסרה עצמה, והוא קיים את הנדר, שאמר יתקיים הנדר, או החריש, ולא הפר ביום שמעו.

לדעת רבי אליעזר, כשהיא נודרת והוא מקיים את הנדר, מאחר שקיים את הנדר, הוא נחשב כמי שאסר אותה [=הוא נותן אצבע בין שיניה], ולכן אינו נפטר מחיוב פדיונה מחמת האיסור הזה.

ולדעת רבי יהושע, כשהיא נודרת והוא מקיים את הנדר, מאחר שהיא נדרה היא נחשבת כמי שאסרה עצמה [=היא נתנה אצבע בין שיניה], ולכן הבעל נפטר מחיוב פדיונה מחמת האיסור הזה.

ועל הדברים הללו הקשו שתי קושיות. (א) אם לדעת רבי יהושע, הסיבה לכך שהבעל פטור מלפדותה, כי היא אסרה עצמה, אם כן גם מכתובתה יהיה פטור, ולמה מודה רבי יהושע שהבעל חייב לשלם לה כתובתה. (ב) אם לדעת רבי יהושע הסיבה לכך שהבעל פטור מלפדותה, כי היא אסרה עצמה, אם כן מדוע יהיה חילוק בין נדרה קודם שנשבת או אחרי כן, הלא גם אם נדרה אחר שנשבת, היא הטילה על עצמה איסור, ומחמתה לא יוכל להחזירה לו, ולמה יתחייב לפדותה.

אופן ג. נחלקו אם חייב לפדותה כשמתחילה היתה מותרת ובסוף נאסרה.

מסקנת הגמרא, שמחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע היא במקום שבשעה שנישאת היתה ראויה לקיום פדיונה כפי תנאה, ולבסוף כשנשבת לא היתה ראויה לכך. שלדעת רבי אליעזר, מאחר שבשעה שנישאת היתה ראויה לכך, הוא חייב בפדיונה. ולדעת רבי יהושע, מאחר שכשנשבת לא היתה ראויה, אינו חייב בפדיונה. ולהלן יתבאר באיזה אופן נחלקו.

לדברי אביי, [א] כשאלמנה נשואה לכהן גדול, אף על פי שהיא אסורה לו, מתחילתה ועד סופה ראויה לקיום התנאי האמור בה, שאם תיפול בשבי, יפדה אותה, ויחזיר אותה לארצה, ולכן חייב לפדותה. [ב] וכמו כן כשכהן מדיר את אשתו, אף על פי שהיא נאסרת לו, מתחילתה ועד סופה ראויה לקיום התנאי האמור בה, שאם תיפול בשבי, יפדה אותה, ויחזיר אותה לארצה, ולכן חייב לפדותה. [ג] וכשממזרת או נתינה נשואות לישראל, מאחר שהן אסורות לו, מתחילה ועד סוף אינן ראויות לקיום התנאי האמור בהן, שאם תיפול בשבי יפדה אותה ותהא אשתו, ולכן אינו חייב לפדותה. [ד] והאופן שבו נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע הוא **כשישראל מדיר את אשתו, שמתחילה היתה ראויה לו**, ולקיום התנאי האמור בה, שאם תיפול בשבי יפדה אותה ותהא אשתו, **ולבסוף אינה ראויה לכך**, כי נאסרה לו מחמת הנדר. לדעת רבי אליעזר, מאחר שמתחילה היתה ראויה לקיום התנאי, נתחייב בו, וחייב לפדותה. ולדעת רבי יהושע, מאחר שעכשיו אינה ראויה לקיום התנאי, פטור מלפדותה. ולדברי סומכוס, דווקא כשנדר קודם שנשבת הוא פטור, שלא נדר כדי לפטור עצמו מפדיונה, אבל נדר אחר שנשבת לא פטר עצמו בכך מלפדותה.

^א מתוך פירוש רש"י משמע, שלפי דעת אביי, דווקא אשת ישראל הפסידה, כי לא יוכל לקיים תנאו, אבל אשת כהן לא הפסידה, כי עדיין יכול לקיים תנאו, ולכן פירש רש"י, שמחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע באשת ישראל.

האסורה לו, כך לא תקנו חכמים, שכהן יתחייב לפדות אשה האסורה לו, [שכן אין שום סברא שיהא חיובו של כהן לפדות את אשתו, גדול מחיובו של ישראל], ולעולם אין חיוב פדיון אלא באשה שנישאת לו בהיתר. **ומה שהתקינו אצל כהן שיהא חייב לפדות את אשתו גם כשהיא נאסרת לו, לא התקינו זאת לגרע כוחו, שיתחייב לפדות כל אשה האסורה לו, אלא רק את זאת שנאסרת לו מחמת שבייתה, כדי שלא תהא אשת כהן גרועה מאשת ישראל.**

חיוב פדיון אשה האסורה לבעלה משום נדר

שנינו ברייתא, בה מבואר, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, בדין אשה שאסורה לבעלה משום נדר, האם הבעל מחויב לפדותה כשנשבת, או לא. **לדעת רבי אליעזר, הבעל מחויב לפדותה**, [ונותן לה גם כתובה]. **ולדעת רבי יהושע, הבעל אינו מחויב לפדותה**, [אבל נותן לה כתובה]. ונאמרו שלושה אופנים לבאר מחלוקת זו.

אופן א. נחלקו במחלוקת אביי ורבי אשת כהן האסורה לו מחמת דבר אחר.

מתחילה אמרו, שמחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע היא, באיש שאסר את אשתו בהנאה, שמחמת איסורו זה, עליו להוציאה.

וכשהוא ישראל, הכל מודים, שאם נשבת אינו חייב לפדותה, שכן ישראל אינו מתחייב לפדות את אשתו, אלא כשהוא יכול להחזירה אליו, אבל כשהיא אסורה לו, ולא יחזירנה אליו, אינו מחויב לפדותה.

אבל כשהוא כהן נחלקו. **דעת רבי אליעזר כדברי אביי לעיל, שכהן מתחייב לפדות את אשתו גם כשהיא אסורה, ואפילו האיסור מחמת דבר אחר**, ולא מחמת שבייתה, ולכן אף על פי שהיא אסורה לו משום נדר הוא חייב לפדותה. **ודעת רבי יהושע כדברי רבא לעיל, שכהן כמו ישראל אינו מתחייב לפדות את אשתו כשהיא אסורה לו מחמת דבר אחר**, ורק כשנאסרת מחמת שבייתה לבד, הוא מחויב לפדותה, ואם כן, זו שאסורה משום נדר, אינו חייב לפדותה. וסומכוס השיב לרבי נתן, שגם לדעת רבי יהושע, מסתבר שאינו פטור מלפדותה אלא כשהדירה תחילה ואחר כך נשבת, אבל אם נשבת תחילה, מודה רבי יהושע, שלא יפטר מחיובו על ידי שידיר אותה, שאין זו אלא הערמה להיפטר מחיובו.

אופן ב. נחלקו מי גרם לאיסור כשהיא נדרה והוא קיים.

שוב אמרו, שכשהאשה אסורה על הבעל מחמת שאר איסורים שאינם נדרי האיש והאשה, כגון שהיא ממזרת או נתינה או אלמנה לכהן גדול, אפשר ששניהם מסכימים עם אביי, שישראל פטור מלפדותה, וכהן חייב, ואפשר ששניהם מסכימים עם רבא, שהן ישראל והן כהן פטורים מלפדותה.

אבל כשהבעל הוא זה שאסר אותה, כגון שהוא הדירה, לא יוכל להיפטר בכך מחיובו לפדותה, ולכן לדברי הכל, אף על פי שהיא אסורה מחמת נדר, הוא מחויב לפדותה. וכשהאשה היא זו שאסרה עצמה, מאחר שהיא גרמה לו שלא

ממנו פי עשרה משוויה, עליו לתת, ולפדותה.²

ורבן שמעון בן גמליאל מיקל בחיוב פדיון האשה בשני דברים. (א) אם מבקשים ממנו לפדותה ביותר משוויה, אינו פודה, שכן אמרו חכמים, אין פודים את השבויים יותר על כדי דמיהם, מפני תיקון העולם, שלא ירגילו לבקש הרבה בעבור פדיון השבויים. (ב) אם מבקשים ממנו לפדותה ביותר ממה שנתחייב לה בכתובתה, אינו חייב לפדותה בכך, שלא יהא טפל חמור מן העיקר, כלומר לא יתכן שיהא חיוב פדיון שהוא תנאי כתובה, יותר מהכתובה עצמה.

נשבית יותר מפעם אחת

נשבית האשה פעם אחת, חייב לפדותה מחמת תנאי כתובה, [לדעת תנא קמא בכל מחיר, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל כפי שנתבאר לעיל], אבל אם לאחר שפדה אותה פעם אחת, נשבית פעם שניה, שוב אינו חייב לפדותה מחמת תנאי כתובה, שלא תיקנו לה בתנאי כתובה אלא פדיון אחד.³

הרפואה היא בכלל מזונות שהאיש חייב לאשתו

כבר נתבאר בדף מ"ז שהאיש חייב לזון את אשתו. ומבואר במשנתנו, שכשם שהוא חייב לזון אותה, כך אם חלתה, הוא חייב לתת לה רפואות, שהרפואה בכלל המזונות, ששניהם צרכי חיות הם.⁴ אמנם, הרשות בידו לתת לה גט וכתובה, ומעתה תהא מוטלת על עצמה,⁵ כי אין אדם חייב לזון את גרושתו.

אלמנה ניזונית ומתרפאת מנכסי יתומים

בהמשך יתבאר בעזה"י, שמתנאי הכתובה, שאם ימות הבעל ותתאלמן אשתו, תהא ניזונית מנכסים שהניח ליורשיו. וכבר נתבאר, שהרפואה כמזונות, ואם

ולדברי רבא, [א] כשאלמנה נשואה לכהן גדול, מאחר שהיא אסורה לו, אף על פי שהיא ראויה לקיום התנאי האמור בה, שאם תיפול בשבי, יפדה אותה, ויחזיר אותה לארצה, אינו חייב לפדותה. [ג] וכשמזורת או נתינה נשואות לישראל, מאחר שהן אסורות לו, מתחילה ועד סוף אינן ראויות לקיום התנאי האמור בהן, שאם תיפול בשבי יפדה אותה ותהא אשתו, ולכן אינו חייב לפדותן. [ב/ד] והאופנים שבהם נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע הם כשכתה או ישראל מזיר את אשתו, שמתחילה היתה ראויה לקיום התנאי האמור בה, שאם תיפול בשבי יפדה אותה ותהא אשתו או יחזירנה לארצה, ולבסוף אינה ראויה לכך, שהרי כל שאסורה לו מחמת איסור שאינו שבייתה אינה בכלל התנאי. ובשני האופנים הללו, דעת רבי אליעזר, שמאחר שמתחילה היתה ראויה לקיום התנאי, נתחייב בו, וחייב לפדותה. ולדעת רבי יהושע, מאחר שעכשיו אינה ראויה לקיום התנאי, פטור מלפדותה. ולדברי סומכוס, דווקא כשנדר קודם שנשבית הוא פטור, שלא נדר כדי לפטור עצמו מפדיונה, אבל נדר אחר שנשבית לא פטר עצמו בכך מלפדותה.

נשבית אשתו אינו נפטר מלפדותה על ידי גט

נתבאר, שמי שנשבית אשתו חייב לפדותה. ומבואר במשנתנו, שאינו יכול לומר, הנני נותן לה גט וכתובה, ותפדה את עצמה, כי בשעה שנשבית היתה אשתו, וכבר נתחייב לפדותה. ותוסי' פירשו שאינו יכול לומר כן, כי כבר אכל את הפירות, שכנגדן נתחייב לפדותה.

נשבית האשה ומת בעלה

שנינו ברייתא בה מבואר, שכשנשבית האשה בחיי בעלה, ומת בעלה בעודה בשבי, אם נודע לבעל בחייו שנשבית אשתו, יורשיו חייבים לפדותה מנכסיו, ואם לא נודע לבעל בחייו שנשבית אשתו, יורשיו אינם חייבים לפדותה מנכסיו.

ומעשה ארע בימי לוי, שנשבית אשה בחיי בעלה, ונודע לבעל בחייו ומת, והיה לוי סבור שעל היורשים לפדותה, כדין הברייתא הנ"ל.

אמר לו רב, כך אמר חביבי [=רבי חייא שהוא דודו אחי אביו⁶], אין הלכה כברייתא הנ"ל, אלא כברייתא אחרת, בה מבואר, שבין אם נשבית האשה אחר מות בעלה, ובין אם נשבית בחיי בעלה ומת, ואפילו נודע לבעלה הדבר בחייו, בכל האופנים אין היורשים מחויבים לפדותה, שהרי תנאי פדיונה הוא, שיחזירנה ותהא אשתו, "ואותבינד לי לאינתו", וכל שמת ואינו יכול להחזירה להיות אשתו, בטל חיוב פדיונה.

עד כמה חייב הבעל לתת לפדיון אשתו מהשבי

לדעת תנא קמא, מי שנשבית אשתו, חייב לפדותה בכל מחיר, ואפילו מבקשים

² ואם תאמר והא דבעי בפרק השולח, אהא דתנן אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם, אי משום דוחקא דציבורא הוא או משום דלא ליגרו בהו טפי, תפשוט מהכא דמשום דוחקא דציבורא, דקתני פודה עד עשרה בדמיה. ויש לומר דאפילו לטעמא דלא ליגרו וליתו טפי, לא תקינו שלא יוכל לפדות אדם את עצמו יותר מכדי דמיו, שהרי "עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", והכא אשתו כגופו, והא דבעי התם למיפשט מהא דלוי פרקיה לברתיה עד תליסר אלפי דינרי, היינו משום דאין בתו כגופו. [תוס'].

³ כן פירש רש"י. ומתוך פירושו משמע, דאם נשבית פעם שנית, דאינו פודה כלל, אפילו בדמיה. וקשה דלעיל מסקינן תקנו מצוי למצוי דמשמע דפירות ופרקון מצויין יותר מכתובה וקבורה, לפי שאלו אינם אלא פעם אחת כל ימיה, אבל פירות ופרקון אפשר להיות כמה פעמים. וצריך לומר לפירושו, דאדרבה פירות ופרקון אינו מצוי, אבל קבורה חשיבא מצוי, לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים, כדאמר בירושלמי, וכן כתובה מצוי הוא. ור"ח פירש דרצה אינו פודה יותר מכדי דמיה, אבל כדי דמיה פודה. ותימה לרשב"א דאם כן לרבנן נמי תיקשי פרקון ופרקון שני אף על גב דכדי דמיה יותר על כתובתה, וברייתא אחרת משמע דאין פודה יותר על כתובתה, ויצטרך לשנויי תרי קולי אית להו בפרקון שני, ומשמע דלא צריך לשנויי הכי אלא לרבן שמעון בן גמליאל. [תוס'].

⁴ להלן לענין אלמנה, חילקו בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה. וכאן לענין מזונות האשה בחיי בעלה לא חילקו. ויל"ע בדבר.

⁵ לפי שרפואה היא בכלל מזונות, והרי קבלה כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו, אבל אינו רשאי לומר תקבל את גיטה ותפדה את עצמה, לפי שלא קבלה תשלום מפירות שאכל עד עכשיו. [תוס'].

⁶ כן פירש רש"י. ובאמת היה רבי חייא גם אחי אמו של רב, כמבואר בכמה מקומות.

כן כשתחלה האלמנה, תיטול גם רפואות מנכסים שהניח הבעל ליורשיו.

ודעת רבן שמעון בן גמליאל, שלא כל רפואה בכלל מזונות, שכן המזונות הם דבר שאין לו קצבה, שהרי צריכה היא למזונות תמיד, וכמו כן **רפואה שאין לה קצבה** [שהיא זקוקה לה תמיד] **הרי היא כמזונות**, ונוטלת מנכסים שהניח ליורשיו, אבל **רפואה שיש לה קצבה**, [שהיא זקוקה לה אלא לעיתים], אינה כמזונות, **ומתרפאת מכתובתה**.

ואמר רבי יוחנן, **עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה**, כי צריכים לה באופן קבוע, ולכן האלמנה נוטלת רפואה זו מנכסי יתומים.

לתת עצות לקרוביו שיפטרו מתשלום לאלמנה

קרובו של רבי יוחנן מת אביו, והניח האב אלמנה שהיתה ניוזנית מנכסים שהניח האב, והיתה אותה אלמנה חולה, וצריכה רפואה בכל יום, והיה קרובו של רבי יוחנן צריך לתת לה מנכסיו.

באו לפני רבי יוחנן, ויעץ לו רבי יוחנן, שילך לרופא, ויקצוץ עמו סכום מסוים, שתמורתו ירפא את האשה לעולם, ובכך תהיה רפואתה דבר שיש לו קצבה, ולא יתחייב קרובו לשלם זאת מנכסיו.

לאחר שיעץ זאת, התחרט רבי יוחנן על שיעץ, ואמר על עצמו, עשינו עצמנו כעורכי הדיינים^א, ואין לעשות כן, כמו ששנינו במסכת אבות, "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים".

ואמרו, **שמתחילה, היה רבי יוחנן סבור, שעליו לעזור בעצה זו לקרובו, כי נאמר** "הלא פרס לרעב לחמך ונעניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם" (ישעיהו כ"ח ז). **ולאחר מכן נתחרט, כי אמר, שאדם חשוב אין לו לעשות כן.**

כתובת בנין דכרין

כשהאשה יוצאת מהאיש בגט או במיתתו, היא נוטלת שלושה דברים. (א) עיקר כתובה מנה או מאתיים. (ב) תוספת כתובה, והוא מה שהאיש מתחייב להוסיף על עיקר הכתובה. (ג) נדוניה שהכניסה לו האשה. וכשהאשה מתה תחילה האיש זוכה בכל הדברים הללו שכן מאחר שמתה שוב לא תצא ממנו ולא יהא צריך לתת לה עיקר כתובה ותוספת כתובה וכמו כן מאחר שמתה הוא יורש את הנדוניה שהכניסה לו.

ותנאי ב"ד הוא, שכשהיה האיש נשוי מספר נשים, ומתו בחייו, וזכה בכתובותיהן, כשימות האיש, קודם שיחלקו כל בניו את רכושו בשווה, תחילה יטלו בני כל אשה את מה שהיה ראוי לה בכתובתה, ורק את שאר רכושו יחלקו בשווה, [ונפקא מינה, כשהיתה כתובת האחת מרובה מכתובת האחרת, שבניו זכותה שכתובתה מרובה יטלו יותר, או אפילו היו שתי הכתובות שוות, אבל בני האחת מועטים ובני האחת מרובים, וכשיחלקו בני כל אחת ואחת כתובת אמם, יהיה לכל

אחד מהמועטים יותר], וזהו שהאיש כותב בכתובה, "בנין דכרין דיהו ליכי מינאי, אינון ירתון כסף כתובתיך, יתר על חולקהון דעם אחוהון" [=בנים זכרים שיהיו לך ממני הם ירשו את כסף כתובתך יותר מחלקם עם אחיהם], ומכל מקום, גם אם לא כתב זאת בכתובה, תחילה נוטלים בני כל אשה את הראוי לה בכתובתה, ואחר כך חולקים השאר בשווה, מפני שהוא תנאי ב"ד, שיתחייב כל איש דבר זה בכתובתו.

ולהלן יתבאר בעז"ה, מדוע תיקנו חכמים תקנה זו, וכמו כן יתבאר בעז"ה פרטי התקנה הזו.

טעם תקנת כתובת בנין דכרין

אמר רבי יוחנן, משום רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין, **כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו נדוניה יפה** כמו שנותן לבנו, כלומר **מאחר שידע, שכל מה שכותב לבתו, ירשו בניה ולא בני אשה אחרת**, לא ימנע מלכתוב לה נדוניה יפה^ב.

טוב וראוי לאדם לתת נדוניה לבתו

נתבאר, שחכמים תקנו כתובת בנין דכרין, כדי שיקפוץ אדם לתת נדוניה יפה לבתו.

ואף על פי שדין תורה הוא, שבמקום שיש בנים, הבנים יורשים ולא הבנות, אף על פי כן ראוי לאב לתת נדוניה יפה לבתו, ואין לו לחוש, שבכך הוא מונע מבנו ממון שהיה ראוי לרשתו.

שכן גם ענין זה, שיש לאדם לתת נדוניה לבתו, דין תורה הוא, **כמבואר בדברי הנביא**, שאמר, "קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמקטו" (ירמיהו כ"ט ו), והנה לקחת נשים לבניו, יכול לעשות על ידי שיבקש מנשים להינשא לבניו, כדרך הארץ שהאיש מחזר אחר האשה, אבל היאך יוכל לתת בנותיו לאנשים, הלא אין דרך האשה לחזר אחר האיש, ועליו לצפות שיחזרו אחר בתו, ומתוך כך שאמר הנביא שיש לפעול גם בענין זה, על כרחך כוונתו, **שיש להלביש הבנות ולכסותן בבגדים ומלבושים נאים, ולתת להן נדוניה יפה, כדי שיקפצו עליהן, וירצו לשאת אותן, ומכאן שמצווה לתת נדוניה לבתו.**

ואב"י ורבא לימדו, שהשיעור הראוי לתת לבתו הוא עישור נכסיו.

עיקר כתובה ותוספת כתובה בכלל כתובת בנין דכרין

נתבאר, שהטעם לכך שהבנים יורשים כתובת אמם, כדי שיתן לה אביה נדוניה יפה, אחרי שידע שבניה יורשים זאת.

אמנם, מאחר שזה הטעם, לכאורה די היה בכך, שבני האשה ירשו את הנדוניה

^א וי"א דאין כתובת בנין דכרין נוהגת האידנא, דעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו, ועכשיו נוהגים ליתן לבת יותר ויותר, וכן נוהגין במדינת אלז. [רמ"א סימן קי"א סעיף ט"ז].

^ב אוהב אחד מבעלי דינין, ומטעים זכיותיו לדין, ועורך הדין לפני הדיינין לזכותו, מיקרי עורכי הדיינין, שעורך את הדיינין להפוך לבם לטובתו של זה. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

שהכניסה, שזה מה שאביה נותן לה, אבל מנה ומאתים של עיקר כתובה, וכן
תוספת שמוסיף לה הבעל, שלא אביה נתן לה, לא ירשו בניה.

ומכל מקום אמרו חכמים, שגם דברים אלו ירשו בניה של האשה, כי אמרו,
שאם בני האשה לא היו יורשים מה שהיה ראוי לה מבעלה, היה האב אומר,
אחרי שזה מקפיד על שלו מלהורישו לבני בתי, אף אני אמשוך ידי מהלרבות
לו נדוניה.

גם מי שלא נתן לה אביה נדוניה יש לה כתובת בנין דכרין

נתבאר, שהטעם לכך שהבנים יורשים כתובת אמם, כדי שיתן לה אביה נדוניה
יפה, אחרי שידע שבניה יורשים זאת.

אמנם, מאחר שזה הטעם, ועיקר הסיבה שהבנים יורשים את כתובתה הוא
משום שיש להם לרשת את הנדוניה שהכניסה, היה מקום לומר, שרק במקום
שנתן לה האב נדוניה, ירשו בניה את כתובתה, אבל כשלא נתן לה אביה נדוניה,
לא ירשו בניה כתובתה.

ומכל מקום לא חילקו חכמים בין כתובה לכתובה, ואמרו, שבכל אופן הבנים
יורשים את כתובת אמם.

בנות אינן יורשות כתובת בנין דכרין

מאחר שנתבאר, שטעם תקנת כתובת בנין דכרין הוא, כדי שיכתוב האב נדוניה
יפה לבתו, כשידע שבניה יורשים אותה, היה ראוי, שלא רק כשהיו לאשה בנים
זכרים, ירשו את כתובתה, אלא אף כשהיו לה רק בנות, ירשו בנותיה את
כתובתה.

ומכל מקום, כשאין לאשה בנים כי אם בנות, הבנות אינן יורשות את כתובתה,
ובני האשה האחרת נוטלים הכל, כי כשתקנו חכמים כתובת בנין דכרין, תקנו
שיהיו הבנים נוטלים כתובת האב כירושא מהאב, שכך הוא הלשון "ירתון",
ובת בין הבנים אינה יורשת, ולכן הבנות אינן נוטלות.

ואף שמהטעם הזה, כשהניח הבעל בנות בלבד מכל נשותיו, נמצא שהבנות
ראויות לרשת אותו, ואם כן יש להן לרשת גם כתובת בנין דכרין.

מכל מקום, גם באופן הזה אין הבנות נוטלות כתובת בנין דכרין, משום שלא
חילקו חכמים במשפט כתובת בנין דכרין, ומאחר שבת בין הבנים אינה נוטלת,
גם בת בין הבנות אינה נוטלת.

כתובת בנין דכרין אינה נגבית

לא ממטלטלים ולא מנכסים משועבדים

בדף נ' כבר נתבאר, שאין הבנים נוטלים כתובת בנין דכרין אלא מקרקעות,
[וכשהניח האב קרקעות כשיעור כתובות בנין דכרין ועוד דינר], אבל ממטלטלין אינן
נוטלים.

והטעם לכך, כי תנאי כתובת בנין דכרין, שהוא תנאי כתובה, דינו ככתובה,
וכשם שהכתובה אינה נגבית ממטלטלין שהניח האב, כך כתובת בנין דכרין

אינה נגבית מהם^א.

ואף שהכתובה נגבית גם מקרקעות שמכר האב, כי נשתעבדו לתשלום
הכתובה, כתובת בנין דכרין אינה נגבית מהם, כי הם נוטלים אותה בתורת
ירושה, כלשון התנאי "ירתון", ואין ליורשים נכסים שמכר האב.

אין דין כתובת בנין דכרין אלא כשיש מותר דינר

כבר נתבאר בדף נ', שאין הבנים נוטלים כתובת אמם, אלא כשהניח האב
קרקעות כדי שיעור כל הכתובות ודינר יותר, שאת הקרקע היתרה ירשו כל
הבנים בשווה כדין ירושה של תורה, אבל כשלא הניח האב דינר יותר משיעור
שתי הכתובות, לא תקנו חכמים שירשו הבנים כתובת אמם, שבמקום שעל ידי
קיום דין כתובת בנין דכרין יתבטל לגמרי דין ירושה של תורה, לא תקנו
כתובת בנין דכרין [=במקום דקא מיעקרא נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן].

נדוניית בתו של אבא סוראה לבנו של רב פפא

אחת מנשותיו של רב פפא היתה בתו של אבא סוראה, והיה לרב פפא בן
מאשה אחרת, ובא רב פפא להשיא את בנו זה, עם בת אחרת של אבא סוראה,
[ובכך שתי בנותיו של אבא סוראה, אחת נשואה לרב פפא, ואחת תהא נשואה לבנו של
רב פפא].

הלך רב פפא לבית אבא סוראה חמיו, שיכתוב לבתו האחרת נדוניה, מה
שמכניס לה לנישואין עם בנו של רב פפא.

יהודה בר מרימר היה דר במקומו של אבא סוראה, וכשמע שרב פפא בא,
יצא לקראתו, והלך עמו עד שהגיעו לפתחו של אבא סוראה, ושם ביקש יהודה
בר מרימר להיפרד מרב פפא.

דף נ"ג

אמר לו רב פפא ליהודה בר מרימר, יכנס כבודו עימי. ועמד יהודה בר מרימר
על עמדו. ראה רב פפא, שיהודה בר מרימר אינו חפץ להיכנס עמו. ואמר לו,
מדוע אינך חפץ להיכנס עימי, וכי משום מאמרו של שמואל [המובא להלן], שאין
ראוי לשנות נחלה של תורה, וסבור אתה שהתחייבות האב לנדוניית בתו היא
העברת נחלה של תורה, שנותן לבתו מה שהיה ראוי לבנו, והלא ענין זה, שיש
לאב לתת לבתו לנישואיה, הוא גם כן תקנת חכמים, כפי שנתבאר לעיל.

השיב לו יהודה בר מרימר, אם אמרו חכמים שראוי לאדם לתת לבתו כבנו,
מכל מקום לא אמרו לכפותו לעשות כן, אלא מה שיתן מדעתו ייתן.

אמר לו רב פפא, וכי בקשתי ממך שתבוא ותכפה עליו להרבות לי נדוניה, כנס
עמי, ואל תאמר לו דבר.

השיב לו יהודה בר מרימר, כניסתי עמך הרי זה כמו שאני כופה אותו להרבות
הנדוניה, כי יעשה זאת בשביל כבודי.

^א והשתא, שתקנו הגאונים שכתובה גובה ממטלטלי, כתובת בנין דכרין נמי גביא ממטלטלי, דהא
ככתובה שוויה רבנן. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

שידל רב פפא את יהודה בר מרימר, ונכנס עמו, ושתק.

ראה אבא סוראה שיהודה בר מרימר שותק, והיה סבור שיהודה בר מרימר כועס עליו, שאינו פוסק הרבה לנדוניית בתו, והוסיף וכתב לה כל מה שהיה לו. וכשראה שעדיין יהודה בר מרימר שותק, אמר לו, גם עכשיו אין כבודו מדבר, בחיי כבודו, לא הנחתי לעצמי כלום.

אמר לו יהודה בר מרימר, אם ממני היית נוטל עצה, גם מה שכתבת לא הוטב בעיני, שלא היה לתת כל כך הרבה.

אמר אבא סוראה, אם כן, עכשיו אחזור בל". אמר לו יהודה בר מרימר, זאת לא אמרתי, שתעשה עצמך אחד שאינו עומד בדיבורו.

אין להשתתף בהעברת נחלה

אמר לו שמואל לרב יהודה תלמידו, שינא [=מחודד], לא תהיה שותף אפילו כעד, בצוואה של מי שמניח את הראוי לירשו, ומצווה את נחלתו לאחר. ואפילו לא בצוואה של מי שמניח את בנו הרע ומצווה כל נחלתו לבנו הטוב, שאין לדעת איזה זרע יצא מהם, ולעולם אין ראוי לשנות את סדר הנחלה, מהסדר שקבעה תורה.

מכירת כתובה בטובת הנאה על ידי האשה

כל אשה היוצאת מבעלה בחייה, גובה עיקר כתובה, ותוספת כתובה, ונוטלת נדוניה שהכניסה לו. וכל אשה שמתה בחיי בעלה אינה נוטלת עיקר כתובת ולא תוספת כתובה ובעלה יורש את הנדוניה שהכניסה לו.

ואשה המוכרת זכותה בכתובתה, נכנסים הקונים תחתיה להיות כמותה, שאם תצא מבעלה בחייו, יטלו הכתובה והתוספת והנדוניה, ואם היא תמות בחיי בעלה, בעלה יטול הכל.

ולפיכך, אינה מוכרת זכות זו בשווי הכתוב בכתובה, שמא לא יטלו כלום, אבל מוכרת היא זכותה בטובת הנאה, כלומר בשווי שרוצה אדם לתת, כדי להיכנס בספק זה, שמא ירוויח הכל, ושלא יפסיד הכל.

כתובת בנין דכרין כשמכרה כתובתה או מחלה עליה

כבר נתבאר, שכשהאשה יוצאת מהאיש בגט או במיתתו, האשה נוטלת עיקר כתובה מנה או מאתים, ותוספת כתובה שהוסיף הבעל והתחייב לה יתר על עיקר הכתובה, ואת הנדוניה שהכניסה לו.

וכשמתה האשה בחיי בעלה, הוא זוכה בכל אלו, שכן מאחר שמתה אינו צריך לתת לה עיקר כתובתה ותוספת כתובה, וכמו כן הוא יורש את נדונייתה.

ותקנת חכמים היא, שכשהאשה מתה תחילה, והאיש זכה בכל אלו, כשימות האיש, בני האשה ירשו לבדם את כל מה שהיה ראוי לאמם, ואין בני שאר נשי

^א אף על גב דהן הן דברים הנקנים באמירה, היינו היכא דעמדו וקדשו, והכא כשרצה לחזור, עדיין לא קדשו. אי נמי הכא כבר קידשו קודם לכן ואחר כך כתב, ולא אמרינן הן הן דברים הנקנים באמירה, אלא כשקידשו אחר כך. [תוס'].
^ב הואיל ובידו הכתובה והוקל בעיניה להחליטה. כן פירש רש"י לפי המבואר ממהלך הסוגיה. אולם מפירושו רש"י בתחילת הסוגיה משמע שהסיבה לכך שמוכרת לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין, היא משום שכשהאשה מכרה לבעלה את הנדוניה בחייה, נמצא, שכשמתה לאחר מכן, לא הורשה לו דבר, וכל מה שבידו, מכח קנייתו שלו בידו, ולא מירושת אשתו, ולא תיקנו כתובת בנין דכרין, אלא כדי שירשו בניה, מה שירש הוא ממנה. ויל"ע בדבר.

האיש חולקים זאת עימהם, ותקנת זו היא הנקראת כתובת בנין דכרין.

ולחלן יתבאר בעזה"י, מה הדין, כשבחיי האשה, מכרה האשה את כתובתה לבעלה, או לאחרים, או שמחלה לבעלה על כתובתה, ומתה היא תחילה, ואחר כך מת בעלה, האם מחמת מכירתה או מחילתה הפסידו בניה כתובת בנין דכרין.

א. מכרה כתובתה לאחרים.

לדעת רבא, אשה שמכרה כתובתה בטובת הנאה לאחרים, לא הפסידו בניה כתובת בנין דכרין, שהרי גם כשמכרה כתובתה, אין המכירה מועילה, אלא אם תצא מבעלה בחייו, אבל אם היא תמות תחילה, בעלה יורש אותה. ומאחר שכשהיא מתה תחילה, בעלה יורש ממנה את כתובתה, דין הוא שבמותו יחזרו בניה וירשו ממנו את כתובתה, ככל דין כתובת בנין דכרין. ואין לומר, מאחר שהוקל בעיניה להפסיד את בניה כתובתה, שכן אם תצא מבעלה בחייה, לא תיטול כלום, ולא תוריש היא לבניה דבר, כמו כן לא יטלו בניה כתובת בנין דכרין אם היא מתה תחילה. והסיבה שאין לומר כן, כי מה שמכרה את כתובתה, הוא משום שהיתה זקוקה לממונו, והרי היא כאנוסה לכך, ולפיכך יש לנו לומר, שלא הפסידה בניה אלא באופן שחלה המכירה, כלומר אם תצא מבעלה בחייה, אבל אם תמות בחיי בעלה, ויירשנה בעלה, אין סיבה להפסיד את בניה, והם יורשים את כתובתה.

ב. מחלה על כתובתה לבעלה.

לדעת רבא, אשה שמחלה על כתובתה לבעלה ללא תמורה, [כלומר שתהא הנדוניה שלו, ואם תצא, לא תיטול הנדוניה ולא התוספת], הפסידו בניה כתובת בנין דכרין, שכן מאחר שמחלה על הכתובה בלא לקבל דבר הראתה, שהוקל בעיניה להפסיד את בניה כתובתה, שכן אם תצא מבעלה בחייה, לא תיטול כלום, ולא תוריש היא לבניה דבר, וכמו כן לא יטלו בניה כתובת בנין דכרין אם היא מתה תחילה.

ג. מכרה כתובתה לבעלה.

רב יימר סבא הסתפק, אם יש כתובת בנין דכרין, במקום שהאשה מכרה את כתובתה לבעלה בחייה, [כלומר שתהא הנדוניה שלו, ואם תצא, לא תיטול הנדוניה ולא התוספת]. האם מכירה לבעלה דומה למחילה לבעלה², ואין לבנים כתובת בנין דכרין, או שמכירה לבעלה היא כמכירה לאחרים, שעשתה זו מחמת צורך הממונו, ולא הפסידו בניה. ורבא פשט הספק ואמר, שדינה כמוכרת כתובתה לאחרים, ולא הפסידו בניה כתובת בנין דכרין.

נישאת על פי עד אחד קנסו אותה גם בכתובת בנין דכרין

במסכת יבמות מבואר, שאשה שהלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד והעיד

² הואיל ובידו הכתובה והוקל בעיניה להחליטה. כן פירש רש"י לפי המבואר ממהלך הסוגיה. אולם מפירושו רש"י בתחילת הסוגיה משמע שהסיבה לכך שמוכרת לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין, היא משום שכשהאשה מכרה לבעלה את הנדוניה בחייה, נמצא, שכשמתה לאחר מכן, לא הורשה לו דבר, וכל מה שבידו, מכח קנייתו שלו בידו, ולא מירושת אשתו, ולא תיקנו כתובת בנין דכרין, אלא כדי שירשו בניה, מה שירש הוא ממנה. ויל"ע בדבר.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

וכשמת הוא, אינה נטמאת לו², וכשמתה היא, אינו נטמא לה.

ג. ירושת הבעל.

בפרק יש נוחלין מבואר, שהבעל יורש את נכסי אשתו, [י"א מדין תורה וי"א מתקנת חכמים]. ומבואר, שגם בדבר זה יש חילוק בין ארוסה לנשואה, **נשואה שמתה, בעלה יורשה. ארוסה שמתה, בעלה אינו יורשה.**

אבל לעניין גביית הכתובה, אין חילוק בין ארוסה לנשואה, וכשם שבמות בעלה של הנשואה, היא גובה מנכסיו כתובתה, מנה או מאתים ותוספת. כך הארוסה, אם כתב לה בעלה כתובה, במותו היא גובה כתובתה.

ארוסה שמתה בעלה אינו חייב בקבורתה

רב נחמן, ועולא, ואבימי בר רב פפי, היו יושבים, וישב אצלם רב חייא בר אמי, ובא לפניהם אדם אחד, שמתה ארוסתו, ושאל על מי קבורתה מוטלת.

והנה בדף מ"ז נתבאר, שכנגד הכתובה של האשה, תיקנו חכמים שהאיש חייב לקבור את אשתו. ורב נחמן ועולא ואבימי היו סבורים, שהכוונה לכך, שמאחר שכשהאשה מתה, האיש נפטר מלתת לה עיקר כתובה מנה או מאתים, כנגד זה הוא חייב בקבורתה. ולפיכך אמרו לאותו האיש, או יקברנה כנגד הכתובה, או יתן לה כל הכתובה, מנה או מאתים.

אולם רבי חייא אמר להם, שמהברייתא [המובאת לעיל] משמע, שאף שהארוסה שיצאה מבעלה בחייה גובה כתובתה מנה או מאתים, וכן תוספת אם כתב לה, דווקא כשהוא מת בחייה יש לה כתובה, אבל כשהיא מתה בחייו, אין לה שום דין כתובה, ואינו חייב בקבורתה.

ומה ששינוי, שתיקנו לה קבורה כנגד כתובתה, לא כנגד עיקר הכתובה תיקנו לה, אלא כנגד הנדוניה שמכניסה לבעלה והוא יורש אותה, ודווקא את הנשואה הוא יורש, ולכן הוא מתחייב בקבורתה, אבל את הארוסה אינו יורש, ואינו מתחייב בקבורתה.

ואין לומר, שמכל מקום יתחייב בקבורתה, תחת מנה מאתים שהיה לו לתת לה, ועכשיו שמתה אינו נותן לה.

וביאר רב הושעיא את הטעם לכך, שכל זמן שלא מת הוא, ולא גירשה, עדיין לא נתחייב לה כלל מנה או מאתים, שהרי כך הוא כותב לה בכתובה, "לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב ליכיי", כלומר כשתצאי ממני ותהיי ראויה להינשא לאחר אז אתן לך, אבל כשמתה, עדיין לא נתחייב לה כלל מנה או מאתים, ואין להחשיבו כמי שירש מנה או מאתים, שכנגד זה יתחייב בקבורתה.

ארוסה שמתה אין לה כתובה

כשבא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר משמו של ריש לקיש, שהארוסה שמתה,

לה שמת בעלה, מותרת להינשא לאחר, כי ודאי לא תינשא לאחר, עד שתברר היטב שבעלה הראשון מת כדברי העד, וכדי שתעשה כן ותברר הדבר היטב, החמירו עליה, שאם יתברר שבעלה חי, לא תחשב בנישואיה לשני כאנוסה, אלא כמזנה, ויוצאת משני בעליה, ואין לה כתובה מאחד מהם, וכמו כן בניה מזה ומזה מפסידים כתובת בנין דכרין.

ואמנם מעיקר הדין, לא היה להם להפסיד כתובת בנין דכרין, כמבואר לעיל, שכשמכרה כתובתה מחמת אונס ממון, אין הבנים מפסידים, והוא הדין כשנישאת לאחר מחמת אונס, שהיתה מתאוה לבעל, אין לבנים להפסיד.

ומכל מקום, כדי שתברר היטב אם באמת מת בעלה או לא, החמירו עליה, וקנסו אותה, שאם יתברר שבעלה חי, תפסיד את כל תנאי כתובתה, ובכלל זה שיפסידו בניה כתובת בנין דכרין.

מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות באלמנותה

ישב רבין בר חנינא לפני רב חסדא, וישב ואמר משמו של רבי אלעזר, המוחלת כתובתה לבעלה, אין לה מזונות באלמנותה, שמזונות האלמנה הם מתנאי הכתובה, ומחלה עליהם.

אמר לו רב חסדא, אם לא שאמרת דברים אלו משמו של אדם גדול, הייתי אומר לך, "משיב רעה תחת טובה לא תמוש³ רעה מביתו" (משלי י"ז י"ג)

מספר דברים שנשואה יתירה על ארוסה

האשה מתקדשת לבעלה, בכסף או שטר או ביאה, ומאחר שעשה בה האיש אחד מהמעשים הללו, היא נקראת ארוסתו, ואסורה בכל שאר בני אדם, שהיא אשת איש. ואלו הם הקידושין. והנישואין הם, שאחר שקידש את האשה, הוא מכניסה לביתו להיות עמו. ורבי שנה ברייתא בה נמנו מספר דברים, שבהם הארוסה חלוקה מהנשואה.

א. אנינות.

מי שמת אחד מקרוביו, [א] אביו. [ב] אמו. [ג] אחיו. [ד] אחותו. [ה] בנו. [ו] בתו. [ז] ואשתו או בעלה, כל יום המיתה, הוא אונן, ואסור בקדשים. ובדבר זה יש חילוק בין ארוסה לנשואה, הנשואה נחשבת קרובה, להיות הוא אונן במיתתה, והיא אוננת במיתתו. אבל הארוסה אינה נחשבת קרובה לענין זה, וכשמת הוא, היא מותרת בקדשים, וכשמתה היא, הוא מותר בקדשים.

ב. טומאה.

מי שמת אחד מקרוביו, [א] אביו. [ב] אמו. [ג] אחיו. [ד] אחותו. [ה] בנו. [ו] בתו. [ז] ואשתו או בעלה, מצווה עליו להתעסק בקבורתו ואפילו הוא כהן שאסור לו להיטמא מצווה עליו להטמא לו בעסק קבורתו. וגם בדבר זה יש חילוק בין ארוסה לנשואה, הנשואה נחשבת קרובה, ולכן מצווה עליו להיטמא לה, ומצווה עליה להיטמא לו. אבל הארוסה אינה נחשבת קרובה לענין זה,

² אינה חייבת ליטמא לו, ואף על פי שמצווה להתעסק בששה מתי מצוה האמורים בפרשת כהנים, דכתיב "לה יטמא", מצוה זו אינה מהם, דלאו שארו היא, אבל אם רוצה היא ליטמא אינה מזהרת מליטמא אפילו כהנת, דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן. [רש"י].

³ "תמישי" כתיב.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח' 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

אין לה כתובה.

אמר להם אביי, לכו ואמרו לו, שקילא טיבותך שדיא אחיזרי [=חיזוק טובותיך, שאתה סבור שנחזיק לך טובה בזו, נטולה היא ממך, ומוטלת על הקוצים והחרולים], רב הושעיא כבר פירש שמועה זו בבבל.

מזון הבנות

תנאי ביי"ד הוא, שהאיש מתחייב לאשתו בכתובה, שאם ימות, הבנות שתלד לו אשתו, יהיו ניזונות מנכסיו, וזהו שכותב בכתובה, "בגן נוקבן דיהוין ליכי מינאי, יהוין יתבן בביתי, ומיתזון מנכסי" [=בנות נקבות שיהיו לך ממני, ישבו בביתי ויהיו ניזונות מנכסי], ומכל מקום, גם אם לא כתב זאת בכתובה, הבנות ניזונות מנכסיו, שכן הוא תנאי ביי"ד.

ולדברי הכל, כל זמן שלא בגרו הבנות ולא נתארסו, הן ניזונות מהנכסים שהניח האב.

וכמו כן לדברי הכל, אם בגרו הבנות, או נישאו, מאחר שבשני האופנים הללו הבת יוצאת מרשות אביה, שוב אינן ניזונות מנכסים שהניח האב.

אבל נחלקו חכמים מה דין הבנות שנתארסו בלבד ועדיין לא בגרו.

לדעת רב – משעת אירוסין ואילך אין הבנות ניזונות מנכסי האב, ואפילו עוד לא בגרו, שכך האיש מתחייב בכתובה, "בגן נוקבן דיהוין ליכי מינאי, יהוין יתבן בביתי, ומיתזון מנכסי עד דתלקחון לגוברין" [=עד שילקחו לאנשים], והכוונה לאירוסין, שבאירוסין האשה מתקדשת לאיש. וכן דעת תנא קמא בברייתא.

ולדעת לוי – גם אחר שעת אירוסין, כל זמן שלא בגרו ולא הגיע שעת כניסת הבנות לנישואין, הן ניזונות מנכסי האב, שכך האיש מתחייב בכתובה, "בגן נוקבן דיהוין ליכי מינאי, יהוין יתבן בביתי, ומיתזון מנכסי עד דתבגרון" [=עד שיבגרו], וכל שלא בגרו [או נישאו] יש להן מזונות. וכן דעת רבי אלעזר בברייתא.

ורב יוסף שנה ברייתא, בה מבואר, שהבנות ניזונות עד שעת הווייה. אכן יש להסתפק בדבר, האם הכוונה להווייה של אירוסין, כדעת רב, או להווייה של נישואין, כדעת לוי. ועלה הספק בתיקו.

ואמרו, שרב חסדא שאל מרב יוסף, אם שמע מרב יהודה רבו, האם לארוסה יש מזונות או לא². והשיב רב יוסף, שלא שמע מרבו, אבל יש ללמוד זאת מסברא. ואמר לו רב חסדא, שאם מסברא הוא אומר, יש סברא לומר גם אחרת.

מצד אחד יש לומר, שהארוסה, משעה שנתארסה, אין לה מזונות מאביה, שכן הסיבה לכך שתיקנו חכמים מזונות לבת, כדי שלא תתבזה לחזר על הפתחים, ומאחר שנתארסה, שוב אין לחוש לכך, כי כשיראה הארוס שאין לה מזונות, וזקוקה לחזר על הפתחים, יזון אותה, שאינו רוצה בבזיונה.

ומצד שני יש לומר, שכל זמן שהארוס לא כנס את ארוסתו, אינו בטוח שישאנה, שאומר שמא ימצא בה מום, ומאחר שספק אצלו אם ישאנה, מספק

² לא שמיע ליה פלוגתא דתנאי דלעיל. אי נמי שמיע ליה, ומבעיא ליה היכי הלכתא. [תוס'].]

אינו משליך מעותיו לחנם, לזון מי שאפשר שלא ישאנה, ולכן היא זקוקה למזונות האב.

- ללשון ראשון, רב יוסף אמר שארוסה אין לה מזונות מחמת הסברא הראשונה, ורב חסדא השיב לו, אם מסברא, אפשר שיש לה מזונות, מחמת הסברא האחרונה.

- ללשון שני, רב יוסף אמר שארוסה יש לה מזונות מחמת הסברא האחרונה, ורב חסדא השיב לו, אם מסברא, אפשר שאין לה מזונות, מחמת הסברא הראשונה.

מזונות לגרושה או אלמנה או ממאנת

נתבאר, שמתנאי הכתובה, הבנות ניזונות מנכסי אביהן אחר מותו, אמנם אם נישאו, מאחר שהנשואה יוצאת מרשות אביה, שוב אינן ניזונות מנכסיו, ואפילו אם לאחר מכן נתגרשו מהנישואין או נתאלמנו, ויצאו מרשות בעליהן.

ומבואר בברייתא, שכן הדין כשנישאו, אבל אם רק נתארסו, ולאחר מכן נתגרשו או נתאלמנו, ואפילו הן זקוקות לייבם, כל זמן שלא בגרו, הן חוזרות להיות ניזונות מנכסי האב. [ואפילו לדעת רב, שאמר, ארוסה אינה ניזונית, אם נתגרשה מהאירוסין, חוזרת לקדמותה²].

והנה כשנישאו בקטנות אחר מיתת האב, אף שנישואין שלהן מדרבנן, מכל מקום מאחר שבפועל הן נשואות, יצאו מרשות האב, ואינן ניזונות מנכסיו. אולם נחלקו חכמים מה הדין אם מיאנו בנישואין אלו, ועקרו אותם.

לדעת תנא קמא בברייתא – מאחר שעקרו את הנישואין, הרי הן כמי שלא נישאו כלל, ויש להן מזונות מנכסי האב.

ולדעת רבי יהודה – מאחר שכבר יצאה מרשות האב על ידי הנישואין, שוב אינה חוזרת להיות ניזונית מנכסיו.

כתובת יבמה על נכסי בעלה הראשון

מי שמת בלא בנים, אשתו מתייבמת לאחד מאחיו, ומבואר במסכת יבמות, שאחר שהתייבמה לאח, הרי היא אשת האח לכל דבר, כשאר נשים שנושא

² פירש בקונטרס דהיינו מן האירוסין, דמן הנשואין לכולי עלמא לית לה, דכיון שנפקה שעה אחת ממזונות, שוב אין לה, אבל מן האירוסין לא פקעי, דקסבר ארוסה יש לה מזונות. ואם תאמר אם כן אמאי נקט אלמנה, כיון דאפילו לא נתאלמנה יש לה מזונות. ויש לומר לאשמועינן אבל מן הנשואין אפילו נתאלמנה אין לה. ואי נמי לאשמועינן דוקא אלמנה מן האירוסין יש לה מן הנשואין אין לה, אבל ממאנת אף על גב דנשאת אית לה, ואתי שפיר הא דאמר ממאנת איכא בינייהו. ואם תאמר ובשומרת יבם מאי אתא לאשמועינן, דאי למידק דוקא מן האירוסין אבל מן הנשואין לא, מאי איריא שומרת יבם, אפילו אלמנה שאינה זקוקה ליבם נמי אין לה. ויש לומר דנקט שומרת יבם לרבותא, דלא מיבעיא ארוסה דאכתי מיחסרא מסירה לחופה, אלא אפילו שומרת יבם, דלא מיחסרא, שיכול לבא עליה בעל כרחא, אפילו הכי, יש לה מזונות. [] ורבינו תם מפרש אלמנה בבית אביה שהיתה נשואה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה והיינו בבית אביה יש לה מזונות, הואיל כשנתאלמנה או נתגרשה אכתי לא מת האב ולא בא זמן חיוב מזונות, ולא מיפסיד מידי ... ואין נראה, דכיון דנשאת, שוב אין לה מזונות, דאין לאב רשות בה. ופירוש הקונטרס נראה עיקר. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

האת, [ואם בא האח להוציאה, מוציאה בגט, ואם רוצה, מחזירה אחר הגט].

אכן בדבר אחד יש הבדל בינה לבין שאר נשים שנושא, שכל שאר הנשים שנושא, [אם מתגרשת ממנו, או שמת], גובות את כתובותיהן מנכסיו, והאשה שייבם, [אם מתגרשת ממנו או מת], אינה גובה כתובתה מנכסיו, אלא מנכסיו בעלה הראשון, שהראשון התחייב לה כתובתה, אבל הייבם, אשה הקנו לו מן השמים, והוא לא התחייב לה, ולא שעבד נכסיו לכתובתה.

אמנם תקנת חכמים היא שאם לא היו נכסים לבעל הראשון, גובה כתובתה מנכסיו הייבם, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

מזונות לבת יבמה

נתבאר שיבמה שנתייבמה גובה כתובתה מנכסיו בעלה הראשון שכתב לה כתובה ולא מנכסיו ייבם. ורק כשלא הניח הבעל הראשון נכסים גובה כתובתה מנכסיו הייבם.

ונסתפק ריש לקיש, מה הדין כשהייבמה ילדה לייבם בנות, ומת הייבם, האם הבנות ניזונות מנכסיו הייבם אחר מותו, או שאינן ניזונות. ועלה הספק בתיקו.

- **לפי הפירוש הראשון בתוס', אם הניח הבעל הראשון נכסים, דין פשוט הוא, שהייבמה והבנות ניזונות מהם, שכן תנאי כתובה ככתובה, וכשם שאת הכתובה עצמה גובה מנכסיו הבעל הראשון, כך גובה תנאי כתובה מנכסיו, ומתנאי הכתובה שהיא היא ובנותיה ניזונות מהנכסים אחר מות הבעל. וכמו כן, כשלא הניח הבעל הראשון נכסים, דין פשוט הוא, שהייבמה עצמה ניזונת מנכסיו הייבם, שהרי נתבאר, שכשלא הניח הבעל הראשון נכסים, הייבמה גובה כתובתה מנכסיו הייבם, וכשם שגובה מהם כתובתה כך ניזונת מהם, שתנאי כתובה ככתובה. וספקו של ריש לקיש הוא רק לענין מזונות הבנות, כשלא הניח הבעל הראשון נכסים, והספק הוא, האם כשתקנו חכמים שכשאינו לראשון נכסים, תגבה משני, תיקנו תקנה זו רק בדברים שהיא עצמה גובה, או גם בדברים הניתנים לבנות.**

- **ולפי הפירוש השני בתוס', לאלמנה עצמה לעולם יש מזונות, או מנכסיו ראשון או מנכסיו שני, כפי שנתבאר, ולבנות בודאי אין מזונות מנכסיו הראשון, ואפילו הניח נכסים, שהרי הראשון כתב לה, "בני נוקבן דיהוו ליכי מינאי", כלומר בנות שיהיו לך ממני יהיו ניזונות מנכסיו, והבנות הללו אינן בנות הבעל הראשון, אלא בנות הייבם, וספקו של ריש לקיש האם יש לבנות מזונות מנכסיו השני, שכן מצד אחד אפשר, שמאחר שאינן יכולות לגבות מנכסיו הראשון, לעולם גובות מנכסיו שני, ומצד שני אפשר, שרק מה שהיה ראוי לגבות מראשון, ואין לו, גובה משני, אבל מה שאין ראוי לגבות מראשון, אינה גובה גם משני^א.**

מזונות לבת שניה

כשהאשה אסורה לאיש מדברי סופרים, כגון שניות לעריות שאסרו חכמים, אם נשאה, אין לה כתובה [כשמוציא אותה], ולא מזונות מנכסיו [אם מת בעודה עימו].

^א וצריך עיון אי הוה מצי למיבעי נמי לענין כתובת בנין דכרין, דדלמא לית לה, דהא מאחיו ירית, או דלמא איכא למיחש דלמא מימנע האב ולא יהיב, דחייש דלמא נפלה לה קמיה יבם. ומיהו אארוסה נראה דלא הוה מצי למיבעי לענין כתובת בנין דכרין, דהא לא יהיב לה אב מידי כל זמן שהיא ארוסה. [תוס']

ונסתפק רבי אלעזר, האם כשקנסו את השניה להפסיד כתובתה, הפסידה כל תנאי כתובתה, ובכלל זה מזונות הבנות, אף על פי שהבנות לא חטאו. או שדווקא בדברים הראויים לאשה עצמה, קנסו אותה, כי חטאה, אבל את הבנות שלא חטאו לא קנסו, ויש להן מזונות מנכסיו האב. ועלה הספק בתיקו.

דף נ"ד

מזונות לבת ארוסה

הארוסה יש לה כתובה מנה או מאתיים, ואם כתב לה בעלה תוספת, יש לה גם תוספת. אולם חכמים לא תקנו לכתוב כתובה אלא בשעת הנישואין.

ונסתפק רבא בדין ארוס שבא על ארוסתו, וילדה לו בת, ומת קודם הנישואין, [ויש לו בנים שירשו נכסיו]. האם מאחר שמשעת אירוסין יש לארוסתו כתובה, כשמת, בתו ניזונת מנכסיו מחמת תנאי כתובה של מזון הבנות. או מאחר שלא תקנו חכמים לכתוב כתובה אלא משעת נישואין, אין אדם מתחייב בכל תנאי הכתובה אלא בשעת נישואין, וזה שמת בעודו ארוס, לא נתחייב מזונות הבנות. **ועלה הספק בתיקו.**

כתובה לאנוסה

נערה שנאנסה ונישאת לאנס, ככתוב, "וַתֵּן הָאִשׁ הַשְּׂכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנְּעָר חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹא תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָשָׂה לָּהּ לֹא יִזְכֵּל שְׁלָחָהּ כֹּל גְּמִיּוֹ" (דברים כ"ב כ"ט), ומת, נחלקו בה חכמים אם יש לה כתובה כשאר נשים.

לדעת רבי יוסי ברבי יהודה – כשם ששאר נשים, כשמת בעליהן נוטלות כתובה, כך זו, כשמת בעלה נוטלת כתובה, **וכתובתה** ממנו מנה, ככתובת בעולה, שהרי כשנשאה אחר האונס היתה בעולה.

ולדעת חכמים – האנוסה אין לה כתובה, כי כבר שילם האנס קנס לאביה, ככתוב, "וַתֵּן הָאִשׁ הַשְּׂכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנְּעָר חֲמִשִּׁים כֶּסֶף", **ויצא כסף קנסה בכתובתה.**

מזונות לבת אנוסה

נערה שנאנסה, ונישאת לאנס, ולאחר מכן ילדה לו בת, ומת האנס.

לפי דעת רבי יוסי ברבי יהודה, האומר, שאנוסה יש לה כתובה, דין פשוט הוא, שיש לה כל תנאי כתובה, ובכלל זה מזונות הבנות, ואם כן הבת ניזונת מנכסיו אביה האנס.

אבל לפי דעת חכמים, האומרים, שאנוסה אין לה כתובה, נסתפק רב פפא אם יש לבתה מזונות מנכסיו^ב. שכן מצד אחד אפשר לומר, שמאחר שאין לאנוסה כתובה, אין לה תנאי כתובה, ואין הבת ניזונת מנכסיו אביה. ומצד שני אפשר

^ב תימה דאנוסה גופה תיבעי. [תוס']

א. כשמתרצה להינשא לאיש אחר.

לדברי רב נחמן אמר שמואל, אם בקשו ממנה להינשא לאיש אחר, ונתרצה להינשא לו [=תבעה להינשא ונתפייסה], שוב אינה נחשבת כיושבת אלמנה על בעלה, שהרי מסכימה להינשא לאחר, ומאותה שעה שנתרצה, אין לה מזונות.

ורב ענן אמר משמו של שמואל, שאין הכוונה לכך שנתרצה להינשא לאיש מסוים, אלא כל שמגלה דעתה, שאם יבוא לפניו אדם הגון, תינשא לו, נחשבת כאינה יושבת אלמנה על בעלה, אף אם למעשה לא בא לפניו איש הגון שנתרצה להינשא לו, ולכן, אם בקשו ממנה להינשא לאיש מסוים, ואמרה, איני רוצה להינשא כלל, כי יושבת אני אלמנה על בעלי, יש לה מזונות, אבל אמרה, איני רוצה להינשא לאיש זה, שאינו הגון לי, גלתה דעתה, שאם היה הגון, היתה נישאת לו, ואם כן לא מחמת בעלה היא מתעכבת, והרי זו כאינה יושבת אלמנה על בעלה ואין לה מזונות. [=אמרה מחמת פלוני בעלי, יש לה מזונות, מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לה, אין לה מזונות].

ב. זינתה.

לדעת רב חסדא, אלמנה שזנתה, אינה נחשבת כיושבת אלמנה על בעלה, ושוב אין לה מזונות.

ורב יוסף חולק, ואומר, שבכך שזנתה, לא ביטלה ישיבתה כאלמנה על בעלה, שאפשר שנאנסה על ידי יצרה לזנות ואין זה אלא דרך אקראי בעלמא.

ג. כיחלה ופרכסה.

לדעת רב חסדא ורב יוסף, אלמנה שכוחלת עיניה, ומפרכסת עצמה להיראות נאה, מגלה דעתה שאינה מתעכבת מלהינשא מחמת כבוד בעלה, ושוב אינה נחשבת כיושבת אלמנה עליו, ואין לה מזונות.

ומסקנת הגמרא, שאין האלמנה מפסידה את המזונות מחמת אף אחד מהדברים הנ"ל, ורק מחמת שני הדברים הבאים, האלמנה מפסידה את המזונות. כן משמע לכאורה מלשון הגמרא, אולם התוס' כתבו, שרק מחמת שני הדברים האחרונים, [זינתה ופרכסה], אינה מפסידה מזונות, אבל מחמת הסכמתה להינשא, היא מפסידה את המזונות כמו מחמת שני הדברים הבאים.

ד. תובעת כתובתה בבי"ד.

לדברי רב יהודה אמר שמואל, אלמנה התובעת כתובתה בבי"ד, משעה שתבעה כתובתה, אין לה מזונות.

ה. מוכרת כתובתה אף חוץ לבי"ד.

אלמנה שמכרה כתובתה, או משכנה כתובתה, או עשתה כתובתה אפותיקי לאחר, כלומר שייחדה קרקע המיועדת לכתובתה לבעל חובה, ואמרה לו, מקרקע זו תגבה חובי, משעה שעשתה אחד מהדברים הללו, הרי היא כמי שגבתה כתובתה, ואין לה מזונות.

מתי האלמנה מפסידה את המזונות כמנהג יהודה

נתבאר, שאנשי ירושלים ואנשי גליל היו מתחייבים בכתובותיהם, שתהא

לומר, שדווקא עיקר כתובה לא תקנו לאנוסה, שהרי סיבת תקנת הכתובה היא, שלא תהא האשה קלה בעיני בעלה להוציאה, וזו שאינו יכול להוציאה, ככתוב "לא יוכל שְׁלָחָה פֶּלַעַם וְקִיּוֹ", לא הוצרכו לתקן לה כתובה, ודווקא עיקר כתובה לא הוצרכו לתקן לה, אבל שאר תנאי כתובה שהוצרכו לתקן לה, תקנו לה, ובכלל זה שיהיו הבנות ניוזנות מנכסיו. ועלה הספק בתיקו.

מזונות האלמנה

תנאי בבי"ד הוא, שהאיש מתחייב לאשתו בכתובתה, שאם ימות, תהא ניוזנית מנכסיו כל ימי אלמנותה, וזהו שכותב בכתובה, "את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי" [=את תהיי יושבת בביתי וניזונית מנכסי כל ימי משך אלמנותיך], ומכל מקום, גם אם לא כתב זאת בכתובה, האלמנה ניוזנית מנכסיו, שכן הוא תנאי בבי"ד.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, שכן הוא התנאי כמנהג ירושלים וגליל, אבל ביהודה היה התנאי שונה במקצת.

היכן האלמנה ניוזנית

נתבאר, שהאיש מתחייב לאשתו, שאחר מותו תהא יושבת בביתו, וניזונית מנכסיו, כלשון התנאי, "את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי", ולפיכך אין היורשים יכולים לומר לה, לכי לבית אביך, ושם נזון אותך, אלא נותנים לה מדור בבית בעלה לפי כבודה.

אמנם כל זה כשהניח האיש בית, אבל אם לא הניח אלא בקתה, כלומר בית צר, שאין היורשים יכולים לדור בו יחד עם האלמנה, יכולים לומר לה, לכי לבית אביך, שהרי כך התחייב לך בעליך, "את תהא יתבא בביתי", ולא "את תהא יתבא בבקתי", וזו בקתה ולא בית^א.

- ולדעת רב יוסף, כשלא הניח האיש בית אלא בקתה, אף על פי כשלא מתקיים התנאי, "את תהא יתבא בביתי", לא נפטרים בכך מכל תנאי המזונות ומיתזנא מנכסיו, ומחויבים לתת לה מזונות במקום שהיא נמצאת.

- ולדעת מר בר רב אשי, כשלא הניח האיש בית אלא בקתה, מאחר שלא מתקיים התנאי, "את תהא יתבא בביתי", נפטרים בכך מכל תנאי המזונות ומיתזנא מנכסיו, ואין לה מזונות כלל וכלל. ואין הלכה כמר בר רב אשי.

מתי האלמנה מפסידה את המזונות כמנהג ירושלים וגליל

נתבאר, שלמנהג ירושלים וגליל, יש לאלמנה מזונות מנכסי בעלה, כל ימי משך אלמנותה, כלומר כל הימים שהיא יושבת כאלמנה על בעלה. ולהלן יתבאר בעזה"י, באלו אופנים אינה נחשבת כיושבת אלמנה על בעלה, ומפסדת המזונות.

^א "בבית" יתירא דריש, דתקון למכתב "בביתי" תרי זימני, "ואת תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי". [רש"י]. כשאין להן כי אם ביקתי, היא מפסדת, דלכולי עלמא יכולין לגרשה, וביש להם בתים טובים, היא מרווחת בהאי לישנא דבית, שמשתמשת במדור כדרך שנתמשה בחיי בעלה, כדאמרינן בהנשוא, ואין לחלופי לה לגרוע ממנו, או שמא אפילו לכיוצא בו. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

האלמנה ניזונית מנכסיהם כל זמן שיושבת כאלמנה.

וכמו כן נתבאר, שאנשי יהודה היו מתחייבים באופן אחר, והוא, שתהא האלמנה ניזונית מנכסיהם עד שירצו היורשים לתת לה כתובתה, ולפיכך, ביהודה, אם היו היורשים רוצים, היו נותנים לה כתובתה על כרחא, ופוטרים אותה לדרכה.

ההלכה בענין התחייבות מזונות האלמנה

נתבאר, שאנשי ירושלים ואנשי גליל נחלקו עם אנשי יהודה, עד מתי האיש מתחייב לאשתו מזונות אחר מותו.

לדעת רב – הלכה כאנשי יהודה, שהאיש מתחייב מזונות לאלמנתו, **עד שירצו היורשים לתת לה כתובתה**. וכן נהגו בבבל ובכל הכרכים [=פרוודהא] הסמוכים לה.

ולדעת שמואל – הלכה כאנשי גליל שהאיש מתחייב מזונות לאלמנתו **כל ימי משך אלמנותה בביתו**. וכן נהגו בנהרדעא ובכל הכרכים הסמוכים לה^א.

ואמרו, שכל המקומות שמוודים שם את התבואה במידת קב של נהרדעא, נמשכים אחר נהרדעא.

התחייבות הכתובה היא כמנהג מקום האיש

מעשה באשה בת העיר מחוזא, שהיא מכרכי בבל, והיתה נשואה לאיש מנהרדעא. ונתאלמנה, והיתה רוצה להיות ניזונית מנכסי בעלה, והיורשים רוצים לתת לה כתובה ולפוטרה, ובאו לדין לפני רב נחמן.

שמע רב נחמן את קולה, והכיר שמדברת בלשון בני מחוזא, ואמר, בבל וכל כרכיה נהגו כרב, ואם כן הדין עם היורשים.

אמרו לו, והלא היתה נשואה לאיש מהעיר נהרדעא. אמר להם, אם כן, הלא נהרדעא וכל כרכיה נהגו כשמואל, ואם כן הדין עם האלמנה.

בגדים שעל האלמנה בפירעון כתובתה

לדעת רב, כשבי"ד מגבים לאלמנה את כתובתה מנכסי היתומים, אומדים כמה שווים הבגדים שהיא לבושה בהם, ומחשבים זאת כחלק מתשלום הכתובה, [=שמין מה שעליה], והסיבה לכך היא, שהבגדים שעליה, שלהם הם ולא שלה, ואם נוטלת אותם, הרי היא נוטלת משלהם, ולכן יש לפחות לה כנגדם מתשלום הכתובה.

ולדעת שמואל, כשבי"ד מגבים לאלמנה את כתובתה מנכסי היתומים, אינם מחשבים את הבגדים שעליה כחלק מתשלום הכתובה. וגובה כל סכום כתובתה בנוסף על הבגדים שלבושה בהם, [=אין שמין מה שעליה], והסיבה לכך

^א פירש ר"ח, ובמקום שיש מנהג, ילכו אחר המנהג, ובמקום שאין מנהג, יעשו כשמואל, דהלכתא כוותיה. והא דאמר בסמוך עד היכן נהרדעא, לאו משום דאין הלכה כשמואל, אלא משום דשאר בבל נהגו כרב ... [תוס'].

היא, שהבגדים שעליה, שלה הם ולא שלהם, ומאחר שהם שלה תיטול אותם בלא לפחות לה כנגדם מתשלום הכתובה.

ואמר רב נחמן שהלכה כדברי רב. ואף שלכאורה יש להביא ראיה לדברי שמואל מהמשנה במסכת ערכין, באמת אין משם ראיה לדבריו.

שכך מבואר שם, שמי שהקדיש נכסיו, או העריך עצמו, והגזבר בא למשכנו, אינו רשאי למשכן את כסות אשתו ובניו, ולא בגדים שצבע לצרכם, אף על פי שעדיין לא לבשום, ולא סנדלים שקנה עבורם, אף על פי שעדיין לא השתמשו בהם, שכל אלו שייכים לאשתו ובניו, ולא שלו הם, ולפיכך אין לגזבר ליטול מהם. ולכאורה מכאן ראיה שבגדי האשה, שלה הם ולא שלו, ואם כן כשגובה כתובתה, אין לחשבם כחלק מתשלום הכתובה, שהרי כבר בחייו היו שלה, כדברי שמואל.

אולם באמת אין ראיה מהמשנה הזו לדברי שמואל, כי אפשר שאין הבעל נותן לאשתו את בגדיה במתנה, אלא על דעת שתהיה עמו, או תשב עליו כאלמנה, אבל על דעת שתצא ותיקחם עימה, לא הקנה לה, ואם רוצה ליטלם, יש לחשב זאת כחלק מתשלום הכתובה.

ומעשה בכלה של אחד מבני ביתו של בר אלישיב, שנתאלמנה, והיתה תובעת כתובתה מהיתומים, ובקשה שיבואו אתה לבי"ד. אמרו לה, בושה היא לנו שתלכי בבגדים שאת לבושה בהם כעת. הלכה ולבשה והתכסתה בכל בגדיה, ובאו לפני רבינא. אמר להם, הלכה כרב, שאלמנה שמין מה שעליה.

בגדים שעל לקיט בתשלום שכרו

נחלקו רב ושמואל, האם כשבעל הבית משלם לשכירו הגר בביתו מה שקבע עימו, הוא מחשב כחלק מהתשלום את הבגדים שקנה בעבורו, או שמשלם לו שכרו חוץ מהבגדים הללו.

- **לדברי רב כהנא**, כמחלוקתם לענין אלמנה, כך מחלוקתם לענין לקיט, שלדעת רב שמין מה שעליו, ולדעת שמואל אין שמין מה שעליו. ועשה רב כהנא סימן לשתי הלכות אלו כדעת רב, "יתמא [=לקיט] וארמלתא, שלח [=הפשיטם בגדיהם] ופרק [=וצא]".

- **ולדברי רב חייא בר אבין**, לענין לקיט החליפו רב ושמואל דעותיהם, שלדעת רב אין שמין מה שעליו, ולדעת שמואל שמין מה שעליו.

ציווה לתת נדוניה לבתו והוזלה

מעשה באחד, שהיה נוטה למות, והיה מצווה לבניו קודם מותו [=צוואת שכיב מרע], שיתנו לבתו נדוניה מנכסיו, והכוונה בדבריו, לסך קצוב וידוע של מלבושים ותכשיטים שהיו רגילים לתת באותו מקום לנדוניה של הבנות, ובאותה שעה שציווה, היתה הנדוניה ביוקר, ולאחר זמן הוזלה.

אמר רב אידי בר אבין, לא זכתה הבת בממון, כפי שווי הנדוניה בעת הצוואה,

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

אלא יקנו לה הנדוניה כפי מה שהיא עתה בזול, והרווח ליתומים [=פורנא ליתמי].

המזונות שנותנים לה. אבל כשהאיש מייחד לאשה קרקע "במזונות", משמעות הדבר, שהקרקע הזו נתונה לה בחוב המזונות, ובה הוא פורע חובו, ואין לה מזונות אלא מאותה הקרקע.⁷

ציווה לתת סך מסוים מהיין והתייקר היין

מעשה באחד, שהיה נוטה למות, והיה מצווה לבניו קודם מותו [=צוואת שכיב מרע], שיתנו לבתו נדוניה ארבעה מאות זוז מיין שהיה לו, ולאחר מותו התייקר היין.

אמר רב יוסף, לא נתכוון להקנות לה יין בכמות כזו שהיה שווה בשעת צוואתו ארבע מאות זוז, [והרוויחה, שטיטול אותו היין, אף על פי שעתה שווה יותר], אלא כוונתו היתה, לשעבד לה כל היין, שיהיו לה מתוכו ארבע מאות זוז, ולפיכך, ימכרו היין ביוקר, ויתנו לה ארבע מאות זוז בלבד, והרווח ליתומים.⁸

המייחד קרקע לצורך מזונות

קרוביו של רבי יוחנן, היה אביהם נשוי אשה, שהיתה מרבה לאכול, ובאו לשאול מרבי יוחנן עצה, מה יעשו, שלא תפסיד כל ירושתם.

אמר להם רבי יוחנן, לכו ואמרו לאביכם, שקודם מותו ייחד לאשתו בצוואתו קרקע מיוחדת למזונותיה, ובכך לא תוכל לגבות מזונות אלא מאותה קרקע, ולא תפסיד שאר נכסים.⁹ [י"מ שהדבר מועיל, רק אם תשמע האשה, ותשתוק, שבכך היא מקבלת זאת על עצמה, ומוחלת שלא תיטול משאר קרקעות. וי"מ שהדבר מועיל, כי בכך נעשה כמחלק נכסיו בחייו, ונמצא שזכו הירושים בשאר נכסים כמקבלי מתנה, ולא כירושים, ואין האלמנה גובה מהנכסים שנתן בחייו לאחרים].

באו ואמרו זאת לריש לקיש, ואמר, אין לכם תועלת ותקנה בדבר זה, שאינו אלא חיזוק לאשה, לומר אם לא יתנו לך מזונות ברווח, טלי קרקע זו להעדפה, אבל עדיין כל הנכסים משועבדים למזונותיה.

אמרו לו, והלא רבי יוחנן לא אמר כן. והשיב להם, לכו ותנו לה מזונות,¹⁰ ואם לא אוציא לכם רבי יוחנן מאוזניכם.¹¹

באו לפני רבי יוחנן, אמרו להם, מה אעשה, שכנגדי [=אנוש כערכי] חלוק עלי.

ואמר רבי אבהו, שלמד מרבי יוחנן, שיש חילוק בדין זה. כשהאיש מייחד לאשה קרקע "למזונות", אינו מפקיע השעבוד משאר קרקעות, אלא מוסיף לה כח בקרקע זו, שאם לא יתנו לה די צרכה, תיטול גם קרקע זו, כתוספת על

⁸ ואם תאמר דבפרק התקבל, גבי גניבא יוצא בקולר הוה, כי נפק אמר הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דהרפניא, וקאמר התם, דלא קנה רבי אבינא, דחמרא לא קאמר, דמי חמרא לא קאמר, אלא מחמרא קאמר, ואין סברא לחלק בין מחמרא, למן חמרא. ויש לומר דהתם נמי מסיק מחמרא לייפות את כחו. [תוס'].

⁹ אע"ג דלעיל [בדף נ"ב] נתחרט רבי יוחנן על מה שהשיאן עצה, הכא אין גנאי, כיון דבדעתה תלוי, אם תרצה לקבל. [תוס'].

¹⁰ מלשון זה משמע שלפני ריש לקיש באו לאחת מיתת אביהם, שכבר היו צריכים לתת לה מזונות. ואפשר שלא נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, שרבי יוחנן אמר להם לייחד "במזונות", וטעו וייחד לה "למזונות", וכשבאו לפני ריש לקיש, כבר היה הדבר אחר מותו, ולא יכלו לתקן, וגם רבי יוחנן אמר להם שלא יוכל לסייע עתה. ולי"ע בדבר.

¹¹ כלומר משמתינן לכו ותפיקו על כרחכם. [ע"פ רש"י יבמות ס'].

סליק פרק נערה

⁷ תימה דבפרק המקבל מסיק, דלא שני אמר לכתובתה, לא שני אמר בכתובתה, ארבע מאה זוזי דאינון מאתן, גבי הבו לה ארבע מאה זוזי לברת. ויש לומר, דהכא דווקא, לפי שהיא מוחזקת במזונות, אמרינן למזונות ריבה לה מזונות, אבל התם אין הבת מוחזקת. אי נמי התם לא הוה ליה למימר אלא הבו לה ארבע מאה זוזי, ומדקאמר לכתובתה, משמע דעם של בעל קאמר, דליהוי ארבע מאה זוזי, אבל הכא דצריך לפרש למזונות, יש לחלק. [תוס'].

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח23
מסכת כתובות מ"ב - נ"ד
כ"ה אדר - ח' ניסן

מפתח עניינים

פרק רביעי נערה שנתפתתה

דף מ"ב

- 1..... תשלומי פיתוי ואונס.....
1..... תפוסה.....
1..... התשלומים לאב כשעמדה בדין בנערותה והאב קיים.....
1..... עמדה בדין בנערותה בחיי האב ולא הספיק לגבות.....
1..... שבועת הפיקדון.....
1..... שבועת הפקדון בטענת אונס ופיתוי.....
1..... שבועת הפיקדון בכפירת קנס שכבר נתחייב בו.....
2..... להוריש לבניו קנס שעמד בו בדין.....
2..... קנס אונס ומפתה הנחשב ממון.....
3.....

דף מ"ג

- 3..... בת הניזונית מהאחים מעשה ידיה למי.....
3..... מעשה ידי אלמנה לבנים.....
3..... לענין הרווחה בתו עדיפה לו מאלמנתו.....
4..... לענין זילותא אלמנתו עדיפה לו מבתו.....
4..... ראיית רב יוסף ממשנתנו.....
4..... מסקנת הסוגיה בענין מעשה ידי הבת הניזונית מהאחים.....
5..... לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך.....
5..... חבלות הבת השייכות לאב.....
5..... כתובת קטנה או נערה מן האירוסין למי.....
5..... מי שמתו שני בעליה.....
5..... כתובת נערה או קטנה מן הנישואין למי.....
6..... ממתי נשתעבדו נכסים לכתובה.....
6..... הוציאה עליו שתי כתובות.....

דף מ"ד

- 7..... שני שטרות היוצאים בזה אחר זה.....
7..... מיתת אשת איש המזנה.....
7..... הוצאה אל פתח בית אביה אינה מעכבת.....
8..... דין מוציא שם רע.....

- 8..... המוציא שם רע על היתומה.....
8..... יתומה שנאנסה או נתפתתה יש לה קנס.....
9..... המוציא שם רע על הקטנה.....
9..... כל מקום שנאמר "נַעַר" חסר.....
9..... דף מ"ה.....
9..... שלוש מידות בדין זנות אירוסין של נערה.....
9..... חטא כשהוא הדיוט ונעשה נשיא או משוח.....
10..... זנתה כשהיא ארוסה והעידו עליה אחר שבגרה.....
11..... חלוק בין זנות שלה להוצאת ש"ר שלו כשנתארסה נער ונישאת בוגר.....
11..... מקום סקילת נערה מאורסה שזנתה.....
11..... מקום סקילת עובד עבודה זרה.....
12..... עונשו של מוציא שם רע.....
12..... דף מ"ו.....
12..... האומר "ערך חציי עלי" או "חצי ערכי עלי".....
12..... לימוד עונש מוציא שם רע מהכתובים.....
12..... אזהרה למוציא שם רע.....
13..... עדות שעל ידה נעשה מוציא שם רע.....
13..... הוציא שם רע על הנישואין הראשונים.....
13..... הוציא שם רע על נישואי אחיו.....
13..... ביאור הפרשה כדעת חכמים וכדעת ראב"י.....
14..... ביאה של הוצאת שם רע.....
14..... זכויות שיש לאב בבתו כשהיא קטנה או נערה.....
14..... מנין שהאב זוכה בקידושי כסף של בתו.....
15..... מנין שהאב זוכה בבתו בקידושי שטר וביאה.....
15..... דף מ"ז.....
15..... מציאת הבת לאביה.....
16..... מעשה ידי הבת לאביה.....
16..... האב מפר את נדרי בתו.....
16..... הבת מתגרשת מן האירוסין על ידי אביה.....
16..... מי אוכל פירות נכסי הבת.....
17..... זכויות שיש לאיש באשתו.....
17..... גביית כתובה ותוספת כתובה.....

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב - נ"ד
כ"ה אדר - ח' ניסן

25	כתובת בנין דכרין	17	דין הנדוניה כשמתה האשה קודם כניסתה לחופה .....
25	מזונות הבנות	17	דברים הנזכרים במשנתנו שהבעל מתחייב לאשתו .....
25	שתי התקנות הנ"ל לאחר מיתה	18	דברים שהבעל חייב לאשתו מהתורה .....
25	לפרנסה נותנים גם ממטלטלים	18	דף מ"ח .....
25	מזון הבנות מקרקעות בלבד או גם ממטלטלין	19	חיוב קבורת אשתו .....
26	דף נ"א	19	להתפרנס מנכסיו מי שנשתטה או הלך למדינת הים .....
27	להעלות ליתום בשביל יתומה	19	מת האיש תחילה אין קוברים את האשה מנכסיו .....
27	תנאי כתובה המפורטים במשנתנו עד סוף הפרק	19	האומר לא תקברוני מנכסיו .....
27	עיקר הכתובה	19	עד מתי הבת ברשות אביה .....
27	המוצא שטר חוב שיש בו אחריות נכסים	20	מסירה לשלוחי הבעל .....
27	המוצא שטר חוב שאין בו אחריות נכסים	20	לנה עימו בדרך .....
28	אחריות הכתובה	20	משנמסרה לשלוחי הבעל דינה בחנק כנשואה .....
28	חמישה גוברים מהמחזירים	21	דף מ"ט .....
28	תנאי בי"ד שהאיש מתחייב בכתובה לפדות את אשתו	21	נמסרה לשלוחי הבעל וחזרה לבית אביה .....
28	אשת ישראל שנאנסה	21	יצאה מרשות אביה שעה אחת שוב אינה חוזרת .....
29	אשת כהן נאסרת לבעלה בבעילת אחרים גם באונס	21	משניות בהן מבואר שהנמסרת לשלוחי הבעל דינה בחנק .....
29	המקודשת בתנאי שזנתה ומיאנה אינה נאסרת	22	האם מוטל על האב לזון את בנו ובנותיו הקטנים .....
29	הני נשי דגנבו גנבי	22	מי זן את בני העורב .....
29	שביות מלכות ולסטות	22	האלמנה ניזונית מנכסיו בעלה .....
29	דף נ"ב	23	מהיכן ניזון הכותב כל נכסיו לבניו .....
29	חיוב פדיון אשה כשהיא אסורה לבעלה באיסור לאו	23	דף נ' .....
30	חיוב פדיון אשה האסורה לבעלה משום נדר	23	כמה מותר לבזבז מממונו לעניים .....
31	נשבית אשתו אינו נפטר מלפדותה על ידי גט	23	ושמועות הללו מתמעטות והולכות .....
31	נשבית האשה ומת בעלה	23	השנים שמכניסים בהם את התינוקות ללמוד .....
31	עד כמה חייב הבעל לתת לפדיון אשתו מהשבי	24	המכניס בנו ללמוד תורה פחות מבן שש .....
31	נשבית יותר מפעם אחת	24	השנה שיש להשלים התענית מעת לעת .....
31	הרפואה היא בכלל מזונות שהאיש חייב לאשתו	24	רפואת עקיצת עקרב ועקיצת דבורה .....
31	אלמנה ניזונית ומתרפאת מנכסיו יתומים	24	נכסיו מלוג שמכרה האשה .....
32	לתת עצות לקרוביו שיפטרם מתשלום לאלמנה	24	חזר על הדבר ארבעים פעמים ודומה לו כמונח בכיסו .....
32	כתובת בנין דכרין	24	עשיית צדקה בכל עת .....
32	טעם תקנת כתובת בנין דכרין	25	עשיית צדקה בלא כילוי ממנו .....
32	טוב וראוי לאדם לתת נדוניה לבתו	25	על ידי בני בנים יש שלום על ישראל .....

בקי צור

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 23
מסכת כתובות מ"ב – נ"ד
כ"ה אדר – ח' ניסן

- 37..... מזונות לבת יבמה
- 37..... מזונות לבת שניה
- 37..... **דף נ"ד**
- 37..... מזונות לבת ארוסה
- 37..... כתובה לאנוסה
- 37..... מזונות לבת אנוסה
- 38..... מזונות האלמנה
- 38..... היכן האלמנה ניוזנית
- 38..... מתי האלמנה מפסידה את המזונות כמנהג ירושלים וגליל
- 38..... מתי האלמנה מפסידה את המזונות כמנהג יהודה
- 39..... ההלכה בענין התחייבות מזונות האלמנה
- 39..... התחייבות הכתובה היא כמנהג מקום האיש
- 39..... בגדים שעל האלמנה בפירעון כתובה
- 39..... בגדים שעל לקיט בתשלום שכרו
- 39..... ציווה לתת נדוניה לבתו והוזלה
- 40..... ציווה לתת סך מסוים מהיין והתייקר היין
- 40..... המייחד קרקע לצורך מזונות
- 32..... עיקר כתובה ותוספת כתובה בכלל כתובת בנין דכרין
- 33..... גם מי שלא נתן לה אביה נדוניה יש לה כתובת בנין דכרין
- 33..... בנות אינן יורשות כתובת בנין דכרין
- 33..... כתובת בנין דכרין אינה נגבית
- 33..... לא ממטלטלים ולא מנכסים משועבדים
- 33..... אין דין כתובת בנין דכרין אלא כשיש מותר דינר
- 33..... נדוניית בתו של אבא סוראה לבנו של רב פפא
- 33..... **דף נ"ג**
- 34..... אין להשתתף בהעברת נחלה
- 34..... מכירת כתובה בטובת הנאה על ידי האשה
- 34..... כתובת בנין דכרין כשמכרה כתובתה או מחלה עליה
- 34..... נישאת על פי עד אחד קנסו אותה גם בכתובת בנין דכרין
- 35..... מוחלת כתובה לבעלה אין לה מזונות באלמנותה
- 35..... מספר דברים שנשואה יתירה על ארוסה
- 35..... ארוסה שמתה בעלה אינו חייב בקבורתה
- 35..... ארוסה שמתה אין לה כתובה
- 36..... מזון הבנות
- 36..... מזונות לגרושה או אלמנה או ממאנת
- 36..... כתובת יבמה על נכסי בעלה הראשון

סליק פרק נערה